

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
“Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler”
Yüksek Lisans Programı

**ERGENLİK DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN EVDEN
KAÇMA NEDENLERİNİN İNCELENMESİ**

**“İstanbul İlinde Kurum Bakımında Olup Evden Kaçma Geçmişi Bulunan
Ergenler Üzerinden Bir Değerlendirme”**

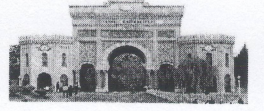
Deniz ŞİMŞEK

2501090727

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Sevgi USTA

İstanbul, 2013

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Deniz ŞİMŞEK** Numarası : **2501090727**
Anabilim/Bilim Dalı : **Sosyal Politika ve Sosyal Hizmetler** Tez Savunma Tarihi : **18.11.2013**
Danışman : **Yrd. Doç. Dr. Sevgi USTA** Tez Savunma Saati : **13:00**

Tez Başlığı : **Ergenlik Döneminde Çocukların Evden Kaçma Nedenlerinin İncelenmesi**
(İstanbul İlinde Kurum Bakımında Olup Evden Kaçma Geçmiş Bulunan Ergenler Üzerinden Bir Değerlendirme)

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
Yrd. Doç. Dr. Sevgi USTA		Kabul
Yrd. Doç. Dr. Sezai TEMELLİ		Kabul
Yrd. Doç. Dr. İlhami ALKAN		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
Prof. Dr. Adalet ALADA		
Doç. Dr. Serpil ÇAKIR		

ERGENLİK DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN EVDEN KAÇMA NEDENLERİNİN İNCELENMESİ

**“İstanbul İlinde Kurum Bakımında Olup Evden Kaçma Geçmişi Bulunan
Ergenler Üzerinden Bir Değerlendirme”**

Deniz ŞİMŞEK

ÖZ

Günümüzde teknolojinin ilerlemesi ve iletişim teknolojilerinin artması sayesinde, sosyal alanda yaşanan olumsuzlukların daha fazla ön plana çıktığı ve bunlara yönelik çözüm önerilerinin de arttığı görülmektedir. Özellikle yeni kamu yönetimi anlayışıyla beraber, sivil toplum kuruluşlarının da katkısıyla, sosyal sorunların toplum tarafından daha fazla benimsendiği ve sahiplenildiği ifade edilebilir. Öte yandan iletişim teknolojilerinin beraberinde getirdiği sorunlardan birisi de, sosyal yaşamın dinamiklerindeki değişim ve bunun bireyler üzerindeki psikolojik etkileridir. Günümüzde sosyal yapının daha sanal bir şekilde evirildiği ve bunun sonucunun da yine topluma yansıdığı görülmektedir. Bu yansılardan birisi de, evden kaçmış olan ergenlik çağındaki çocuklardır.

Ergenlik dönemi, insan yaşamının en önemli geçiş süreci olup, bu süreçte birey yeni bir yaşamın ilk adımlarını atmaktadır. İş, evlilik, yaşamı idame etme şekli gibi pek çok yaşamsal dönüm noktaları üzerine ilk düşüncelerin bu yaşlarda şekillendiği ifade edilebilir. Dolayısıyla bu geçiş süreci bireylerin yaşamında önemli bir yer tutmaktadır. Dönemin özel olması ve güç bir dönem olarak yaşanmasının çeşitli olumsuz etkilerinin de bireyler üzerinde bu dönemde görüldüğü ifade edilebilir. Bu olumsuz etkilerden birisi de, çocukların evden kaçmalarıdır.

Evden kaçma, iki farklı şekilde ele alınabilir. Bunlardan birincisi, bireyin istemediği, kendisini baskı altında hissettiği ortamı terk etme güdüsü, diğeri ise bir

anlamda psikolojik açıdan zarar gördüğünü düşündüğü bireyleri cezalandırma olarak ifade edilebilir. Bireylerin evden kaçmaları kuşkusuz hangi sebeple olursa olsun, ileriki yaşamlarında ciddi psikolojik sorunlara ve sosyal adaptasyon bozukluklarına neden olmaktadır. Bu nedenle bu davranışın nedenlerinin iyi bilinmesi, sonuca yönelik çözüm üretmede önem teşkil etmektedir. Literatürde ergenlik ile ilgili yeterli çalışma olsa da, bu dönemdeki bireylerin evden kaçma davranışlarını inceleyen yeterli çalışma yoktur. Bu gerekçe ile çalışmada, evden kaçan ergenlik çağındaki gençlerin evden kaçma nedenleri incelenmiştir.

Çalışmada, İstanbul İli'nde devlet koruması altında tutulan evden kaçmış 40 çocuğa, ekolojik kuram ve sosyolojik bileşenleri de içeren 183 soru sorulmuştur. Çocukların demografik özellikleri, aile çevreleri, arkadaş çevreleri, madde kullanımı, evden kaçma nedenleri, geleceğe ilişkin düşünceleri ve hangi koşulda eve yeniden dönmelerinin mümkün olacağı sorulmuştur. Araştırmada verilerin toplanması aşamasında uzman desteği de alınarak, aynı zamanda gençlerin psikolojik ve sosyolojik açıdan verdikleri tepkiler incelenmiştir.

Yapılan araştırma ve görüşmeler göstermiştir ki, kaçış sebebi mental gerilik, muhakeme eksikliği, baskıcı aile tutumları, kendisine sunulan yaşamı beğenmeme, aile içinde ciddi bir istismarın varlığı, macera arayışı, aile içindeki sorunların çözülebileceğine olan inançsızlık, karşı cinsle özgürce bağını sürdürebilmek, isteği dışında evliliklere ya da yaşam tarzına zorlanma olabilmektedir.

Ayrıca gerek evden kaçma nedenlerinin doğrudan sorulması yoluyla alınan bilgilerden, gerekse gözlemlerden elde edilen bilgiler ışığında, evden kaçma eyleminin temel nedenlerinden birinin; gençlerin istemedikleri geleceğe karşı çıkmaları ve ailelerin sahip oldukları velayet, görev ve sorumluluklarını ihmal ve istismar nedeniyle yerine getirememeleri olduğu görülmektedir. Bununla birlikte evden kaçan bu gençlere yeterince karşılık almaksızın devlet tarafından sunulan imkânların, bu davranışı tetiklediğini ve alternatif çözümlere gerek olduğunu da göstermektedir. Aile yanında mevcut olan psikolojik sorumluluğa benzer bir sorumluluğun geliştirilmesi ile, bu bireylerin topluma kazandırılması mümkün olabilecektir. Yeni evden kaçma girişimlerinin engellenmesinde ise, tüm gençliğe yönelik koruyucu önleyici

programların yer aldığı multi-disipliner bir yaklaşımın ve ailelerin güçlendirilmesine yönelik sosyal politikaların üretilmesinin önem arz ettiği düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Evden kaçma; ergenlik; Sosyal rehabilitasyon.

ANALYSING REASONS FOR RUNING AWAY OF ADOLESCENT PERIOD

**“ An Evaluation on Adolescents who have a history of running away from home
and under institutional care in İstanbul”**

Deniz ŞİMŞEK

ABSTRACT

Today’s world, a lot of difficulties come up in social field with the advancement of technology and increasing communication technologies, besides possible solutions to these difficulties have still increased. Especially with the new view of public administration, and also with the contribution of non-governmental organization, it is stated that social problems are more adopted and concerned by society. On the other hand, one of the problems which is brought about by communication technology, changes in the dynamics of social life and its psychological effects on individuals. Nowadays, it is shown that social structure has evolved in a virtual manner and its outcomes are reflected to society again. One of these reflections is runaway teens.

Adolescent is one of the most important period of human life and the individual takes the first steps of a new life in this period. It is expressed that the first thoughts of many turning points in life such as job, life-sustaining, marriage are shaped at this age. Therefore, this transition process is important for individuals. It also can be expressed that there are several negative effects during this period due to its specialty and difficulty. One of these negative effects is children running away from home.

There are two ways to explain running away from home. First, incentive to leave when a person under pressure. Second, punishment to individuals when a person psychologically damaged by individuals. No matter what reason to runaway from home, it is a serious psychological problem and leads to social adaptation disorder. Therefore,

it is important to know causes of this behavior and it is also important know possible solutions. There are studies about adolescent adequately at literature, but not enough studies about runaway teens in adolescent. So, in this dissertation study, the reasons teens choose to run away from home were examined.

In this study, 183 questions also including ecological theory and sociological components questions were answered by 40 runaway children who are under protection by government in Istanbul province. Children's demographic characteristics, family environments, friends, substance abuse, reasons for running away from home, thoughts about the future and what conditions would be able to return home again were asked. This study also examined the response of teenagers' psychological and sociological aspects with expert support.

The results of the study and conversations showed that reason for run away are ranged as mental disorder, lack of judgment, oppressive family, unsatisfied given life standards, a serious abuse within the family, adventure seeking, disbelief the fact that there is a solution to the problems within family, need a free relation with other sex, unwanted marriage and force on living style.

In addition, both knowledge taken from conversation asking reasons for run away from home and observations showed that one of the main reasons for run away from home is objecting of young to the unwanted future and unhealthy family which are can not apply their responsibility from that parental responsibility and tasks because of their neglect and abuse. Moreover, government support without any obligation given by to the run away children triggers this habit, and there are alternative solutions required. By developing social obligation as in the family media may lead to provide gaining of the child to the sociality. In order to prevent new run away events, multi-discipliner approaches including preventing and protecting the children and family support programs may have vital importance.

Key Words: Running away from home; Adolescent; Social rehabilitation

ÖNSÖZ

Bilindiği gibi çocuğun ergenlik dönemine gelinceye kadarki gelişim sürecinde, aile içinde psiko-sosyal ve fiziksel ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığı, çocuğun ergenlik dönemini geçirme niteliğini belirlemektedir. Kurum bakımında uzun süredir kalan ergenlerin aile yoksunluğundan kaynaklanan yada aileleri tarafından ciddi ihmal ve istismara maruz kalmış olan çocuklarımızın, ergenlik dönemini de daha zor atlatacakları aşıkardır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak en zor çalışma alanlarından birisi ergenlik sorunlarıdır.

Tanımlanan alan sosyal hizmetlerde, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri Yönetmeliğince, “Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri” kapsamında yer almaktadır. İlgili Yönetmelik gereği, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi; duygusal, cinsel ve/veya fiziksel istismara uğramış çocukların olumsuz yaşam deneyimlerinden kaynaklanan travma ve/veya davranış bozukluklarını gidermek amacıyla rehabilitasyon süreci tamamlanıncaya kadar geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ile ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü, 7-18 yaş kız ve erkek çocuklara yönelik ayrı ayrı yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşunu ifade etmektedir. Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri ve Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri şu anda İstanbul İlinde kız çocukları için hizmet verirken, Çocuk ve Gençlik Merkezleri bu gruba giren erkek çocuklara hizmet vermektedir.

Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Yönetmeliği’nce gerçekleştirilen mesleki çalışmalar neticesinde, sonuç alınabilen vakalar olduğu gibi, sorunun çözümü yönünde sonuçsuz kalan vakalar da olabilmektedir. Alanda çalışan meslek elemanı olarak, kısır döngü haline gelmiş bu sorun alanlarından en sıkıntılı vakaları “evden kaçarak, hakkında koruma kararı çıkartılıp, sosyal hizmet kurumlarına yerleştirilen ve kurum bakımında da uyum güçlükleri yaşayan 12-18 yaş ergenler” oluşturmaktadır. Söz konusu grup “Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri” kapsamında yer almaktadır.

Çalışmanın ana hedefi, evden kaçarak hakkında koruma kararı çıkartılan 12-18 yaş arası ergenlerin, evden kaçma nedenlerini ortaya koyarak, bu alanda üretilecek koruyucu, önleyici ve rehabilite edici sosyal hizmetlere yönelik ışık tutabilmektir. Yapılan literatür çalışmalarında ergen sorunlarına genel bir bakışla yaklaşılmışken, evinden kaçan ergenlerin başlı başına bir sorun olarak ele alınmadığı, bu yönde yeterli araştırmaların gerçekleştirmediği görülmüştür. Yapılacak çalışmanın bu alandaki boşluğun tamamlanabilmesi yönünde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışma yöntemi olarak, daha samimi bir ortam yaratılarak, ergenlerin kendilerini kolaylıkla ifade edebilmelerinin sağlanması ve soruların net bir şekilde anlaşılması için görüşme tekniği kullanılmıştır. İstanbul İli sınırları içinde, Eylül 2011 ve Nisan 2012 tarihleri arasında, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri’nden, Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerinden, Çocuk ve Gençlik Merkezlerinden

hizmet almakta olan, evden kaçarak kurum bakımına yerleştirilen ergenlerin çalışma evrenini oluşturmaları planlanmıştır.

Birebir görüşme tekniği ile alınan yanıtlar frekans dağılımlarına göre istatistiksel verilere çevrilmiştir. Soruları yanıtlayan çocukların sosyo-demografik özellikleri belirlenmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olarak özel alanda hizmet veren ÇOGEM'ler, BSRM'ler ve KBRM'ler, yapılanma olarak bakım kurumlarına benzer bir yapılanma içindedir. Bakım, temizlik elemanları ve sınırlı sayıdaki meslek elemanlarıyla hizmet verilmektedir. Aile ve çocuğun rehabilitasyonunu içermesi gereken kurumsal hizmetin, mevcut soruna tam olarak cevap veremediği, bunun için çok daha farklı bir yapılanma içerisinde olunması gerektiği düşünülmektedir. Çocukların ve ailelerin her türlü sağlık sorunlarını, madde kullanımını, organize olan ve olmayan suç türlerini içeren bir gruba yönelik bakım hizmeti veren kuruluşlarımızın Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığından bağımsız hizmet vermesi, ya da her bir kurumun birbirinden bağımsız sadece kendi çerçevesinde soruna çözüm üretmeye çalışmasının, işlevsel bir hizmet modeli üretmede yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada, çalışma kapsamına giren ergenlik çağındaki çocuklarımızın, sorunun ilk başlangıç yeri olan aile ortamları, kendi ifadeleriyle tanımlanacak olup, evden kaçma sorununun ne tür sosyal hizmet müdahaleleriyle çözülebileceği, sorunun çözümü yönünde hangi birimlerin ne tür tedbirler alması gerektiği sorularına yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

Bütün bunlar düşünüldüğünde “Sosyal hizmet müdahalesi tek başına mevcut sorunun onarılması ve önlenmesi yönünde yeterli midir?, Evden kaçış durumu olan 18 yaş altı çocuklarımıza ve ailelerine müdahalede rolü ne olmalıdır?, Bu noktada hangi sistemler bir araya gelerek bütünü oluşturmalıdır?” hususları ortaya konulmaya çalışılacak olup, ayrı ayrı yapılanma içinde olan emniyet, adalet, sosyal hizmet, sağlık ve eğitim sistemlerinin, acil hizmet gerektiren sorun alanında ne derecede yeterli hizmet üretebildiğine yönelik vurguda bulunulacaktır.

Çalışmanın her aşamasında sınırsız desteklerini esirgemeyen başta danışman hocam Yr. Doç. Dr. Sevgi USTA olmak üzere, tüm enstitü çalışanlarına ve araştırmanın şekillenmesinde yaşadıkları bilgileri ve görüşlerini paylaşan tüm çocuklarımıza, bu konuda yardımcı olan kuruluşlarda çalışan sosyal servis meslek elemanlarına teşekkür ederim.

Deniz ŞİMŞEK

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZ	iii
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. ERGENLİK VE ERGENLİK DÖNEMİ	7
1.1.1. Ergenliğin Tanımı	10
1.1.2. Türkiye’de ve Dünyada Ergenliğe Bakış	13
1.1.3. Ergenlik Döneminin Özellikleri	16
1.1.4. Ergenlik Çağı Sorunları	18
1.2. EVDEN KAÇMA SORUNU	22
1.2.1. Ergenlik Döneminde Evden Kaçma	23
1.2.2. Evden Kaçmanın Nedenleri	26
1.3. ERGENLİK DÖNEMİNDE EVDEN KAÇMA VE YASAL ÇERÇEVE	27

BÖLÜM II

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. YÖNTEM BİLEŞENLERİ	30
2.1.1. Araştırmanın Amacı	30
2.1.2. Araştırmanın Önemi	30
2.1.3. Problem Durumu	31
2.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar	32
2.2. YÖNTEM	33
2.2.1. Verilerin Toplanması	33
2.2.2. Kullanılan İstatistikî Yöntemler	34

2.3. ÖRNEKLEM	34
2.3.1. Kişisel Özellikler.....	34
2.3.2. Aileye İlişkin Bilgiler.....	41
 BÖLÜM III BULGULAR	
3.1. Sosyal Çevreye İlişkin Bulgular	57
3.2. Suçla İlgili Özellikler	64
3.3. Eğitime İlişkin Bulgular	70
3.4. Sosyalleşmeye İlişkin Bulgular	75
3.5. Kaçış ve Sonrasına İlişkin Bulgular	82
3.6. Özgüven ve Bilinç Düzeyine İlişkin Bulgular	91
3.7. Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi	96
 SONUÇ	127
EKLER.....	156

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. 1. Yıllara göre evden kaçma oranları.....	26
Tablo 2. 1. Cinsiyet.....	34
Tablo 2. 2. Doğum Yeri	35
Tablo 2. 3. Eğitim Durumu	35
Tablo 2. 4. Çalışma Deneyimi.....	35
Tablo 2. 5. Çalışma İsteği	36
Tablo 2. 6. Çalışılan Alan	36
Tablo 2. 7. Yaş ve Çalışma Süresi Ortalamaları	37
Tablo 2. 8. Sağlık Problemi Olma Durumu	38
Tablo 2. 9. Sağlık Problemi Türü.....	38
Tablo 2. 10. Ciddi Hastalık/Kaza Geçirme Durumu.....	39
Tablo 2. 11. Ciddi Hastalık/Kaza Türü	39
Tablo 2. 12. Madde Kullanım Durumu.....	40
Tablo 2. 13. Kullanılan Madde Türü.....	40
Tablo 2. 14. Madde Kullanım Sıklığı	41
Tablo 2. 15. Annenin Hayatta Olma Durumu	42
Tablo 2. 16. Babanın Hayatta Olma Durumu	42
Tablo 2. 17. Annenin ve Babanın Yaş Dağılımı	43
Tablo 2. 18. Annenin Eğitim Durumu	43
Tablo 2. 19. Babanın Eğitim Durumu.....	43
Tablo 2. 20. Annenin Mesleği.....	44
Tablo 2. 21. Babanın Mesleği	44
Tablo 2. 22. Annenin Sağlık Problemi Olma Durumu	45
Tablo 2. 23. Annenin Sağlık Problem Türleri.....	45
Tablo 2. 24. Babanın Sağlık Problem Durumu.....	46
Tablo 2. 25. Babanın Sağlık Problem Türleri	46
Tablo 2. 26. Annenin Madde Kullanım Durumu	46
Tablo 2. 27. Annenin Kullandığı Madde	47
Tablo 2. 28. Annenin Madde Kullanım Sıklığı.....	47

Tablo 2. 29. Babanın Madde Kullanım Durumu.....	48
Tablo 2. 30. Babanın Kullandığı Madde Türü	48
Tablo 2. 31. Babanın Madde Kullanım Sıklığı	49
Tablo 2. 32. Anne ve Babanın Beraber Olma Durumu.....	49
Tablo 2. 33. Annenin Başka Evlilik Durumu.....	49
Tablo 2. 34. Annenin Başka Çocuğu Olma Durumu	50
Tablo 2. 35. Babanın Başka Çocuğu Olma Durumu.....	50
Tablo 2. 36. Annenin En Son Görüldüğü Zaman	51
Tablo 2. 37. Babanın En Son Görüldüğü Zaman	51
Tablo 2. 38. Diğer Ebeveynle Görüştürölme Durumu.....	52
Tablo 2. 39. Üvey Baba Durumu	52
Tablo 2. 40. Üvey Babayla İletişim	53
Tablo 2. 41. Üvey Anne Durumu.....	53
Tablo 2. 42. Üvey Anneyle İletişim.....	54
Tablo 2. 43. Üvey Kardeş Durumu	54
Tablo 2. 44. Üvey Kardeşlerle İletişim	54
Tablo 2. 45. Kardeş Sayısı	55
Tablo 2. 46. Kardeşlerin Yaş Dağılımları	55
Tablo 2. 47. Kardeşlerin Eğitim Durumları	56
Tablo 3. 1. Yaşanılan Konut Türü.....	57
Tablo 3. 2. Kendi Odasına Sahip Olma Durumu	58
Tablo 3. 3. Ailenin Aylık Geliri	58
Tablo 3. 4. Ailenin Yardım Alma Durumu	59
Tablo 3. 5. Göç Etme Durumu	59
Tablo 3. 6. Göç Nedenleri	60
Tablo 3. 7. Ailelerin İkamet Değıştirme Durumu	61
Tablo 3. 8. Kurum Öncesi İkamet Durumu	62
Tablo 3. 9. Ailede Kararlara Katılım	62
Tablo 3. 10. Yaşanılan Ortamda Kural Olma Durumu	62
Tablo 3. 11. Kuralların Gerekçesine İlişkin Görüşler	63
Tablo 3. 12. Sosyal Aktivitede Bulunma Durumu	64
Tablo 3. 13. Ailede Suç Öyküsü	64

Tablo 3. 14. Çevredeki Suça Karışmış Kişilerin Dağılımı.....	65
Tablo 3. 15. Suça Karışma Durumu.....	65
Tablo 3. 16. İkamette Madde Kullanımı (Anne-baba dışı ikamette)	66
Tablo 3. 17. İkamet Edilen Yerde Sağlık Sorunu (Anne-baba dışı ikamette).....	66
Tablo 3. 18. Suça Karışma Durumu.....	66
Tablo 3. 19. Ailede Şiddet Durumu	67
Tablo 3. 20. Ailedeki Şiddetin Yönü	67
Tablo 3. 21. Şiddetin Gerekliliğine İlişkin Görüşler.....	69
Tablo 3. 22. Okula Devam Durumu.....	71
Tablo 3. 23. Okuldaki Başarı Durumu	73
Tablo 3. 24. Öğretmenlerle İlişkisi	73
Tablo 3. 25. Okulda Rehber Bulunma Durumu	73
Tablo 3. 26. Okul Rehberliğine Çağırılma Sayısı	74
Tablo 3. 27. Okul Rehberliğine Gidiş Sayısı	74
Tablo 3. 28. Okul Rehberliğini Yeterli Görme	75
Tablo 3. 29. Psikolojik Destek Alma Durumu.....	75
Tablo 3. 30. Psikiyatrik Destek Alma Durumu.....	76
Tablo 3. 31. Arkadaşlarla İlişki Düzeyi	76
Tablo 3. 32. Ailenin Arkadaşları Tanıma Durumu	76
Tablo 3. 33. Çocukların Arkadaşlarını Aileleriyle Tanıştırma İsteği.....	77
Tablo 3. 34. Çevrede Sosyal Merkez Bulunma Durumu	78
Tablo 3. 35. Gelecek Hedefi	78
Tablo 3. 36. Meslek Sahibi Olma İsteği.....	79
Tablo 3. 37. Evde İnternetin Bulunması	79
Tablo 3. 38. İnternet Erişimi	79
Tablo 3. 39. Marka Giyme Durumu.....	81
Tablo 3. 40. Sosyal Merkezlerden Yararlanma İzni	82
Tablo 3. 41. Aile İçi Sorunlara Destek Alabilme.....	83
Tablo 3. 42. Çocuk Büro Desteği.....	83
Tablo 3. 43. Kaçmayı Öneren Kimselerin Varlığı Durumu.....	84
Tablo 3. 44. Kaçmanın Planlı Olma Durumu	84
Tablo 3. 45. Kurum Bakımını Kendi İstemesi Durumu.....	85

Tablo 3. 46. Kurumdan Başka Tanıdık Durumu.....	85
Tablo 3. 47. Kurum Bakımı Bilgisi.....	86
Tablo 3. 48. Kurumun Beklentileri Karşılama Durumu	86
Tablo 3. 49. Eve Dönme İsteği.....	87
Tablo 3. 50. Ailenin Ziyaret Durumu	88
Tablo 3. 51. Aile ve Yakınlarına Gitme Durumu.....	88
Tablo 3. 52. Kurumda Kalmaya Devam Etme Durumu.....	88
Tablo 3. 53. Kuruluştan Kaçma Durumu	89
Tablo 3. 54. Evden Ayrılmanın Verdiği Rahatlık	89
Tablo 3. 55. Evden Ayrılmanın Sorunları Arttırıcı Yönü	90
Tablo 3. 56. Doğru Karar Alabilme Gücü.....	91
Tablo 3. 57. Sınırsız Özgürlüğe İnanç	91
Tablo 3. 58. Kuralsız Ortama İnanç	92
Tablo 3. 59. Kuralların Gerekliliğine Olan İnanç	92
Tablo 3. 60. Kendini Sevme Durumu	93
Tablo 3. 61. Her şeyin Üstesinden Gelebile İnanç.....	93
Tablo 3. 62. Aileyi Sevme Durumu	94
Tablo 3. 63. Gelecekle İlgili Endişe.....	95
Tablo 3. 64. Sosyal Hizmet Merkezlerin Gerekliliğine İlişkin Görüşler	95
Tablo 3. 65. Çocuk Haklarını Bilme Durumu.....	96

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliğı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
BSRM	: Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
KBRM	: Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi
ÇOĞEM	: Çocuk ve Gençlik Merkezi

GİRİŞ

“Günümüz gençliğini araştırmama almak istiyorum. Tanımlamak istiyorum. Ancak tanımlayamıyorum. Eskiden hep neden-sonuç ilişkisi kurardık. Gençler de bilirlerdi ne yapmak istediklerini, neyi neden yaptıklarını ve sorulara başları dik cevap verebilirlerdi. Haklılıklarını utanmadan, sıkılmadan bastıra bastıra savunabilirlerdi. Peki şimdi! Neden ve sonuçlar kayboldu. Kocaman bir anlamasızlık hakim oldu her şeye. Amaç yok, neden yok, sonuç yok. Yitik bir gençlik. Değer kavramları ben odaklı, narsist bir gençlik. Narsist de diyemiyorum çoğu zaman. Çünkü kendisini bile düşünmeyen, boş vermişlik içinde, kendisi dışında her şey olmaya çalışan bir gençlik.”¹

Geçtiğimiz son otuz yılın sosyal bilimlerdeki gelişmelerine belki de damgasını vuran en önemli gelişmelerden birisi, insana verilen değerın gerek beşeri sermaye, gerekse kamu yönetimi açısından artmasıdır. Yönetimsel yaklaşımların gelişimleri değerlendirildiğinde, öncelikle sermaye ön planda iken, daha sonra sermayenin verimliliği için insan ön planda olmuş, günümüzde ise insanın kendi başına bir sermaye olduğundan hareketle, toplumsal refahın sağlanmasında insana ait sosyal ve psikolojik problemlerin çözümünün önemi giderek artmıştır. Dünyada son yüzyılda ön plana çıkan ve Türkiye’de henüz yeni uygulamaları olan gençlere yönelik psikolojik çalışmaların da alt yapısını bu fikir bazındaki paradigma değişimi ve yaklaşım tarzlarının çeşitliliğinin artması oluşturmaktadır. Toplum giderek bilgi toplumuna doğru evrilirken, bu evrim beraberinde daha bilinçli, daha sosyal normları dikkate alan araştırmalara öncülük etmektedir.

Toplum ve sosyal bilimlerdeki bilimsel yaklaşımın değişimini hızlandıran etmenlerden birisi ve en önemlisi kuşkusuz teknolojinin ilerlemesidir. İletişim olanakları arttıkça insanlar daha bilinçlenmekte, medya aracılığıyla uzun mesafelerden, ötedeki insanların durumlarından haberdar olmak mümkün olabilmektedir. Bu durum beraberinde toplumlar arasında “sanal sosyalleşme” durumunu da oluşturmuştur. Bir

¹ Bkz. Erdal Atabek, “Tüketilen Değerler ve Gençlik”, s.172-173. Atabek tarafından kayıp kuşak olarak nitelendirilen çocukların özellikleri şöyle sıralanmıştır: Hiçbir değer yargısına sahip olmamak, hiçbir kuruma, kişiye, kavrama ideye karşı sorumluluk duymamak, her şeye sahip olma hakkını kendinde görmek, hiçbir şeye gerçekte sahip olmadığı için, her şeyi bir anda kaybetmeye hazır olmak, ne istediğini, ne istemediğini, neden isteyip istemediğini bilmemek, düşünmemek, umursamamsak, güdülerini ve dürtüleriyle yaşamak, uyuşturucuya ve bağımlılığa yakın olmak, sınırsız bir tüketici ve kullanıcı özelliği sergilemek, birlikte yaşadıklarını kendine “mecbur” saymak, kendisini ise kimseye karşı mecbur saymamak, hayatı intihar ve intikam çizgisinde yaşamak, günlük ve anlık yaşamak.

yandan dünyanın öteki yanındaki insanlarla iletişim kurarak küresel kamu bilinci oluşturulurken, öte yandan yan komşunun ne iş yaptığından ya da ailesinde kaç kişi olduğundan bir haber toplum oluşmaktadır. Teknolojinin ve iletişim olanaklarının sosyal ağlar aracılığıyla sosyal toplulukları yeniden şekillendirdiği, aynı zamanda oluşan yeni toplulukların da kendilerine özgü birtakım normlar geliştirdiği de görülmektedir.

Öte yandan iletişim olanaklarının artmasının bazı olumsuz yanları da olmuştur. Bunlardan en önemlileri, sosyal duygusal öğrenme modellerini değiştiren anlayış, yanlış bağlantılar kurma ve sosyal açıdan hiyerarşinin daha belirgin olarak görülmesidir. Geçmişte kırsal bölgelerde yaşayan gençler, yaşamın kendilerine verdiği imkanlarla mutlu olurken, ya da en azından küçük çapta çatışmalar yaşarken, günümüzde medya sayesinde, hayatın etraflarındaki sosyal çevreden ibaret olmadığı ve çok daha adaletsiz olduğu düşüncesine kapılabilmektedirler. Öte yandan adaletsizlik düşüncesinin artması beraberinde sosyal ve toplumsal sorunların da artmasına yol açarken, yapılan yanlışların örneklerinin görülmesiyle, yanlışın vicdani olarak verdiği rahatsızlık yükü de hafiflemektedir. Bunun yanında toplumsal yapıyı bozan hırsızlık, cinayetler, gasp gibi pek çok suçun daha küçük kırsal alanlara kadar indiği de görülmektedir.

Toplumda suç oranının medya ile beraber arttığını öne süren görüş kadar, medya aracılığıyla mevcut durumun daha ayrıntılı betimlendiği düşüncesi de ön plana çıkmaktadır. Bu görüşe göre eskiden de söz gelimi kadın cinayetleri mevcuttu, fakat bilgi dışındaydı. Her ne kadar medya ve yanlış bilinçlenme bu durumu arttırsa da, durumun zaten var olduğu öne sürülmektedir. Zaten var olan mevcut durumun bir yansıması mı, yoksa değişen toplumun olumsuz sonuçlarından birisini olduğu sorularından uzak bir şekilde, nedenlerinden ziyade sorun durumu ve çözümü üzerinde odaklanılması gereken önemli olgulardan birisi de, evden kaçma sorunudur.

Yakın geçmişe kadar geniş aile içerisinde büyüyen bir toplum, günümüzde giderek daha küçük ve çekirdek ailelere doğru evrilirken, sosyal alanın küçülmesine karşın bireyler arasındaki duygusal mesafenin geçmişe nazaran daha fazla olduğu görülmektedir. Bu durum, bireylerin ilk eğitim kurumu olan ve sadece somut açıdan değil, soyut açıdan da bağlı oldukları ailelerden uzaklaşma güdülerini ortaya çıkarmaktadır. Günümüzde pek çok genç, ailesinden uzak bir yaşamın hayalini kurarken,

bir kısım genç bu hayalini başka bir şehirde üniversite okuma, çalışma gibi nedenlerle gerçekleştirebilmekte, bir kısmı ise evden kaçmayı bir çare olarak görmektedir. Aslında istediği üniversite ve bölüm yaşadığı şehirde olduğu halde, ailesinden uzakta yaşamak düşüncesi ile gençlerin başka illerde üniversite tercih etmesi de bir anlamda, evden kaçma olarak düşünülebilir. Bu gençler, sevdikleri üniversite ya da bölümlerden feragat ederek istedikleri özgürlüğü elde etmişlerdir, ancak bu imkânı elde edemeyen, çeşitli nedenlerle artık aile içerisinde yaşamının mümkün olmayacağını düşünen ciddi oranda genç ise evden kaçarak sokaklara ya da kendisine umut olacağını düşlediği kişi ve gruplara sığınmaktadır².

Evden kaçma olayı, psikolojik açıdan ciddi anlamda önem arz eden bir konudur. Çünkü olayın hem maddi, hem de manevi bağları vardır. Maddi anlamda yaşanan zorluklar, kişinin barınma, yeme-içme gibi yaşamını idame ettirmek zorunda olduğu gereksinimlerinden feragat etmesi, bunun yanında güvenlik açısından birçok zorluğu göze alması olarak özetlenebilir. Manevi anlamda ise bireyin sadece kendisi sevdiklerinden ayrılmakla kalmayıp, aynı zamanda onun ailesini ve sevdiklerini de kendisinden uzaklaştırması gibi iki yönlü bir çöküntüye uğratmaktadır. Tüm bu zorluk ve sıkıntıları gençlerin, özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin neden ve hangi şekilde göze aldıkları ise özellikle üzerinde durulması gereken ciddi bir durumdur.

Ergenlik dönemi genel olarak değerlendirildiğinde, kişilerin çocukluktan yetişkinliğe ilk adımlarını attıkları, dolayısıyla gerek sosyal statülerinin, gerekse manevi yapılarının değiştiği bir dönemdir. Ergenlik döneminde kişilerde öfke, kaygı, anksiyete, somatizasyon, olumsuz benlik, hostilite gibi birçok psikolojik semptom ön plana çıkabilir. Bunun yanında çocukluktan gelen problemlerin daha net yansıması, sosyal ve ekolojik çevrenin etkilerinin belirginleşmesi de bu dönemde daha çok rastlanmaktadır. Bir anlamda küçük sorunlar, çocuk ile birlikte yetişkin bir hal almakta, sorunlar da ergenlik dönemine girmektedir.

Dönemin gelişimsel özelliklerine bağlı olarak gerçekleşen bilişsel, duygusal ve fiziksel değişim ergenlerin evden kaçma olayını tetikleyebilmektedir. Sağlıksız aile ortamları ve ergenin dönemselsel özelliklerinin bir araya gelmesi ile evden kaçmayla birlikte madde kullanımı, suça sürüklenme, uygunsuz çevre edinme gibi sorunlar

² Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması, 2011, TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

doğmaktadır. Adalet üzerine sorgulamaların arttığı ergenlik döneminde, şayet genç başkalarından daha dezavantajlı konumda olduğunu hissederse, aile içinde almış olduğu değerler sayesinde ya bununla baş etmeyi öğrenebilmekte yada ailenin ergene destek konusundaki işlevlerini yerine getirememesi sonucu, hayalini kurdukları hayata, avantajlı konumlara geçebilmek için bulundukları ortamdan kaçışa yönelebilmektedirler.

Günümüzde ergenlerin yaşadığı pek çok sorun olsa da, geçmişten farklı olarak medya aracılığıyla bu sorunların artması ya da benzer sorunlar yaşayan insanların geldikleri yeni ortamlarda görülmesi neticesinde, duygusal anlamda ergenlerin suçluluk duygusundan bir nebze de olsa kurtulmaları söz konusu olabilmektedir

Evden kaçma olaylarında psikolojik açıdan yaklaşımın yanında, hukuki açıdan yaklaşım da önem arz etmektedir. Gerek ülkemizde, gerekse dünyada ergenlik çağına girmiş çocuklarımız için pek çok yasal düzenleme mevcut olsa da, bu gençlerimiz aileleri tarafından hala pek çok haklarına erişimde sınırlandırılabilirler. Bu baskı ve sınırlandırma ortamının da, gençlerin evden kaçmalarına önemli bir zemin hazırladığı akademik araştırmalarla da ortaya konmaktadır. Dolayısıyla hukuki yaklaşım ile sosyal hizmet yaklaşımı arasında da bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Kaçış deyince genel olarak ilk aklımıza gelen çağrışım, hoşlanılmayan bir durumdan veya ortamdan uzaklaşma ihtiyacı ile onaysız bir şekilde, yeni bir durum ve ortama geçiş durumudur. Kaçışın nedenini bulmak üzere gerçekleşen bir çalışmada, elbette ki üzerinde durulması gereken pek çok faktör gündeme gelmektedir. Bu nedenle çalışmanın sınırlarını çizmek pek kolay olmamıştır. Kaçış eylemi 18 yaş altı grubu içerdiğinde gerek yasal, gerekse toplumsal vicdan açısından ilgi odağı haline gelmektedir. Yasalarımız gençlerimizi, çocuklarımızı korumak adına üstüne düşen tüm sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken, bir yandan da kişisel özgürlük, kendi geleceğini tayin etme haklarında sınırlama getirebilmektedir. Bir yetişkin için, kendi yaşamına karar verebilme, davranışlarının sonuçlarını üstlenebilme mümkün iken, kültürel yapımız 18 yaş altı bir çocuk için, hatta 18 yaşından sonra dahi ebeveynlerin bireyin yaşamıyla ilgili kararlarında baskın rol oynayabilmektedir.

Yapılan çalışmada evden kaçışın nedeni hakkında tek boyutlu bir yaklaşım izlenmesi mümkün değildir. Her bireyin kendine özgü olduğu gerçeği göz ardı

edilmeden, bu farklılıklara karşın, kaçış üzerinde etkili olabilecek faktörler üzerinde tespitler yapılmaya çalışılmış ve gerek tespitlerden çıkan sonuçlar, gerekse alan deneyiminden gelen gözlem ve izlenimler ışığında betimsel bir çalışma yapılmıştır. Çalışma verileri çocukların kendilerini ne şekilde algıladıklarına dayalı olarak toplanmıştır. Dolayısıyla gencin kendisini ve çevresini algılama kapasitesi verilerin güvenilirliğini etkilemiştir. Kendi kişiliğini, benliğini inşa eden genç, kendisini genellikle ne olduğu değil, ne olmak istediği şeklinde ifade edebilmektedir. Bu durumda toplanan verilerin araştırmacının deneyim süzgecinden geçirilerek yorumlanması ihtiyacı doğmuştur.

Yapılan çalışmanın verileri evden kaçan ergenlerin kendi beyanları üzerinden elde edilmiştir. Kendi gerçekliklerini ne şekilde algıladıkları verileri şekillendirmiştir. Başka bir ifadeyle evden kaçma sorunu, kendi iradeleriyle evini izinsiz terk eden 40 ergenin gözüyle tanımlanmıştır. Örneklem grubundaki ergenlerin kendileri ve çevreleri ile ilgili çizdikleri tabloyla, alanda hizmet verirken yaşanan gerçeklikler karşılaştırılmış, sorun alanı, hizmet alan ve hizmet veren gözünden ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Çalışmanın başlığının seçiminde “evden ayrılma”, “ikameti terk” kavramları değil, “evden kaçış” vurgusu yapılmıştır. Burada hassas olan nokta, gencin ebeveynlerinin ya da birlikte kaldığı bakımından sorumlu kişilerin onayı ve bilgisi olmaksızın, bulundukları yeri terk etmeleridir. Bu nedenle “kaçış” terimi üzerinden yola çıkılmıştır. Bilindiği üzere yasalarımızda eğer ki anne ve babanın rızası var ise çocuk yaşam yerini değiştirme hakkına sahiptir. Ebeveynlerin 18 yaşına kadar çocuğunun korunması yönünde velayet sorumlulukları bulunmaktadır. Bu doğrultuda, evden ayrılma ya da terk etme gibi kavramlar; ailenin onayının alınarak ya da ailenin çocuğun velayet sorumluluklarını yerine getirmeden gidişine razı olması, çocuğun başka bir yerde ikamet etmesi anlamlarını barındırabiliyorken; çalışma kapsamına alınan gençler velayet sorumluluğu bulunan ebeveynlerini onların onayı ve bilgisi olmaksızın terk etmektedirler. Yasal olarak, ana-babanın rızası dışında evi terk durumu gerçekleşmeyeceğinden, gençlerin aile ortamlarına dönememeleri halinde kurum bakımı kaçınılmaz hale gelmektedir. Ancak çocuğun talebi çoğunlukla bir velayet vesayet altına girmek değil, yaşamak istediği kişilerle kendi tayin ettikleri şekilde yaşama istekleridir. Bu nedenle sık sık kaçış eylemini gerçekleştiren gençlerimiz, kurum bakımından da kaçma eylemini göstermektedirler. Bu gruba giren gençlerimizi, ciddi bir

ihmal ve istismara maruz kalarak evinden kaçan çocuklarımızdan ayrı tutmak gerekmektedir.

Her ne kadar konu sosyolojik ve psikolojik açıdan önem arz etse de, gerek dünyada, gerekse Türkiye’de ergenlik çağındaki gençlerin evden kaçmasına ilişkin yeterli ve kapsamlı çalışmanın yapılmadığı görülmektedir. Türkiye’de siyasi hükümet, bu gençlerin rehabilite edilmesi için bazı çalışmaları dünyadaki örneklerine bakarak hayata geçirmiştir, ancak alınan önlemin çok faydalı olmadığı, evden kaçmayı azaltmadığı da görülmektedir. Üstelik bu gençlere istediklerinin hemen verilmesi, kendileri gibi evden kaçan insanları görerek vicdani sorumluluklarını azaltmaları gibi birçok etmen de söz konusudur. Yine bu gençler arasında, madde kullanımının artması, kendine zarar verme eylemlerinin özendirilmesi gibi bir durum da söz konusudur. Dolayısıyla soruna farklı bir bakış açısının getirilmesi gerekir. Bu nedenle, evden kaçan gençlerin evden kaçma nedenleri, eve geri dönmeye karşı gösterdikleri direncin nedenlerinin de iyi bir şekilde incelenmesi gerekir. Bu sayede, evden kaçmış olan çocukların rehabilitasyonundan ziyade, evden kaçmadan önceki nedenlerin bulunması ve bu nedenlerin mümkün olanlarının bertaraf edilmesi sayesinde, sorunun ortaya çıkmadan önlenmesi mümkün olabilir. Bir anlamda sosyal açıdan koruyucu hekimlik gibi görülecek bu yaklaşımın en önemli hususlarından birisi ise bu nedenlerin incelenmesidir. Bu nedenle çalışmada, evden kaçan ergenlik dönemindeki çocukların evden kaçma nedenlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü’ne yerleşmiş olan 40 ergene, demografik ve betimsel özellikler içeren 183 soru sorularak, çocukların sosyal çevreleri, ekolojik çevreleri, aile ve arkadaş ortamları, evden kaçmadan önceki durumları, evden kaçma nedenleri ve tekrar eve dönüp dönmeme konusundaki düşünceleri, bu düşüncelerinin nedenleri sorulmuştur. Hukuki olarak ailenin velayet sorumluluklarını yerine getirmesindeki yetersizliklerine de değinilmiştir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Ergenlik ve ergenlik dönemi, çocukluktan ergenliğe ve ergenlikten yetişkinliğe olmak üzere iki temel gelişimsel geçişi içerdiği düşünülebilir. Ergenliğe geçiş 10 yaş civarında ele alındığında, yetişkinliğe geçiş yaklaşık 20 yaş dolayında ortaya çıkmakta, yetişkin dünyasına ve aile rollerine girişe bağlı bu geçişin zamanlaması ise daha büyük bireysel farklılıklar göstermektedir. Gelişimsel geçişler sıklıkla toplumsal rol geçişlerine bağlıdır. Bu dönemi başarıyla geçenler olsa da genel olarak ergenlik dönemi ciddi stresleri de beraberinde getirmektedir³. Bu dönemde bireylerde ciddi anlamda sosyal, mental ve kültürel değişiklikler meydana gelmektedir. Ergenlik dönemindeki gençlerin evden kaçma nedenlerinin incelendiği bu çalışmanın uygulama bölümünün iyi bir şekilde anlaşılması için, öncelikle ergenlik kavramı, evden kaçma sorunu ve ilgili literatürün incelenmesinde yarar vardır. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde, bu konulara kısaca yer verilerek, uygulama bulgularının daha iyi anlaşılmasına alt yapı oluşturulması amaçlanmıştır.

1.1. ERGENLİK VE ERGENLİK DÖNEMİ

Yörükoğlu, A. gençlik çağını; "Gençlik, hem biyolojik ve ruhsal, hem de toplumsal bir kavramdır. Kişi üretici duruma geçtiği veya yuva kurup çalışmaya başladığı zaman gençlik çağı bitmekte, erişkinlik başlamaktadır." olarak tanımlamıştır⁴.

Ergen sözcüğü Batı literatüründeki "adolescent" karşılığı olarak kullanılmıştır. Latince büyüme, olgunlaşma anlamında kullanılan "adolescere" fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir⁵.

Ergenlik çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak görülmektedir. Başlangıcı daha çok cinsel gelişmenin başlaması ve bedensel büyümenin hızlanması gibi fiziksel

³ Peterson, C., Maier, S.F., & Seligman, M.E.P.(1991). Learned Helplessness. New York: Oxford University Press. s.96

⁴ Yörükoğlu, A. (1990), Gençlik Çağı, Özgür Yayın-Dağıtım, 7. Baskı, İstanbul, s.3.

⁵ Kulaksızoğlu, A. (2000), Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, s.17.

değişikliklerle; sonlanışı ise fiziksel gelişmenin tamamlanması, evlenme ve işe girme gibi bazı sosyal durumlarla tanımlanmaktadır. Yetişkin sorumluluklarının üstlenilmesi ve yetişkin haklarının kazanılması için gereken süre modern toplumlarda uzmanlaşma ve eğitim gerekliliği gibi nedenlerle uzamakta ve buna paralel olarak ergenlik süresi de uzamaktadır. Ancak Postman günümüzde yetişkin ve çocuk yaşantıları arasında; eğlence, tv., müzik, sinema ve giysi gibi konularda pek çok çakışmalara dikkat çekmektedir. Bu alandaki benzerliğe paralel biçimde, ergenlik döneminde daha çok yetişkinlikte gözlenmiş olan cinsel aktivite, hamilelik, alkol, uyuşturucu, sigara gibi bazı davranışlarda da artış görüldüğüne işaret etmektedir⁶.

Antik Yunan dışında büyük dinlerin çocuklara ilişkin görüşlerinin, ergenin yaşamını etkilediği görülmektedir. Hristiyanlık dininde çocuk Adem ve Havva'nın günahı ile doğmaktadırlar. Vaftizle çocuk, bu günahı arınarak aynı zamanda da topluma kabul edilmektedir. Çocuk saflık ve alçak gönüllük gibi pek çok erdemin sahibi olarak değerlendirilir. Çocuğun görevlerinden biri anne babaya itaat etmektir⁷.

Her bir insanın yaşam sürecindeki gelişmesi, türün evrim içindeki gelişiminin bir tekrarıdır, bu durum ergenlik için de geçerlidir. Hall, ergenliğin insanın yaşam döngüsünde önemli bir dönem olduğu sonucuna varmıştır. Ona göre, insan bencil güdüler, ihtiyaçları ve hayatta kalma kaygılarıyla hayvanlar aleminin bir üyesi olarak doğar. Ergenlik sırasında ise sosyal sorumlulukları ve hakları ve başkalarıyla ilgili endişeleriyle, medeni bir ırkın üyesi olarak "yeniden doğar". Uygur insanın başkalarını düşünme, adalet, sosyal refah gibi idealleri, kendini düşünmesinin önüne geçerken, yaşanan iç çatışma yani kişisel çıkar ve sosyal iyilik arasındaki bu içsel mücadele ise fırtına ve strese yol açar⁸.

ABD Ulusal Sağlık Enstitülerinin(NIH) 1990'larda yetişen 100'den fazla genci incelediği proje kapsamında gelişmekte olan bir dizi ergen beyinlerinin ilk ve tam taramaları gerçekleştirilmiştir. Tarama sonuçlarında insan beyninin 12-25 yaş arasında ciddi bir oranda yeniden düzenlendiğini ortaya koymuştur. Beynin bu dönemde fazla büyümediği, altı yaşında beyin zaten %90 oranda normal boyutlarına ulaştığı, bundan

⁶ Postman, N. (1995), Çocukluğun Yokoluşu, Çev. İnal, K. Ankara, 1. Baskı, İmge Kitabevi.

⁷ Doğan, İ. (2000), Akıllı Küçük: Çocuk kültürü ve çocuk hakları üzerine sosyo-kültürel bir inceleme, İstanbul, Sistem Yayıncılık.

⁸ Adams, G. (2000). Adolescent development the essential readings. Blackwell Publishers Ltd. UK: Oxford

sonraki beyin büyümesinin, kafatasının kalınlaşmasıyla ilgili olduğu belirtilmektedir. Ergenlik döneminde ise; beyin, bilgisayarların ağ ve kablo güncellemelerine benzer şekilde kapsamlı bir yeniden yapılanma geçirmektedir⁹.

Laurence Steinberg, çağdaş toplumda ergenin tüm boyutlarıyla anlaşılabilmesi için çeşitli bakış açılarıyla ele alınması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bakış açıları içinde en başat olanları; psikoloji, biyoloji, tarih, sosyoloji, eğitim ve antropolojidir. Tüm bu bakış açıları ergenliği, çocukların yetişkin rollerine hazırlandığı bir geçiş dönemi olarak görürler. Ergenliği başlangıcı ve bitişi olan bir dönem olarak görmek yerine olgunlaşmamışlıktan olgunluğa geçiş olarak tanımlamanın daha doğru olacağı vurgulanmıştır. Bu geçişler biyolojik, psikolojik, toplumsal ve ekonomik yönlerden yaşanmaktadır¹⁰. David DOBBS, National Geographic için yazdığı “Taze Beyinler” isimli yazısında, ergenlik sorunlarına farklı bir bakış açısı getirmektedir¹¹:

“Heyecan, Yenilik, Risk, yaşlılarla ilişkiler: bunların tek sonucu, arkadaşlarla yeni ve aptalca şeyler yapmış gibi görülebilir. Ama biraz daha derine inince, ergenliği tanımlayan bu özellikler sayesinde, hem birey hem de tür olarak daha iyi adapte olabildiğimizi görüyor insan. Genel anlamda ele alındığında, bu özelliklerin ister modern, ister kabile toplumu olsun, neredeyse tüm insan kültürlerinde ortaya çıkması şüphesiz bu yüzden. Ergenlerin sıklıkla birlikte zaman geçirdiği modern Batı kültürlerinde, bu özellikler daha yoğun ve açık ifade ediliyor olabilir ama antropologlar, yeryüzündeki neredeyse tüm kültürlerin ergenliği yeniliğin, heyecanın ve yaşlılarının tercih edildiği ayrı bir dönem olarak tanımladığını gösterdi. Evrensel kabul edilebilecek bu durum, ergenliğin kültürel olarak ifşa edildiği fikrini çürütüyor.

Kültürün ergenliği biçimlendirdiği açıktır. Ergenliğin ifade edilme biçimini ve belki de uzunluğunu etkiliyor. Dışavurumunu kuvvetlendirebiliyor. Ama ergenliği yaratan kültür değil. Bu dönemin eşsizliği, çok önemli bu geçiş döneminde öne çıkan bir rol oynaması nedeni ile (güvenli ev ortamından ayrılıp bilinmeyen alanlara geçiş yapmak için en iyi biçimde hazırlanmış bir canlı yaratmak amacıyla) binlerce nesildir seçilen genlere ve gelişim sürecine bağlı.

⁹ Dobbs, D. (2011), “Taze Beyinler” National Geographic, Ekim 2011.

¹⁰ Steinberg, L.(2007), Ergenlik, Çev. Çok,F. Ercan, H. Artar, M. Uçar, E. Sevim, S. Bağlı, M. Aypay, A. Şener, T. Parmaksız, R. Satman, C. Yiğit, T. Kapçı, E., Ankara, 1. Baskı, İmge Kitapevi, s.23.

¹¹ Dobbs, a.g.m.

Evden ayrılmak insanların yaptığı en zor şey olmanın yanı sıra, en kritik önemde olanıdır. Sadece birey açısından değil, zorlayıcı yeni ortamlara meydan okuma konusunda belli ki eşsiz yeteneğe sahip olan türümüz açısından da öyle. Bilimsel konuşmak gerekirse, ergenler tam bir baş belası olabiliyor. Ama ergenler büyük olasılıkla hayati önemi olan adaptasyona en açık insanlar. Onlar olmadan insanlık yeryüzüne bu kadar yayılamayabilirdi.”

1.1.1. Ergenliğin Tanımı

Ergenlik kavramı on dokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar çocuk gelişimi ile ilgili kaynaklarda yer almamaktadır, ilk kez 1904'te Stanley Hail "adölesans" terimini kullanarak bu dönemin insan gelişiminde ayrı bir evre olduğunu ortaya koymuştur. Terim Latince “gelişen” anlamındadır. Amerikan Psikiyatri Birliğinin yayınladığı Psikiyatri Sözlüğü’nde adölesans, "Fiziksel ve duygusal süreçlerin yol açtığı cinsel ve psiko-sosyal olgunlaşma ile başlayan ve bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, çok da belirli olmayan bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir ve hızlı fiziksel, psikolojik ve sosyal değişmelerle karakterizedir" şeklinde tanımlanmıştır. Çoğu yazar bu dönemin 12 yaş civarında başlayıp 19-21 yaşta sona erdiği görüşünde birleşmektedirler¹².

Ergenlik dönemi, birbirinden farklı biyolojik, psikolojik ve sosyal özellikler taşıyan; kendine özgü tamamlanması gereken bazı özel görevleri olan "Erken Ergenlik", "Orta Ergenlik" ve "Geç Ergenlik" olarak adlandırılan bazı alt bölümler şeklinde ele alınmaktadır¹³.

Erken Ergenlik Dönemi: Kızlarda ortalama 10, erkeklerde 11 yaşında hipotalamus-hipofiz-gonad aksının aktivasyonu ile artan seks steroidlerinin (erkeklerde: testosteron, kızlarda östrojen baskındır) etkisi ile ergenlik (puberte) başlar. Pubertede kızlarda göğüs dokusunda büyüme (telarş), erkeklerde testis volümünde artış ilk bulgulardandır. Kızlarda göğüs dokusundaki büyümeyi pubik ve aksiler kıllanma (adrenarş) ve ilk adet kanaması (menarş) izler. Erkek çocuklarda testis volümündeki artış sonrası pubik,

¹² Çuhadaroglu, F. (1996), Adolesansta Psikolojik Gelişim Özellikleri, Katkı Pediatri Dergisi 17: (5) Eylül-Ekim ss.783-788.

¹³ Aydın, C. (1988), Toplum Örnekleminden Ergenler ile Çocuk Psikiyatrisine Başvuran Ergenlerin Sorun Alanlarının Karşılaştırılması, Çocuk Psikiyatrisi Yan Dal Uzmanlık Tezi, İzmir.

aksiler kıllanma ve penis büyümesi olur. Pubertede ayrıca, artan seks steroidlerin etkisi ile büyüme hormonu (Growth Hormon) salınımındaki artış sonucu boy uzaması hızlanır. Kızlarda pubertenin başlangıç dönemlerinde daha fazla olmak üzere büyüme hızı 8 cm/yıldır. Menarş sonrası yani puberte bulguları tamamen başlayıp ilk adet kanaması geliştiğinde büyüme potansiyeli azalır (uzama yavaşlar) ve ortalama 5-6 cm (3-10 cm) boy uzar. Erkeklerde boy uzaması pubertenin daha geç dönemlerinde belirginleşir. Büyüme hızı 9-10 cm/yıldır. Pubertal sürecin üç dört yılda tamamlanmasından sonra nihai erişkin boy kazanılır¹⁴.

Orta ergenlik (14-16 yaş) dönemi: Bu dönemde, gerek olgunlaşmanın ve gerekse öğrenmenin etkisiyle uyum becerilerinin daha iyi kullanılabildiği bir dönemdir. Pubertal değişiklikler, bilişsel gelişme tamamlanmıştır. Genç genellemeler yapabilir, soyut düşünebilir ve deneyimleriyle birleştirebileceği iç görü geliştirebilir. Beden gelişiminin tamamlanmasıyla birlikte her iki cins de kendilerini kız veya erkek olarak tanımaya, tanımlamaya ve buna uygun sosyal roller edinmeye başlarlar. Genç genetik ya da başka etkenler nedeniyle yaşının gelişimsel normlarına ulaşamamış olursa bedenine ilişkin olumsuz duygular ve algılar hissedebilir. Bu duygularla baş edilememesi anksiyete, depresyon gibi belirtilere, bazı durumlarda cinsel kimlik sapmalarına da yol açabilir. Ana-babadan ayrışma süreci de yine orta adölesansda başlar ve sık sık ana- babalarıyla çatışmaya neden olur.

Ana-babalar gence sert tepkiler gösterirlerse hem ayrılma-bireyleşme süreci uzar hem de gencin ruhsal yapısında iniş çıkışlara neden olarak sık mizaç değişiklikleri, aşırı tepkisellik, depresyon ya da çeşitli dışa vurum davranışlarına yol açabilir. Aileden ayrılma yalnızlık ve izolasyon duygularını da doğuracağından zaman zaman yoğun bağlanmalar, aşklar ve ayrılıklar yaşamaları da sık görülür. Aileden ayrışma ve bağımsızlık kazanma çabaları bu dönemde gençler için arkadaş gruplarının çok önem kazanmasına da neden olur. Kendi cinsel kimliklerini kazanmalarıyla karşı cinse yönelme başlar. Spor ve çeşitli aktivitelere yönelme, artmış dürtüsel yoğunluğu sublim edebilmeleri, dürtülerle baş etmede uygun yollar bulabilmeleri için gençlere çok yardımcı olur¹⁵.

¹⁴ Tiryakioğlu, Ö. (2012), Erken Ergenlik (Puberte), <http://ozaytiryakioğlu.com/erergen.html>, erişim: 27.10.2013

¹⁵ Çuhadaroğlu, a.g.e.

Geç ergenlik (17-20+) dönemi: Bu dönemde, geleceğe yönelik amaçların kesinlik kazanması, toplumsal rollerin belirlenmesi, olgun ve süregelen bir karşı cins ilişkisinin gelişmesi ön plana çıkmaktadır. Bu dönemde ergen için artık değer yargılarının kendi kişiliğine sindirilmesi, tepkisel tutumlar gösterdiği ana-babayla olan çatışmalarının yatışması, zaman zaman gerçek dışı nitelik taşıyan idealizmde daha gerçekçi olmayı öğrenme, radikal ve katı düşüncelerinde daha çok yönlü ve esnek hale gelmesi beklenir. Bu dönem bir anlamda, adölesansın başından beri yaşanan duyguların, geliştirilen becerilerin (beden imgesi, özerklik, başarı, yakınlık gibi), kurulan özdeşimlerin harmanlandığı ve sentezlendiği bir dönemdir. Bu sentez sonucunda adölesanın en önemli gelişimsel özelliği olan kimlik duygusu oluşur. Kimlik entegrasyonunun sağlanamaması, kaygı, depresyon ve diğer bazı psikiyatrik belirtilerin ortaya çıkmasına da neden olabilir¹⁶.

Sarıkavak'a göre ergenlik; içinde fırtınaların koptuğu, sosyal, psikolojik, fiziksel değişimlerin bir arada yaşandığı, çocuklukla yetişkinlik arasında yer alan, hızlı bir büyüme, gelişme ve olgunlaşmanın olduğu, gelecekteki yaşantıyı belirleyen bir dönem olarak tanımlanmaktadır¹⁷.

Ergenlik dönemini bir kriz durumu olarak açıklayanlar vardır. Severin, ergenliğin bir kriz dönemi, bir deneme ve değişim dönemi olarak açıklanması durumuna karşılık olarak, bu değişimin sadece ergenleri bir kriz durumuna sokmadığını, kriz durumunun anne babalar için de geçerli olduğunu, dolayısıyla yaşadığımız çağa özgü bir durum olduğunu savunmaktadır¹⁸.

Kulaksızoğlu, çocukluk döneminin sonlarında ve gençlik döneminin başlarında görülen ve ergenliğe geçiş olarak ifade edilen “buluğa erme” döneminin, kızlar için 11-13, erkekler için ise 13-15 yaşları arasında olduğunu ifade etmiştir. Bu dönemde cinsel gelişme ve değişme yaşanmakta, çocukların hem fiziksel, hem de seksüel anlamda olgunlaşmaları bu dönemde gerçekleşmektedir. Buluğdan sonra kızlar için 14-16, erkekler için ise 15-17 yaşları arası dönem ergenliğin ortak noktaları olarak görülmektedir. Bu yaşlara gelen bireyler, buluş dönemindeki hızlı değişimi bir yana

¹⁶ Çuhadaroglu, a.g.e.

¹⁷ Sarıkavak, Z. (2009), *Ceninden Ergenliğe*, Özlem Yayınevi, İstanbul.

¹⁸ Severin, G. (2000), *Ergenlik Çağının Tehlikeleri*, Çocuk Aile Yayınları, İstanbul.

bırakarak, hem yaşları, hem de okudukları sınıf nedeniyle gelecekleri ile ilgili önemli kararları almak zorunda kalmaktadır¹⁹.

Yavuzer ise ergenlik döneminin erkeklerde genital tüylerin çıkması, yüzde bıyık ve sakal tüylerinin belirmeleri, ses değişmesi gibi değişikliklerle, kızlarda ise yine bazı belirgin fiziksel değişikliklerle ortaya çıkan dönem olarak tanımlamaktadır. Çocukluk, gençlik ve erişkinlik olarak tanımlanan bu süreçler, kendisinden önce gelen sürecin özelliklerini taşıırken, bu devrelerin birinden ötekine geçiş, kişinin sadece fizyolojik durumu ile sınırlı olmayıp, aynı zamanda psikolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik etmenlerden de etkilenmektedir. Bu dönemde biyolojik ve psikolojik etmenler yaygın ve genel hatlar göstermektedir²⁰.

Hukuki açıdan baktığımızda ise net olarak ergenlik tanımlamasının olmadığını, yasa koyucunun “reşit olmayanları” anlatmak için, “çocuk”, “küçük”, “genç” terimlerini kullandığını, ancak kimin “çocuk”, kimin “küçük”, kimin “genç” olduğu konusunda ayırt edici tanım bulmanın mümkün olmadığını görüyoruz²¹.

1.1.2. Türkiye’de ve Dünyada Ergenliğe Bakış

Ergenlik çağı tek bir bilim dalıyla açıklanamayacak kadar karmaşık bir dönemi ifade etmektedir. Özellikle biyolojik, psikolojik ve sosyal olarak bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı bu dönem, aynı zamanda çocukluktan yetişkinliğe de geçiş dönemidir. Türkiye’de ergenlik döneminde meydana gelen fiziksel değişimler, batılı ülkelerden daha önce ortaya çıkmaktadır. İkinci derece meydana gelen cinsel anlamdaki değişikliklerin ise Türkiye ve batılı ülkeler arasında çok fark etmediği görülmektedir²². Öte yandan bazı Arap toplumlarında, Afrika’da, Asya ülkelerinde, Türkiye’nin doğu bölgelerinde, ergenliğin “evlenme yaşı” olarak görüldüğü ifade edilebilir.

Dünyada ergenliğin tarihsel süreci incelendiğinde, tarihi belgelerden de bilindiği gibi, Eski Yunan ve Roma Medeniyetlerinde çocuğun yaşayıp yaşamayacağına karar verme yetkisi babaya aittir. Aristo ve Plato da, çocuğun bir eşya gibi babanın

¹⁹ Kulaksızoğlu, A. (2000), Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

²⁰ Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi. 9. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

²¹ Usta, S. (2012), Çocuğun Yerleşim Yeri Edinme Hakkı ve “Bir İstisna”, Ankara Barosu Dergisi, Yıl: 70 Sayı: 2012/1

²² Yavuzer, a.g.e.

mülkiyetinde olmasını kabul etmişlerdir. Bunu takip eden tarihi süreçte, özellikle Hristiyanlığın kabulüyle çocuk, tanrının ve devletin malı olarak kabul edilmeye başlanmış, özellikle savaşların yoğun olduğu bu dönemlerde çocuklar asker olarak kullanılmıştır. Tarihte çocukluk dönemi için 16. yüzyıla kadar 6 yaş sınır kabul edilmiştir. Bu yaştan altındakiler, “çocuk” kategorisinde değerlendirilmiş olup, daha büyükler ise farklı kavramlarla nitelendirilmişlerdir. Çocukluğun ayrı bir dönem olarak kabul edildiği yıllar 1600-1700’lü yıllardır. Bu yıllardan itibaren artık çocuk yetişkinin minyatür bir kopyası olarak değil, erişkin konumunun dışında bir durumda değerlendirilmeye başlanmıştır²³.

“Çağlar boyunca öne sürülen yanıtların çoğu, sadece ergenleri etkileyen karanlık güçlere değiniyor. Aristo, 2300 yıl kadar önce “Şarap sarhoşları, doğada gençleri ateşler” notunu düşmüş, William Shakespeare’ın Kış Masalı’nda bir çoban, “Keşke 10’la 23 arasında hiçbir yaş olmasa yada gençler aradaki yılları uyuyarak geçirseler. Çünkü aradaki dönemde genç kadınları gebe bırakmak, aile büyükleriyle ters düşmek, hırsızlık ve kavgadan başka hiçbir şey yoktur” diyor. Çoğu modern bilimsel araştırma da çobanın hayıflanmasının izlerini taşıyor.....”²⁴.

Bir antropolog olan Margaret Mead (1901-1978) ergenlik gelişim kuramı oluşturma çalışmaları yapmıştır. Mead’ın, yaptığı araştırmalar sonunda, ergenlikte yaşanan "fırtına ve stres"’in evrensel bir sorun olmadığından söz ederek, alanda kargaşa yaratmıştır. Mead yaptığı araştırmada Somoalı kızların ergenlik dönemini sorunsuz ve yumuşak bir şekilde geçirdiklerini gözlemlemiş, bu sonucu, Somoa’da cinsellikle ilgili tabuların olmamasına ve ergenlerin evlilik öncesi seksten uzak durmalarının beklenmemesine bağlamıştır. Ancak, diğer yandan, ergenlik dönemini stresli geçiren Amerikan gençlerinin durumunu, toplumun gençlerden cinsellikten uzak durmalarını beklenmesi ile açıklamıştır. Çünkü Mead’a göre gençlerin uyanan cinsel istekleri toplum kurallarıyla çatışınca stres yaşanmaktaydı²⁵.

Benedict’e göre bazı toplumlarda çocuklardan sorumluluk beklenmemekte, yetişkinlere boyun eğmeleri istenmekte ve cinsel yaşantı engellenmektedir. Oysa yetişkin olunca sorumluluk üstlenmesi, başat bir kişilik ve başarılı bir cinsel yaşam

²³ Kulaksızoğlu, a.g.e.

²⁴ Dobbs, a.g.m.

²⁵ Gallatin, J. (1995), Ergenlik Kuramları, Ergenliği Anlamak’dan, Adams, JF (ed), 1.Baskı, Ankara.

beklenmektedir. Aynı kişiden ard arda beklenen bu birbirine zıt görevler kişilerin problemler yaşamasına neden olmaktadır. Benedict böyle toplumları yaşa göre sınıflanmış toplum olarak tanımlar ve kişinin sınıf değiştirmesi (bir dönemden diğerine geçişi) tamamıyla geniş örüntüler gerektirdiği için geçişin kişinin güvensizlik ve kaygı duygusunu arttıracakđı vurgulamaktadır. İki dönem arasında süreksizlik bulunmaktadır. Benedict, ergenlikte yaşanan fırtına ve stresin psikolojik gereklilikten çok, süreksiz/kesintili kültürel kurumlar ve dogmalarla ilişkili bir durum olduğunu vurgulamaktadır²⁶.

Bandura, atışma yaşayan ergenlerin belki tüm ergenlerin %10'u olabileceğini ama bunu tüm ergenler için savunmanın yanlış olacağını vurgulamaktadır. Bandura saldırgan olan ve olmayan erkek ergenlerde bağımlılık davranışı, bağımlılık anksiyetesi ve reddedilme duygularını karşılaştırmıştır. Elde ettiği bulgular, saldırgan erkek ergenlerin babaları tarafından reddedilmiş hissettiklerini, babayla daha az zaman geçirdiklerini ve babalarına daha az bağımlı olduklarını göstermiştir.

Saldırgan grubun ebeveyni ise, kendilerine yönelik saldırganlığı cezalandırıcı ancak dışa yönelik saldırganlığı pekiştirici bir tutum izlemektedirler. Saldırgan olmayan grubun ebeveynleri ise bu davranışı pekiştirmemekte ve cezalandırarak model de olmamaktadırlar²⁷.

Psikolojik anlamda dünya literatürüne ergenlik dönemi kavramını ilk olarak kazandıran Hall olmuştur. Hall, bir psikolog olarak çocukluk ve ergenlik arasındaki birey gelişimini incelemiştir. Bu incelemelerinde daha çok Darwin'in evrim teorisinden etkilendiği görülmektedir. Hall'a göre çocukluğun değişik evreleri, insan evriminin değişik evrelerine eşdeğer görülmektedir. Buna göre doğumdan hemen sonra ocuk, insanlık tarihinin maymuna benzediği evrelerdeki gelişimine benzer bir gelişim göstermektedir. Her ne kadar gelişmeye devam etse de, 8 ila 12 yaşları arasında hala insan ırkına göre ocuk ilkel durumdadır. Bu dönem ise Hall'a göre avcılık ve balıkçılıkla yaşamaya çalışan insan ırkı gibidir. İnsanlık tarihinin vahşilik ile uygarlık arasındaki geçişi ise Hall'a göre ergenlik dönemi olup, birey bu dönemde vahşi bir kişiliği, daha uygar bir kişiliğe doğru yöneltmektedir. Dolayısıyla bu dönem stres ve

²⁶ Benedict, R. (1980), *Continuities and discontinuities, Adolescent Behavior and Society*, 3. Ed. New York.

²⁷ Bandura, A. (1980), *The Stormy Decade: Fact or Fiction, Adolescent Behavior and Society*, 3. Ed. New York.

fırtınalar dönemidir. Yine bu çağdaki birey, bir taraftan daha basit, temel iç güduları ile bir yana çekilirken, bir taraftan ise toplum ve toplumda bulunan diğer önemli kurumların da farkına varmaktadır²⁸.

Ergenliğin bir sorun dönemi olarak görüldüğü düşünce tarzı, 20. yüzyılın sonlarında, araştırmacının ergen beyninin hem fiziksel gelişimini, hem de faaliyet düzenlerini ayrıntılı bir biçimde takip edebilecekleri beyin görüntüleme teknolojilerini geliştirmeleriyle son bulmuştur. Bu görüntüleme araçları çocukların sorunlarının ne olduğuyla ilgili olarak yeni bir bakış açısı getirmiştir. Elde edilen şaşırtıcı sonuçlara göre beynimizin gelişimi düşünüldüğünden çok daha uzun zaman almaktaydı. Bu bulgu ergenlerin tahammül edilemeyecek davranışlarına basit ve övgü dolu sayılamayacak bir açıklama getirmiştir. Bu aynı zamanda karmaşık ve olumlayıcı bir açıklamayı da içermektedir²⁹.

1.1.3. Ergenlik Döneminin Özellikleri

Sieg ergenliği "insanda bireyin yetişkine özgü ayrıcalıkların kendisine verilmediğini hissettiği zaman başlayan ve yetişkinin tüm gücü ve toplumsal konumu toplum tarafından bireye verildiği zaman sona eren gelişim dönemi" olarak tanımlamıştır. Bu tanımda da görüldüğü gibi ergen birçok yönüyle yetişkine benzemekte ve toplumda yetişkinin sahip olduğu ayrıcalıktan istemektedir. Ancak tüm yetişkin niteliklerine sahip olmadığını ve bir süre daha beklemesi gerektiğini de görmektedir. Günlük yaşamda da pek çok ergenin sürekli yetişkinler tarafından ard arda bile kullanılabilen "-büydün sen artık" ya da "-sen daha küçüksün" biçimindeki ifadelerden yararlandıklarını görmekteyiz ya da hatırlamaktayız³⁰.

Ergenliğin stresli ve fırtınalı bir dönem olduğunu destekleyen Rutter da (1976) ergenin sessiz bir çalkantı içinde olduğu görüşündedir. Bu görüşe göre; ergen kendi iç dünyasında, dışarıya yansımayan, ebeveyn ya da öğretmenlerin fark etmediği, öznel bazı duygusal rahatsızlıklar ve sosyal kuşkular yaşamakta, bununla birlikte sosyal ya da

²⁸ Kulaksızoğlu, a.g.e.

²⁹ Dobbs, a.g.m.

³⁰ Gander, M.J. ve Gardiner H.W. (1993). Çocuk ve Ergen Gelişimi. B. Onur (Ed). Ankara: İmge Yayınevi.

akademik alanlarda işlev bozukluğu yaşamamaktadır³¹. Erikson'un ergenlik döneminde kimlik duygusuna karşılık kimlik kargaşası çatışmasının yaşandığını vurgulamaktadır. Marcia da buradan hareketle, Erikson'un bunalım ve bağlanma terimlerini temel alan kimlik süreci konusunda en kapsamlı çalışmalardan birini yapmıştır³².

Ergenlik dönemi gelişimsel özelliklerini konu edinen birçok çalışma olmasına rağmen, bu dönemin temel özellikleri ve yaş sınırları gibi konularda çok farklı görüşler bulunmaktadır. Normal ergen için birbirinden son derece farklı tanımlar verilebilmektedir. Bu tanımların bir ucunda ergenin psikolojik problem yaşamamasının normal olduğunu savunanlar ile kendisinde bir rahatsızlık hissetmeyen, çevresiyle ve ailesi ile ilişkilerinde sorun yaşamayan ergenin anormal kabul edilmesi gerektiğini savunan görüşler yer almaktadır.

Diğer uçta ise Offer ve ark. çeşitli çalışmalarında ortaya koyduğu, ortalama bir ergenin psikopatolojiden tamamen uzak, gelişimsel görevlerini başarı ile tamamlamış, duygularını esnek bir biçimde yaşayabilen, çatışmalarına akılcıca çözümler bulabilen, yetişkinlerle iyi ilişkiler sürdüren, normlar ve değerlerden haberdar olan kişi olduğu görüşü vardır³³.

Elkind, hayali izleyici ya da kişisel mit kavramlarının ergen problemlerinin çözümünde yararlı olabileceğini vurgulamaktadır. Elkind'in verdiği örnekler şunlardır; ergenin işlediği suç hayali izleyicileri için yaptığı bir eylemdir ya da genç kız kendisinin hamile kalmayacağını düşünmektedir bu nedenle de korunmamaktadır. Elkind eğer ergenlikte yaşanan sorunların nedenleri bu iki kavramsa, ergenlere gerçeklik ve hayalleri arasında ayırım yapmak için yardım edilebileceğini vurgulamaktadır. Ergen benmerkezciliği diğerinin gerçek duygu ve düşüncelerinin fark edilmesiyle kırılmaktadır³⁴.

Parman ergenliğin büyümek ve değişmek olduğunu ifade ederken, bunun bir metamorfoz olduğunu savunur ve Fransız psikiyatrisi ve psikanalist Françoise Dolto'nun, görüşünden hareketle ergenliği ikinci doğum olarak tanımlar. Doğum, fetüs

³¹ Çuhadaroglu, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, S., Rugancı, N., Öncü, B., Hoşgör, A.G., Işıklı, S., Avcı, A. (2004). Ergen ve Ruhsal Sorunlar. Durum Saptama Çalışması. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları, Ankara

³² Ofazoğlu, F. A. (2000), Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Ergenlerde Kimlik Statülerinin İncelenmesi, E. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

³³ Çuhadaroglu vd., a.g.e.

³⁴ Elkind, D. (1980), Egocentrism in adolescence, Adolescent Behavior and Society, 3. Ed. New York.

halinden bebek haline geçişi, ergenlik de çocukluktan erişkinliğe geçişi ifade eder. Dolto, ergenlerin de tıpkı yaşamın başlangıcındaki bebekler gibi kırılgan ve dayanaksız olduklarını belirtir ve onları kabuk değiştiren Istakozlara benzetir. Istakozlar kabuk değiştirme döneminde zayıf ve savunmasızdırlar. Eğer yaralanırlarsa bu yaranın izini tüm yaşamları boyunca taşırlar. Dolayısıyla ergenlik, bireyin zayıf ve savunmasız olduğu tehlikeli bir dnemdir³⁵.

Steinberg, ergenliğin  özelliğinin döneme tat ve ayrıcalık kazandırdığını, bunların erinliğin biyolojik değişimleri, daha ileri düşünme yeteneklerinin ortaya çıkışı ve bireyin toplumda yeni rollere geçişi olduğunu vurgulamıřtır³⁶.

Saygılı, ergenlik dönemindeki gencin özelliklerini aşağıdaki gibi zetlemiřtir³⁷:

- Uzlaşma yeteneğinden uzak bir tavır gösterilmektedir. Birey radikal bir dogmatizm ve siyah-beyaz düşünce yapısına sahip olup, hayatında gri tonlara yer yoktur. Daha sert, daha şiddetli kararlara sahiptir.
- Bu dönemdeki bireylerin büyüme fantezileri, davranışlarda bir geri dönüş gibi algılanmaktadır.
- Psikolojik açıdan keskin bir ie dönüş, kendinden şüphe duyma, güvensizlik, aşağılık duygusu, gelecek endişesi, dünyadan sıkılma hissi, aile ve arkadaşlardan kendisini çekme özellikleri görülür.

1.1.4. Ergenlik ağı Sorunları

Ergenlik ağı, bireyin toplum ve toplumsal kurumları ilk olarak fark ettiği, aile içerisindeki özellikle anne ve babanın rollerinin değiştiği, özgürleşme ile sınırların ikileminin fark edildiği bir dönemdir. Hall bu dönemi, yabani ve uygar insanlık dönemleri arasındaki geçiş olarak değerlendirmiştir. Hall kadar keskin olmasa da, günümüze kadar yapılan çalışmaların oldukça büyük bir kısmında, ergenlik döneminin geçiş süreci benzer şekilde ele alınmaktadır.

³⁵ Parman, T. (1998). Ergenlik döneminde cinsellik ve lm: Ergenlik döneminde cinsellik (Gelişim ve Sorunları). (Ed. Selahattin Erol, Neslihan Rugancı). Ankara: ocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği Yayınları: 2

³⁶ Steinberg, a.g.e.

³⁷ Saygılı, a.g.e.

Durmuş'a göre, ergende çok güçlü bir şekilde bulunan özgürlük isteği, ergenlik dönemindeki bireyin yaptığı ya da yapmadığı tüm eylemlerine şekil vermektedir. Birey bu dönemde bir yandan yeni ve ayrı bir insan olmanın sancılarını çekmekte, bir yandan ise kendisine yeterli alanı bulamamaktadır. Bu dönemde ergen önüne geçen tüm engelleri yıkıp geçmek ister. Bu dönemde anne ve baba artık daha farklı bir konum almış olup, koruyuculuk statüsünden, yasakçı statüsüne geçmektedir³⁸.

Anne ve babanın statüsündeki bu değişim, ergenin aileden uzaklaşmasına neden olur. Ortada kalan ve aileden uzaklaşan gençler her türlü tehlikeye açık olmakta ve anne ya da baba ile yaşanan çatışmalar bu kopuşu daha da arttırabilmektedir. Bunun yanında genci bekleyen bir diğer sorun ise hastalıklı arkadaş ortamıdır.

Ergen birey olumsuz arkadaşlarla da tanışmışsa tamamen tehlikelere açık bir duruma gelmektedir. Yine bu gençlerin daha tehlikeli ortamlara kapılmaları da söz konusu olabilmektedir. Bu dönemde aile içerisinde çatışma yaşayan gençlere bir nebze sıcaklık gösterilmesi ile bu gençlerin kolaylıkla yaklaşımı sağlanabilmektedir. Bu destek samimiyetsiz olduğu takdirde, gençler kendilerini tehlikeli bir ortamın içerisinde bulabilmektedir³⁹.

Ergenlik çağında yaşanan bazı sorunlar, kişiliğin oluşumunu da engellemektedir. Bu sorunları şu şekilde özetlemek mümkündür⁴⁰:

- Aşırı korumacı ve kayırcı veya güce dayalı bir eğitim ve yetiştirme tarzı gencin olduğu yerde saymasına sebep olabilir.
- Ailenin yedeği olarak görülüp ve böylece grup içerisinde kalması durumunda gencin bağımsızlık isteğinin yaşanmaması sonucu ortaya çıkar.
- Ebeveynlerin istekleri doğrultusunda yaşamak zorunda olan ergende kendine has kişilik oluşmaz.
- Şayet gerçek yaşamda önünde olumlu örnekler yoksa genç medyanın ve fantezilerin dünyasına dalarak, kendinde bulunan özellikleri buradan gördüğü örneklerle kıyaslar. Yine bu durum da, bireyin ergenlik dönemindeki kişilik oluşumunu olumsuz etkilemektedir.

³⁸ Durmuş, A. (2005), Ergenlik Dönemi, Nesil Yayınları, İstanbul.

³⁹ Abalı, O. (2006), Ergenlik Dönemi ve Sorunları, Epsilon Yayınları, İstanbul.

⁴⁰ Saygılı, a.g.e.

Ergenlik dönemine damgasını vuran en önemli değişken, benlik duygusunun oluşması ve kişilik gelişimidir. Bu dönemde yaşanan birey etrafındaki gelişmeler, bireyin benlik ve kişilik oluşumunu da etkilemektedir. Bu dönemde yaşanan sorunları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür⁴¹:

Bedensel Değişimlerden Doğan Acemilik: Ergenlik çağında yaşanan çabuk gelişme neticesinde çocuğun bedeni adeta kendisine yabancılaşır. Bedenin serpilme değişimlerine alışamama, gelişen beden yapısına alışma ve olgunlaşma çabalarının baskısı bu dönemde yaşanan önemli sorunlardan birisidir.

Çevreye Uyumun Bozulması: Ergenliğin başlangıcından sonraki devrelerde geçiş dönemi biraz daha sancılıdır. Bu dönemin en belirgin geçiş göstergelerinden birisi regl olduğundan, dönemin sorunları erkeklerden çok kızlarda daha kolay izlenebilir. Ergenliğin başlangıcından erişkinliğe kadar gencin birçok fiziksel şikayetleri görülür. Hızlı gelişimden kaynaklanan artan gıda gereksinimi de buna dahildir. Küçük yaşlarda çocuk çevreden gelen bir takım rahatsızlıkları giderecek bir mekanizma geliştirir. Ergenlik çağında ise birey bedensel olarak çevreden gelen algıları tekrar algılama yeteneği kazanır ve çevren gelecek olan küçük değişiklikler artık birey için çevre uyumunu bozacak hale gelmektedir.

Guddelerin Etkileri: Özellikle iç guddelerin salgılarıyla bu dönemde bedende büyük değişiklikler görülür. Kızlarda regl başlangıcından ve erkeklerde gelişim değişikliklerinden önce cinsel guddeleri işlemeye başlar. Bu guddelerin çalışması yalnızca fiziksel olarak değil, bireylerin psikolojik açıdan da değişimlerine neden olur.

Savunma Mekanizmalarının Yoğunlaşması: Ergenlik döneminde genç yavaş yavaş psikik savunmalarını yoğunlaştırır ve seferber eder. Bireyin bu dönemde özgürlük isteği ve çevreden gelen uyarılara karşı daha hassas davranması, yeni bir savunma mekanizması geliştirmesine neden olur.

⁴¹ Yavuzer, H. (1994). Çocuk Psikolojisi. 9. Basım İstanbul: Remzi Kitabevi

Ergenlikte Psiko-Sosyal Sorunlar

Steinberg⁴²; insanların büyük bir çoğunluğunun ergenlik süresince, önemli bir psikolojik ya da sosyal bir sorun yaşamaları da, önemli bir azınlığın bu tür sorunları geliştirdiğini belirtmektedir. Ergenlik dönemindeki sorun davranışlar söz konusu olduğunda, deneme amacıyla yapılan davranışlarla, yetişkinliğe uzanan davranışların ayırt edilmesinin önemli olduğunu, ergenlikte yaşanan ciddi sorunlardan hiçbirinin, bu döneme özgü normatif değişikliklerin doğrudan bir sonucu olmadığını ifade etmiştir. Ergenlik dönemindeki birçok soruna yönelik uygulanacak genel ilkeleri şöyle sıralamıştır:

- *Zaman zaman ortaya çıkan denemelerle, kalıcı-tehlikeli yada kalıcı-sorun davranışlar birbirinden ayırt edilmelidir,
- *Kökünü ergenlikte olan ve ergenlikte başlayan sorunlarla, kökünü gelişimin daha önceki dönemlerine dayanan sorunlar birbirinden ayırt edilmelidir,
- * Ergenlik döneminde yaşanan sorunların hepsi olmasa bile, büyük bir çoğunluğu doğası gereği geçicidir,
- *Ergenlikte görünen sorun davranışlar, hiçbir zaman ergenlikte gerçekleşen normatif değişikliklerin doğrudan bir sonucu değildir.

“Ergen gelişimi ve psiko-sosyal sorunların tedavisi konusunda çalışan klinisyenler(psikologlar, psikiyatristler, sosyal çalışmacılar ve psikolojik danışmanlar) ve diğer uzmanlar yaşanan sorunları üç genel sınıfa ayırırlar: madde kötüye kullanımı, içe yönelim bozuklukları ve dışa yönelim bozuklukları. Madde kötüye kullanımı, nikotin yada alkol gibi yasal maddeler de dahil olmak üzere maddelerin ve esrar, kokain ve LSD ile reçeteye satılan uyarıcı yada sedatifleri de kapsayan maddelerin uygunsuz bir biçimde kullanılması demektir. İçe yönelim bozukluklarında kişinin sorunları kendisine, içe yönelmiştir. Kaygı, depresyon ya da fobi gibi duygusal ve bilişsel streslerle kendisini gösterir. Dışa yönelim bozukluklarında ise kişinin sorunları dışa yönelmiştir ve davranış sorunları olarak kendisini gösterir. (kimi yazarlar bu tip sorunlar için acting out/dışa vurma terimi kullanmaktadır.). Ergenlik döneminde en sık görünen

⁴² Steinberg, a.g.e.

dışa-yönelim sorunları anti-sosyal saldırganlık, ergen suçluluğu ve evden kaçmadır. Kimi ergenler de akademik sorunlar (örn., düşük güdülenme, dikkatini toplama güçlüğü) ya da akran sorunları (popüler olmama, düşük sosyal beceriler) gibi bu sınıflandırmaya tam olarak girmeyen sorunları yaşamaktadır⁴³.

1.2. EVDEN KAÇMA SORUNU

Ergenler için evden kaçma eylemi, esasında olumsuz bir ortamdan kurtulma ve ergenin daha sağlıklı bir ortama kavuşmasıyla sonuçlanıyorsa olumlu olarak yorumlanabilir ve bir sorundan ziyade çözüm olarak görülebilir. Ancak, genci aile ortamı dışında ne tür ortamların beklediği, gencin kendi hayatıyla ilgili ne kadar sağlıklı kararlar verebildiği, kendisine destek olacak sistemlere kaçış sonrası ulaşılma şanslarının olup olmadığı hususları belirsizdir. 12-18 yaş arasındaki çocuklarımızın gelişimsel özellikleri dolayısıyla riskli bir dönemde olmaları, yaşamlarını idame ettirme konusunda henüz yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları, en büyük destek sistemleri olan aileleri ile bağlarını zedeleyerek istediklerinde geri dönebilme şanslarını yitirebilmeleri sebepleri ile evden kaçışı bir sorun olarak algılayabiliriz. Bugünlerde birçok haber programlarında ve gazete haberlerinde evini izinsiz olarak terk eden pek çok gencimizin talihsiz haberlerini okumaktayız⁴⁴. Bununla birlikte konu hukuksal bir sorunu da gündeme getirmektedir. 18 yaş altı bir gencin koruma altına alınmaksızın velayet yükümlülüğü bulunanların rızası olmadan başka bir ikamette yaşaması mümkün görülmemektedir.

Evden kaçma sorununa ilişkin literatürde çok fazla bilgi yoktur. Bunun temel nedenlerinden birisi, bu alanda yapılan çalışmaların yetersiz olması ve bir diğer nedeni ise alan uygulamalarının da yetersiz olmasıdır. Evden kaçan çocuklara ilişkin kamunun sosyal sorumluluk kapsamında çalışmalar yapılması uzun yıllar öncesine

⁴³ Wangby, M. Berman, LR. ve Magnusson, D. (1999), Development of adjustment problems in girls: What syndromes emerge? Child Development, 70, 678-699.

⁴⁴ Bu gibi haberler sürekli çıkmakta olup, bazılarını şu örnekler verilebilir. Evden Kaçan Genç Kızın Başına Gelmeyen Kalmadı: <http://www.kanal07.com/evden-kacan-genc-kizin-basina-gelmeyen-kalmadi> (Erişim: 19.06.2013); Evden Kaçan Genç İntihar Etti: <http://www.bgrt.com.tr/haber/1893/evden-kacan-genc-intihar-etti.html> (Erişim: 24.06.2013); Gece yarısı yalın ayak evden kaçan genç kızın cesedi bulundu: <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/gece-yarisi-yalin-ayak-evden-kacan-haberi/725508> (Erişim: 19.07.2013); Evden Kaçan Genç Kızın Pişmanlığı: <http://www.aktifhaber.com/evden-kacan-genc-kizin-pismanligi-705805h.htm> (Erişim: 17.12.2012)

dayanmamakla beraber, günümüzde de bazı ülkelerde bu konuda hemen hiçbir çalışmanın olmadığı da görülmektedir.

1.2.1. Ergenlik Döneminde Evden Kaçma

Ergenlik döneminde evden kaçma, çocukluk dönemine göre daha fazla rastlanan bir olgu olup, kişinin yaşamına ve geleceğinin ne şekilde olacağına karar verme sürecinin ilk aşamaları olduğundan sosyal, toplumsal ve psikolojik nedenlerin bir sonucu olarak ortaya çıkabilir.

Dünyada Ergen Evden Kaçma Sorununa Bakış

“16 yaşına gelmeden yaklaşık olarak her 9 kişiden birini etkileyen evden kaçma sorunu ile dünyada her yıl 11 yaşın altında 20.000 genç karşı karşıya kalmaktadır⁴⁵.

1971 yılında kurulmuş, evsizler ve evden kaçanlar için ulusal iletişim ağı olarak hizmet veren, 1971’den bugüne 13.000 genci ailesiyle buluşturan National Runaway Switchboard’ın raporlarına göre, Amerika’da kimse kesin rakamları bilemese de her sene 1.6 ila 2.8 milyon 18 yaş altı gencin evden kaçtığı yada evden kovulduğu tahmin edilmektedir. Bu da her gün yaklaşık olarak 3000 gencin evini terk ettiği anlamına gelmektedir⁴⁶.

“Popüler medyanın yoğun ilgisine karşın, ergenlerin kaçma davranışlarına ilişkin çok az sistematik araştırma yapılmıştır. Yapılan sınırlı çalışmada, TV’deki melodramlarda gösterildiğinden farklı bir resim ortaya çıkarmıştır. İlk olarak ergen kaçmalarının görülme sıklığı oldukça abartılmaktadır. Ülkeyi temel alan örneklemeler üzerinde yapılan araştırmalar, ergenlerin ancak %4 ile %10’unun evlerinden en az bir kez kaçtıklarını(evden kaçma yoksul ergenlerde daha çok görülmektedir) ve evden kaçanların yarısından biraz daha azının evden birden fazla kez kaçtıklarını göstermektedir. Son olarak, sıklıkla uzun süreli kayboldukları imgesine karşın kaçanların yaklaşık yarısı bir-iki gün içinde, %75-%80’i ise ilk hafta içinde evlerine dönmektedir. Kamuoyu evden kaçmaya yüksek ilgi gösterir, bunun nedeni evden

⁴⁵ www.democracy.bolton.gov.uk

⁴⁶ Oyman, R.D ve Karaşar, A. (2011), Ortak Umut Projesi, Yetişkin Bildirileri Kitabı-2, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi.

kaçanların oranının yüksek olması değil, dışarıda onları bekleyen tehlikelerdir ve kaçanların %20'si hemen evlerine dönmemektedir. Bu genç insanlar, fahişelik ve diğer suçlar, AIDS ve diğer cinsel yolla bulaşan hastalıklar, mağduriyet ve saldırı, madde ve alkol kötüye kullanımı gibi pek çok psikolojik ve fiziksel risklere maruz kalmaktadır. Suç, saldırganlık, okulu asma ve erken cinsellik gibi evden kaçmada tipik olarak dışa yönelim problemlerinin bir başka gösterimi olarak kabul edilmektedir. Bu görüşle tutarlı olarak, evden kaçanların, özellikle tekrar tekrar kaçanların, suç işleme, okulu bırakma ve saldırgan davranışları gösterme olasılıkları diğer ergenlerden daha yüksektir. Evden kaçma davranışını ortaya çıkaran etkenler diğer sapkın davranışları ortaya çıkaran etkenlerle benzerdir: Yoksulluk, zeka testlerinde düşük puan ve aile çatışması⁴⁷.

Ülkemizde Ergen Evden Kaçma Sorunu

“ SHÇEK verilerine göre, korunma altına alınan çocuklarda, koruma altına alınma nedenlerinden ensestin, ailenin fiziksel ve duygusal istismarı ile aile dışı cinsel istismarın dikkat çekici oranda arttığı belirtilmektedir. Çocukların sokağa kaçma ve fuhuş ile pornografi sektörüne düşme olgularında sebep görülen ensest, ailenin fiziksel ve duygusal istismarı ile aile dışı cinsel istismar nedeni ile koruma altına alınan çocuklar, 2000 yılı içerisinde koruma altına alınan tüm çocukların %7'sini oluşturmaktadır. 2002 yılında bu oran %12'ye yükselmiştir⁴⁸. Çocukların sokağa kaçmalarında ve fuhşa itilmelerinde öncelikli sebeplerin başında çocuğa yönelik cinsel istismar olguları olduğu dikkat çekmektedir⁴⁹.

Oyman ve Karaşar tarafından “Evden kaçma davranışına yönelik mevcut durumu öğrenmek amacıyla bir araştırma yapılmıştır. Araştırmaya İzmir’de 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında Müdürlüğe müracaat eden 2008-2009 ve 2010 Temmuz ayı itibarı ile yönlendirilen ve yaş ortalaması 15.6, yaş aralığı ise 7-19 olan 607 kız ve 27 erkek çocuk alınmıştır. Emniyet ve Jandarmadan yönlendirilen çocukların bilgileri SPSS ile istatistiksel verilere çevrilmiştir. Elde edilen bulgulara göre çocukların

⁴⁷ Steinberg, a.g.e.

⁴⁸ Polat, O. (2006), Çocukların Cinsel Sömürüsü, Sokak Çocukları Rehabilitasyon Derneği, İstanbul.

⁴⁹ Oyman ve Karaşar, a.g.e.

%38'i evden kaçma ve kuruluştan izinsiz ayrılma, %13'ünün aile içi şiddet ve %15'inin cinsel istismar nedeni ile yönlendirildiği tespit edilmiştir⁵⁰.

Türkiye'de 2007 yılında kamu birimlerine 7.183 kayıp çocuk bildirimi geldiği, yapılan çalışmalarla bunlardan 6.350 sinin bulunduğu ve 2007 yılı sonu itibariyle aranmakta olan 833 kayıp çocuk olduğu bilinmektedir. Bunlar ve organize suç örgütlerinin ikna ederek evinden götürdüğü kayıt dışı çocuklar, daha sonra karşımıza sorun olarak çıkabilirler. Bu nedenle genelde çocuk hakları, özelde kayıp çocuklar konusu ülkemizde de önemini korumaktadır⁵¹. Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2007 yılında yayınladığı uyumsuz çocuklara ilişkin çalışmasında ifade edildiği gibi, çocuklar bazen macera yaşamak, bazen de kendini kanıtlamak gibi farklı nedenlerle izinsiz olarak evden veya okuldan uzaklaşıp, kaçabilmektedir. Evden okuldan kaçma filmlerde, kitaplarda günlük konuşmalarda anlatılırken sanki daha rahat bir hayata kavuşulacağı düşüncesi öne çıkar. İlk zamanlar güzel bir havada arkadaşları ile okula gitmeyip, dolaşmaya çıkan bir çocuk fark edilmez ve uyarılmazsa hoşuna giden bu durumu devam ettirmek isteyebilir. Aslında gerek evden kaçmalar, gerekse okuldan kaçmalarda, çocuk yeni bir duruma koşmamakta, tam tersine var olan problemlerinden kaçmaktadır⁵². Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan bilgilere göre, ülkemizde 2008-2012 yılları arasında evden kaçmanın toplam emniyete gelen çocuklar içindeki payı, aşağıdaki tabloda verilmiştir:

⁵⁰ Oyman ve Karaşar, a.g.e.

⁵¹ Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığı / 2007 Kayıp Çocuklar Raporu

⁵² MEGEP, (2007), Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Uyumsuz Çocuklar, Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi.

Tablo 1. 1. Yıllara göre evden kaçma oranları

Yıllar		Toplam	Evden kaçma
2008	Toplam	132 592	2 412
	Erkek	99 305	1 060
	Kadın	33 287	1 352
2009	Toplam	151 961	3 195
	Erkek	109 591	1 381
	Kadın	42 370	1 814
2010	Toplam	188 044	3 205
	Erkek	132 195	1 414
	Kadın	55 849	1 791
2011	Toplam	204 040	3 222
	Erkek	141 615	1 514
	Kadın	62 425	1 708
2012	Toplam	245 080	2 424
	Erkek	167 426	928
	Kadın	77 654	1 496

Tablodan da görüleceği gibi, tüm yıllarda, evden kaçan kızların, erkeklerden daha fazla olduğu görülmektedir. Bunda toplumsal yapılar, evden kaçan kızlara karşı polisin daha duyarlı olması gibi çeşitli nedenler rol oynamaktadır. Bunun yanında, erkek sayısında 2012 yılında ciddi bir düşüş görülse de, genel olarak bu dönem içinde sabit kalmıştır. Öte yandan kızlarda, yine 2012 yılında bir düşüş görülse de, genel olarak oranın yüksek olduğu ifade edilebilir⁵³.

1.2.2. Evden Kaçmanın Nedenleri

Ergenlik çağındaki çocuklar, evde ve okulda gördükleri baskı, şiddet, aşağılayıcı davranışlar, taciz, huzursuzluk ve başarısızlıklardan kurtulmak amacı ile kaçarlardı. Kendini kabul ettirme çabasındaki gence karşı yetişkinlerin tutum ve davranışlarının önemi büyüktür. Sevilmediğini, değer verilmediğini düşünen çocuk bunları bulabileceğini düşündüğü ortama gider.

⁵³ Emniyet Genel Müdürlüğü (TÜİK), Güvenlik Birimine Gelen Veya Getirilen Çocuklar, 2011.

Yine aile yaşantısındaki düzensizlikler, kardeşler arasında belirgin bir ayrımcılığın yapılması, çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması da çocuğu dış çevreye yönlendirir. Kaçan çocuklar, uyuşturucu, alkol, fuhuş, açlık, hırsızlık, şiddet dolu bir hayata adım atmaktadırlar. Çünkü çocuk savunmasız ve çaresizdir. Sokaklarda da çocuğun bu zayıflığından faydalanacak çok kişi vardır⁵⁴.

Ülkemizde evden kaçma yaşı MEGEP'in araştırmasına göre, 12-13 yaş aralığına kadar düşmüştür. Bilinçsiz yapılan evliliklerin sonucunda çiftlerin birbirleri ile problemleri, alkol, kumar, ekonomik sıkıntılar, çok çocuk, ilgisizlik gibi nedenler çocuğun bu problemler içinde boğulmasına neden olur ve çocuk kaçarak bunlardan kurtulacağını düşünür. Böyle yaparak ailesini de cezalandırmak, dikkatlerini çekmek ister. Evden ya da okuldan kaçan çocuk çok fazla arkadaşı olmayan, destek ve ilgi görmeyen yalnız çocuklardır. "Zaten kimsenin umurunda değilim, beni kimse sevmiyor." gibi düşünceleri de olabilir. Kalabalık sınıflar, okul yönetiminin baskıcı tutumu, öğretmenin anlayışsız ve zorlayıcı olması, okul için istenen malzemelerin ya da paranın aile tarafından karşılanmaması, programın çok yoğun olması ve okulun fiziksel koşullarının kötü olması çocuğu okuldan kaçmaya itebilir. Okuldaki arkadaş grubunun da kaçmayı desteklemesi sonucu kaçma gerçekleşir⁵⁵.

1.3. ERGENLİK DÖNEMİNDE EVDEN KAÇMA VE YASAL ÇERÇEVE

Genel olarak hukuk düzeni, insanı hak sahibi olmaya ve borç yüklenmeye yetenekli bir varlık olarak kabul eder. Hukuk düzeni insanın varlığını doğumla birlikte tanımlamasına rağmen, belirli bir yaşa kadar yaptığı davranışlardan dolayı kişiyi sorumlu tutmamakta, bu yaşı geçtikten sonra kişinin sorumluluğu doğmaktadır. Bunun sağlanması da ancak küçüğün yaptığı işlemlerin neticelerini kavrayabilmesi yani temyiz kudretine sahip olmasıyla mümkündür⁵⁶. Dolayısı ile yasalarımıza göre çocukluk dönemini, suç işleme ve karşılığında oluşacak sonuçları kabullenmenin idraki ile sona eren bir dönem olarak görebiliriz.

⁵⁴ MEGEP, (2007), Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Uyumsuz Çocuklar, Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi.

⁵⁵ MEGEP, a.g.e.

⁵⁶ Akıncı, Y. ve Atakan, T. (1968), Suç işleyen ve suça giden çocuklar.

Çocukluk dönemine yönelik olarak yapılan en önemli hukuki çalışma, Çocuk Hakları Sözleşmesidir. Bilindiği üzere Çocuk Hakları Sözleşmesi, tarihteki en yaygın olarak kabul edilmiş olan insan hakları sözleşmesidir. “Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde imzaya açılmış, 2 Eylül 1990 tarihinde de Türkiye’de dâhil olmak üzere, ABD ve Somali dışındaki tüm devletler tarafından yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, “Çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu” temelinde düzenlenmiştir. Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Bu sözleşmeye taraf olan devletler, çocuğun ana-babasının, vasilerinin ya da kendisinden hukuken sorumlu olan diğer kişilerin hak ve ödevlerini de göz önünde tutarak, esenliği için gerekli bakım ve korumayı sağlamayı üstlenirler ve bu amaçla tüm uygun yasal ve idari önlemleri alırlar. Çocukların bakımı veya korunmasından sorumlu kurumların, hizmet ve faaliyetlerin özellikle güvenlik, sağlık, personel sayısı ve uygunluğu ve yönetimin yeterliliği açısından, yetkili makamlarca konulan ölçülere uymalarını taahhüt ederler”⁵⁷. Bu sözleşme ile yasalarımızda ve uluslar arası hukuk sisteminde, çocukların da haklarının olduğu, hak kavramının aslında istenilen ya da feragat edilebilen bir kavram olmadığı gibi tartışmalar ileri sürülmüştür. Ancak genel olarak değerlendirildiğinde, hak kavramının istenilebilen ve feragat edinilebilen bir kavram olmadığı, bir bireyin doğuştan gelen bazı haklara sahip olduğu fikri daha yaygın bir biçimde kabul görmektedir. Dolayısı ile çocukların haklarının bu sözleşme ile verilmesi, oldukça geç alınan bir karar olarak, bundan önceki dönemin de olumsuz yaklaşımlarına işaret etmektedir.

Çocukluk dönemi ile ergenlik dönemi arasındaki geçişin en önemli özelliği, ergen bireylerin özgürlük isteğinin artmasıdır. Hukukta ergen ile çocuk bireyler aynı şekilde ele alındığından, çocuğun bağımsız yerleşim yeri edinme hakkının dayanağı, yerleşme ve seyahat özgürlüğü haklarıyla ifade edilmektedir. Bu özgürlük Anayasa’nın 23. maddesinde yer almakta olup, bir yerde ikamet, yerleşme ve oturma yerini her zaman terk edebilme hakkına ilave olarak, bir kimlik çıkarma talep hakkı da

⁵⁷ Cılga, A. (2001), Çocuk Hakları ve Eğitimi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151, Temmuz, Ağustos, Eylül 2001

vermektedir. Yine Anayasa'nın eşitlik ilkesi gereği, çocuk temel hak sahibidir. Çocuğun yerleşim yerinin ana babasına bağlı olması, velayet hakkından doğan bir hak ve yetki görevi olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan Medeni Kanun'un 339. Maddesine göre "çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez..." hükmü getirilmiştir. Bu madde her ne kadar çocuğun evi terk etme özgürlüğünü elinden almış olsa da, anne baba rızası alınarak, çocuğun evini terk etme hakkının olduğuna da işaret etmektedir. Yine Medeni Kanunun aynı maddesinin III. bendinde "Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanır; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar" hükmünü getirmiştir. Bu hüküm çocuğun özerkliği çerçevesinde, evi terk etme hakkını ve ana babanın velayetten doğan gözetim yükümlülüğünün sınırını da belirlemektedir⁵⁸.

Hukuk sistemimizde, çocuğun ana-baba karşısında hem onlar tarafından korunan hem de onlara karşı korunan bir çatışma alanına sahip olduğunu görüyoruz. Usta, bu çatışma alanının temelde paternalist/korumacı, özgürlükçü felsefi ve tarihi yaklaşımlı teoriler üzerine kurulduğunu vurgulamaktadır. Uygulamalara baktığımızda bu yöndeki çatışma "çocuğun yüksek yararı ilkesi" ile dengelenmeye çalışılmaktadır.

⁵⁸ Usta, a.g.e.

BÖLÜM II

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmada kullanılan materyal ve yöntem bilgisine yer verilmiştir. Genel olarak betimsel tarama modeline göre desenlenen araştırmada, örneklem küçük olduğundan, kapsamlı ve detaylı bir analize yer verilmiştir. Hemen her soru üzerinde ciddi bir değerlendirme yapılarak, gençlerin evden kaçma nedenleri ekolojik, sosyolojik ve psikolojik açılardan değerlendirilmiştir.

2.1. YÖNTEM BİLEŞENLERİ

2.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada, evden kaçan ergenlik çağındaki gençlerin evden kaçma nedenleri, evden kaçma nedenlerinin çocukların demografik özellikleri, aile, akraba ve arkadaş çevresi, psikolojik ve sosyolojik durumları gibi etmenlerle ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ayrıca, evden kaçma sorununun çözümü, evden kaçma eylemine önceden müdahale edilmesi ve evden kaçmaya neden olan sosyolojik, psikolojik ve çevresel etmenlerin de iyileştirilmesi; ayrıca bu konuda yapılacak olan çalışmalara öncül teşkil etmesi de amaçlanmıştır.

2.1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de evden kaçan gençlerin rehabilitasyonu için ciddi bütçeler ayrılmakta ve bu çocukların topluma yeniden kazandırılması için birçok uzman istihdam edilmektedir. Sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde bu yaklaşımın bir sosyal sorumluluk projesi olduğu ve olumlu bir yaklaşım olduğu ifade edilebilir. Öte yandan uygulamalar incelendiğinde, verilen emek ve harcanan maddi değerlerin karşılığını tam olarak alamadığı, bu çocukların rehabilitasyonunun oldukça güç olduğu görülmektedir. Evden kaçan ergenlere yönelik hizmet veren kuruluşların mazisi çok eski olmayıp, BSRM ve KBRM’lere yönelik ilk Yönetmelik 2009 yılında yayınlanmıştır. Sosyal hizmetler olarak bu alanda hizmet verebilmek için, yeterli bilimsel çalışma

bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmanın, yeni yapılanmakta olan sosyal rehabilitasyon alanına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Evden kaçma sorununa yönelik yapılan araştırmalar, diğer pek çok alanda olduğu gibi sosyal hizmet alanında da, 18 yaş altı inceleme konusu olmuş, çocukluk ve ergenlik çağlarının ayrı birer dönem olduğu, dönemin betimsel açıklamalarını yapmaktan ileriye gidememiş, dolayısı ile sorun alanının neden-sonuç ilişkilendirilmesi kısır kalmıştır. Ergenlik dönemine özgü yaşanan sıkıntılar ve bu sıkıntılara müdahale yöntemleri 12 yaş öncesinden farklılık göstermektedir. Örneğin 10 yaşında bir çocuğun evden kaçış nedeni ile 14 yaşındaki bir çocuğun evden kaçış nedenleri arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. Araştırmada bu farklılık dikkate alınmaya çalışılmış olup, araştırmanın ileriki dönem araştırma ve uygulama projelerine kaynak teşkil etmesi planlanmaktadır.

2.1.3. Problem Durumu

Uygulama gözlemlerine göre, bu gençlerin bir arada tutulması, yanlış davranışların yaygınlaşması ve pekiştirilmesi, evden kaçmanın kişilere verdiği vicdani suçluluk duygusundan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Ayrıca gençler, evden kaçtıkları zaman başlarına kötü olayların geleceğini düşünürken, araştırma bulgularında da görüleceği gibi, bazı gençlerin evlerinden daha rahat bir ortam bulmaları, bu gençlerin aileleri ile aralarının daha da açılmasına neden olmaktadır. Bunun yanında, araştırmada örneklem kapsamında tutulan 40 gençte yaşandığı gibi, kendisine zarar veren bir genç, diğer gençlerin de bu eylemi gerçekleştirmelerinde rol model olabilmektedir. Örneğin kendisine daha önce maket bıçağı ile yara açmayan bir gencin, daha sonra gruba bu davranışı gerçekleştiren birisi geldiğinde aynı davranışı sergilemesinin savunması, “o yapıyor, neden ona değil de bana kıızıyorsunuz” şeklinde olmuştur.

Bu gençlerin çalışmadan, emek harcamadan tüm giderlerinin karşılanması nedeniyle gençler, merkezde kalmak istemektedir. Ancak gençlerin çalışma yaşları ve şartları düşünüldüğünde, tüm giderlerini kendilerinin karşılaması da mümkün değildir. Yani bu gençlerin merkezde toplanmayıp kendi başlarına bırakılması da problemi derinleştirmektedir. Normal bir aile ortamında bu gençler, yaşamını idame ettirecek

imkânları aileleri tarafından elde ederken, bir takım manevi yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır. Merkezlerde ise bu gibi manevi sistemin oluşması çok zordur, zira aile ortamında aynı yapıda insanlar mevcutken, merkezde çok farklı sosyal ve psikolojik normlara sahip insanlar bir aradadır. Bu nedenle temel problem, bu gençlerin evden kaçmalarının engellenmesi değil, evden kaçma nedenlerinin yok edilmesidir. Bunun için araştırmanın problem durumu, “evden kaçan gençlerin bu davranışlarını engelleyecek en uygun strateji ne olmalıdır?” şeklinde özetlenebilir.

2.1.4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırmanın kapsamını ergenlik dönemindeki gençler ve evden kaçma sorunu, sınırlılıklarını ise ergenlik döneminde evden kaçmış olan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü’ne bağlı BSRM, KBRM ve ÇOGEM’lere yerleştirilmiş olup, Eylül 2011-Nisan 2012 tarihleri arasında hizmet almakta olan 40 genç oluşturmaktadır. Kuruluşa yapılan ziyaret esnasında aile yanında izinli olan, çalışıyor olan, izinsiz terk durumda bulunan evini terk etmiş gençlerle görüşme yapılamamıştır.

Normalde evden kaçan ergen sayısı 40 sayısını üzerinde olmasına karşın, belirtilen tarihlerde aileye hemen tesliminde sorun görülen ve eve dönüşü için henüz aile zemininin oluşmamış olması, bir takım koruma, tedbir ve çalışmalar gerektiren durumlar sebebi ile yasal koruma altına alınmış ve devlet kurumlarına yerleştirilmiş gençler seçilmesi, ayrıca araştırmanın sadece İstanbul sınırları içinde gerçekleşmesi sebebi ile sayı düşük görülmektedir. Ancak İstanbul İli’nin tüm Türkiye’yi kapsayacak şekilde kozmopolit bir yapısının olması sebebi ile, sorun alanına genel olarak ayna tutulabildiği düşünülmüştür. Ayrıca anlık ve gününbirlik yapılan evden kaçmalar emniyet birimince uzlaşma ve şikayet olmama durumlarında tekrar eve dönüşle sonuçlanmakta olup, araştırma kapsamına alınan vakalar bir kurum bakımıyla sonuçlanmıştır ve ciddiyet arz etmektedir. Dolayısıyla sayı az olmasına karşın sorunun derinliğini içeren bir grupta çalışma yapılmıştır.

2.2. YÖNTEM

2.2.1. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Öncelikle İstanbul İlinde bulunan ve evden kaçan çocukların rehabilitasyonu için hizmet veren kuruluşlar tespit edilmiştir. Bu kuruluşlar Koruma Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi, Çocuk ve Gençlik Merkezi ve Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi başlıkları altında toplanmış, ardından gerekli Bakanlık Onayı alınarak, İstanbul İli içerisindeki tüm bu gruba giren kuruluşların sosyal servisleri ile görüşülerek, görüşme yapılacak çocukların listesi belirlenmiştir. Sonrasında randevu alınarak görüşmelere gidilmiştir. Bir tanesi ilk adım istasyonu olmak üzere 6 BSRM, 1 KBRM ve 3 ÇOGEM’de bulunan toplam 40 çocuk ile görüşülmüştür. 12 yaş sonrası evden kaçma sorunu kız çocuklarında daha fazla olduğundan, bu alanda hizmet veren kuruluş sayısı daha fazla olmakla birlikte, halen ihtiyacı karşılamakta yetersizdir. Araştırmada, uzman görüşleri alınarak hazırlanan 183 soruluk anket aracılığıyla, öncelikle katılımcılara konuya ilişkin genel bir bilgi verilmiş ve daha sonra anket sorularını yanıtlamaları istenmiştir. Sorulara yanıt verme ve ankete katılma konusunda gönüllülük usulüne dayalı olarak hareket edilmiştir. Araştırmacının araştırmanın yapıldığı dönemde, araştırmanın yapıldığı merkezlerden birinde sorumlu uzman olarak çalışması nedeniyle tüm gençler gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada bazı soruların yanıtlanmasında gençlerin kendilerini psikolojik baskı altında hissetmelerinin engellenmesi için, araştırmacının görevli olduğu kuruluş dışındaki kuruluşlarda, görevli meslek elemanlarınca görüşmeye katılacak çocuklar bilgilendirilmiş ve onların onayları alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Yaklaşık bir saat süren görüşme sürecinde önce 10 dakika çocuklarla sohbet edilerek doğal bir ortam yaratılmış, sonrasında demografik bilgileri de içeren 183 sorunun yer aldığı görüşme anketi uygulanmıştır. Anket soruları doğrudan çocuğa okunarak cevaplaması istenmiş, cevaplar araştırmacı tarafından not alınmıştır. Soruların sayısının çok fazla olmasından dolayı, gerek istatistiğe aktarılabilir olması, gerekse sorulan soruların kafa karışıklığı yaratmadan net cevap alınabilmesi açısından, sorular evet/hayır şeklinde yanıt alınabilecek şekilde organize edilmiştir. Bu nedenle sorulan sayısı çok olmasına karşın seri ve net cevaplar alınmış, böylelikle soruları cevaplayan

örneklemin sıklıkları söz konusu olmamış, süre de verimli kullanılmıştır. En fazla zaman alan kısım, açık uçlu soruların olduğu bölüm olmuştur.

Anketlerin doldurulmasının ardından, her bir soruya ilişkin verilen yanıtlar yine araştırmacı tarafından değerlendirilerek, dilsel ifadelerin istatistiğe uygun hale getirilmesinde verilen yanıtların ilk halleri dikkate alınmıştır. Araştırma verileri toplanırken ve derlenirken, gençlerin mümkün olduğunca samimi ve içten yanıt vermelerinin sağlanması için, araştırma verilerinin toplanması örnekleme oranla uzun sürede tamamlanmıştır.

2.2.2. Kullanılan İstatistikî Yöntemler

Araştırmada parametrik olmayan verilerin tanımlanmasında Frekans analizi kullanılmıştır. Tüm analizler %95 güven aralığında yapılmış olup, SPSS 17.0 For Windows Paket Programı kullanılmıştır. Nitel özellikli açık uçlu soruların ise yorumlanmasında, içerik analizi ve gösterge bilimsel analiz kullanılmıştır.

2.3. ÖRNEKLEM

2.3.1. Kişisel Özellikler

Çocukların kişisel özelliklerini belirlemek için çocuklara yöneltilen anket formuna verilen yanıtların dağılımına göre elde edilen bulgular bu bölümde verilmiştir. Çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 2.1'deki gibidir.

Tablo 2. 1. Cinsiyet

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Erkek	10	25,0
Kız	30	75,0
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, evden kaçan çocukların %25'i erkek ve %75'i kızdır. Diğer bir ifadeyle 40 çocuktan 10'u erkek, 30'u kızdır. Genel olarak kız

çocukların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocukların doğum yerlerine göre dağılımları Tablo 2.2’de verilmiştir.

Tablo 2. 2. Doğum Yeri

	Frekans (n)	Yüzde (%)
İstanbul	28	70,0
İstanbul Dışı	12	30,0
Toplam	40	100,0

Çocukların doğum yerlerine göre dağılımları incelendiğinde, 28 çocuğun İstanbul, 12 çocuğun ise İstanbul dışında doğduğu görülmektedir. Çocukların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2.3’te verilmiştir.

Tablo 2. 3. Eğitim Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Okuryazar	2	5,0
İlkokul terk	1	2,5
İlkokul	16	40,0
Ortaokul	10	25,0
Lise	11	27,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği üzere, çocukların %40,0’i ilkokul, %25,0’i ortaokul ve %27,5’i lise çağındadır. Bunun yanında bir çocuk ilkokul terk olduğunu ve iki çocuk ise sadece okuryazar olduğunu ifade etmiştir. Genel olarak eğitim durumlarının çok da düşük olmadığı ifade edilebilir. Ancak yinede ilkokul çağındaki çocukların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocukların çalışma deneyimlerine göre dağılımları Tablo 2.4’te verilmiştir.

Tablo 2. 4. Çalışma Deneyimi

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Var	29	72,5
Yok	11	27,5
Toplam	40	100,0

Çalışmaya konu olan çocukların %72,5'inin çalışma deneyimi bulunmakta olup, %27,5'i ise çalışma deneyimleri olmadığını ifade etmiştir. Çalışan çocukların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durum biraz da ailenin ekonomik durumuyla ilişkilidir. Çocuklara çalışmayı kendilerinin mi, yoksa bir başkasının mı istediği de çalışmada sorulmuş olup, soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 2.5'teki gibidir.

Tablo 2. 5. Çalışma İsteği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kendisi	18	45,0
Ailesi	8	20,0
Çalışmadı	11	27,5
Kendisi ve Ailesi	3	7,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların sadece %45,0'i kendi istekleriyle çalıştıklarını ifade ederken, %20,0'si ise ailelerinin istediğini ifade etmiştir. Hem çocuğun kendisinin, hem de ailesinin isteği dahilinde çalışan çocuklar ise %7,5 oranındadır⁵⁹.

Çocukların evden kaçmadan önce çalıştıkları çalışma alanları Tablo 2.6'da verilmiştir.

Tablo 2. 6. Çalışılan Alan

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Çalışmadı	11	27,5
Tekstil	5	12,5
Kuaför	4	10,0
Satış	5	12,5
Diğer	15	37,5
Toplam	40	100,0

⁵⁹ Genel olarak çocukların kendi istekleri ile çalıştıkları görülmektedir. Bu durum biraz da, çocukların kendi ekonomik özgürlüklerini alma istemelerine dayandırılabilir. Aynı zamanda çocuğun zamanının çoğunluğunu geçirdiği ve mutlu olmadığı, biyolojik, fizyolojik ve gelişimsel değişim döneminde olup, bu değişim sürecine destek bulamadığı ev ortamından uzaklaşarak kendisini daha farklı bir ortamda ortaya koyma girişimi olarak yorumlayabiliriz. Parasal yön de bu noktada motive edici olmaktadır. Ayrıca akademik olarak yeterli başarı sağlayamayan çocuklar için çalışmak kendilerini ortaya koyabilecekleri, ispatlayabilecekleri ikinci bir şans olarak görülmektedir. Başarısızlık duygusu ergenlik dönemi için hassas bir konudur.

Çocukların çalışma alanları incelendiğinde, her ne kadar çok çeşitli alanlar dile getirilse de, %12,5 ile tekstil ve %10,0 ile kuaförlük mesleği ön plana çıkmaktadır. Daha ayrıntılı açılımı ile 3 kişi kuaförde; 7 kişi tekstilde; 1 kişi muhasebede; 3 kişi hem tekstil hem de kuaförde; 1 kişi garson olarak; 1 kişi barmenlik, tekstil, garsonluk, sekreterlik işlerinde; 1 kişi inşaat; 1 kişi fabrikada, kasap dükkanında, pazarda; 1 kişi paketlemede, 2 kişi gıda sektöründe, 1 kişi pimapen ve alimunyum işinde; 1 kişi kuaför, tekstil ve pazarda; 1 kişi elektrikçi; 1 kişi konfeksiyonda ve ayakkabıcıda; 1 kişi toptancı ve inşaat; 1 kişi tekstil ve berberde; 1 kişi de tornacılıkta, 1 kişide ayakkabı dükkanında çalışmıştır⁶⁰. Çocukların yaş ve çalışma süresi ortalamaları Tablo 2.7’de verilmiştir.

Tablo 2. 7. Yaş ve Çalışma Süresi Ortalamaları

	N	Minimum	Maksimum	Ort.	Std. Sapma
Yaş	40	13	18	16,37	1,750
Çalışma Süresi	40	0	124	14,90	24,613

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların ortalama yaşları $16,37 \pm 1,75$ ’tir. Bunun yanında çalışma sürelerinin ise ortalama $14,90 \pm 24,6$ ay olduğu görülmektedir. Genel olarak çocukların kişisel özellikleri değerlendirildiğinde, eğitim durumları yaşlarına göre ortalama, sağlık durumları iyi ve çalışma geçmişleri de akranlarına nazaran daha fazladır. Ancak evden kaçan çocuklara ilişkin belirgin bir demografik özelliğin ön plana çıktığını ifade etmek şu aşamada güçtür.

Çocukların herhangi bir sağlık problemi olup olmadığına ilişkin sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 2.8’de verilmiştir.

⁶⁰ Genel olarak çalışılan alanlara bakıldığında, yüksek düzeyde eğitim gerektirmeyen emek gücüne dayalı ve düşük ücretli işler olduğu görülmektedir. Akademik eğitim sürecini tamamlayamayan gençler için daha farklı alternatifler yaratmak çok kolay olmamaktadır. Eğitimine devam etmeyen yada edemeyen gençlerin küçük yaşta çocukların meslek edinmeleri için çalışmaya aileleri tarafından yönlendirildiği bilinmektedir. Ancak çalışma grubuna giren kesimde aile isteğinden çok çocuğun isteği ağır basmaktadır. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ve eğitim durumları da göz önüne alındığında, ailelerin çocuklarının çalışmasını destekleme ve yönlendirme olasılığı yüksektir.

Tablo 2. 8. Sağlık Problemi Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Var	11	27,5
Yok	29	72,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların sadece %27,5’inde ciddi bir sağlık problemi olduğu rapor edilmiştir. Genel olarak çocukların sağlık durumlarının iyi olduğu görülmektedir. Sağlık problemi olanların sağlık problemi türüne göre dağılımları Tablo 2.9’da verilmiştir.

Tablo 2. 9. Sağlık Problemi Türü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	28	70,0
Bedensel	8	20,0
Zihinsel ve Ruhsal	4	10,0
Toplam	40	100,0

Sağlık problemi olan çocukların üçte ikisinin bedensel, üçte birinin ise zihinsel sorunlarının olduğu görülmektedir. Tüm çocuklar içerisinde ise çocukların %20’sinde bedensel, %10,0’unda ise psikiyatrik sağlık problemi olduğu görülmektedir⁶¹. Rahatsızlıklar irdelendiğinde; 3 gastrit, 1 kansızlık, 4 psikiyatrik, 1 böbrek iltihabı, 2 astım, 1 kuyruk sokumunda kırıkla ve beyinde belirsiz noktalar olduğu görülmüştür.

⁶¹ İstatistiksel bilgide yanıltıcı olan, gencin ve ailenin, sağlık sorunu olarak psikolojik sorunların görülmemesi ve böyle sorunları olsa da, bunu bir zayıflık olarak değerlendirip nesnel bilgi vermeyerek, sağlık sorunu olmadığı yönünde beyan vermesidir. Bilindiği üzere evden kaçan gençlerin çoğunluğu sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi düşük ailelerden gelmektedir. Bu gruba giren aileler, ruh sağlığı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayıp, çocuğunda gözlemlenen normal dışı davranışları onun iyi yada kötü bir çocuk olması olarak yorumlayabilmekte, yada aile içi çatışmaları odak göstererek “annesine/babasına benziyor, onun gibi huysuz ve geçimsiz” gibi değerlendirmelerle bu sorunu yüzeysel ele alabilmektedirler. Aile içerisinde kendisiyle ilgili duygusal farklılığın kaynağını bilemeyen ya da yüzleşemeyen genç bu konuda gerekli ruhsal desteği, tedaviyi de görememekte, yaşadığı stresle baş edemeyerek ev ortamını terk edebilmektedir. Kurum bakımıyla tanıştıktan sonra ilk olarak ihtiyaç duyduğu ruhsal tedaviyi alabilmekte ve sorunun kaynağını başka bir açıdan değerlendirebilmektedir. Evini terk ederek bir rehabilitasyon merkezine yerleşen gençlerin tamamına yakınının psikiyatrik tedavi görmesi ve travma öncesinde de benzer davranışlarının var olduğunun aileyle yapılan görüşmelerde teyit edilmesi bir tesadüf değildir.

Çocukların ciddi bir kaza/hastalık geçirme durumlarına göre dağılımları Tablo 2.10’da verilmiştir.

Tablo 2. 10. Ciddi Hastalık/Kaza Geçirme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	16	40,0
Hayır	24	60,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %40,0’ı ciddi bir hastalık ya da kaza geçirdiklerini ifade ederken, %60,0’ı ise bu türlü bir kaza ya da hastalık geçirmediğini ifade etmişlerdir. Genel olarak çocukların ciddi bir hastalık ya da kaza geçirmediği ifade edilebilir. Geçirilen bu ciddi hastalık ya da kazanın dağılımı Tablo 2.11’de verilmiştir.

Tablo 2. 11. Ciddi Hastalık/Kaza Türü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	24	60,0
Kaza	12	30,0
Hastalık	4	10,0
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %10,0’u hastalık, %30,0’u ise ciddi bir kaza geçirmiştir. Kendi içerisinde oranlandığında, ciddi bir kaza ya da hastalık geçiren çocukların %75,0’i kaza, %25,0’i ise hastalık geçirmiştir. Geçirilen kazaların içinde motor kazası, motosiklet kazası, bisikletle uçurumdan yuvarlanma, trafik kazası, kafasına cam düşme, motosikletle 2. kattan düşme gibi kazalar görülüyorken, hastalık olarak, apandis ameliyatı, böbrek iltihabı, beyne vuran orta kulak iltihabı, hepatit B gibi rahatsızlıklar sayılmıştır.

Bazı kazalar, beyinsel ve ruhsal hasara yol açarak çocuklarda davranış sorunlara yol açabilmektedir. Bu kazaların çocukların gelişimini ne derece etkilediği incelenmesi gereken farklı bir konu olabilir.

Çocukların madde kullanım durumlarına göre dağılımları Tablo 2.12’de verilmiştir.

Tablo 2. 12. Madde Kullanım Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	26	65,0
Hayır	14	35,0
Toplam	40	100,0

Çalışmaya katılan çocukların %65,0'i madde kullanımı olduğunu ifade etmiştir. Çocukların kullandığı madde türüne göre dağılımları Tablo 2.13'te verilmiştir.

Tablo 2. 13. Kullanılan Madde Türü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kullanmamış	15	37,5
Sigara	12	30,0
Uyuşturucu	5	12,5
Hepsi	8	20,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %30,0'u sigara, %12,5'i uyuşturucu ve %20,0'si hem sigara, hem alkol, hem de uyuşturucu kullandıklarını ifade etmişlerdir. Madde kullanımı ile ilgili soruya verilen yanıtlarda, madde kullanmayan çocuk oranı %35,0 iken, burada %37,5 çıkmıştır. Bu farkın, çocukların kullandıkları maddeyi ifade etmekten çekinmeleri nedeni ile ortaya çıktığını düşünmek mümkündür. Çocukların madde kullanım sıklığında da, ilk verilen oran, %35,0 kullanmayan çocuk oranı bu düşüncüyü desteklemektedir. Kullanılan maddelere kendi tabir ettikleri isimlerle bakıldığında; sigara, esrar, kova, hap, kokain, şeker, ekstazi, banzai, kubar, mavi yunus, kırmızı yunus, kırmızı kalp, mersedes, transit, tiner, bali, alkol gibi isimler geçmektedir. Çocukların madde kullanım sıklığına göre dağılımları Tablo 2.14'te verilmiştir.

Tablo 2. 14. Madde Kullanım Sıklığı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hiç	14	35,0
Nadiren	3	7,5
Ara sıra	9	22,5
Sıklıkla	14	35,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %22,5'i ara sıra, %7,5'i nadiren ve %35,0'i sıklıkla madde kullandıklarını ifade etmektedir. Özellikle anketlerin üzerindeki bilgilerde, bazı çocukların bu oranı oldukça yüksek ifade ettiği de görülmektedir. Kullanım sıklığını belirleyen unsurlardan en önemlisi, maddeye ulaşım kolaylığıdır. En kolay ulaşılabilen sigaranın, tiner ve balinin en sık kullanılan maddeler olduğu, bunları hapın takip ettiği, esrar, kokain gibi maddelerin kullanım sıklığının daha az olduğu görülmüştür. Haplara etki gücüne göre, mavi yunus, kırmızı kalp, mercedes gibi değişik ve cezp edici isimler konulması da dikkat çekicidir. Gençler arasında uyuşturucu maddeler için kendisine has bir literatür geliştirilmiştir. Oranlara baktığımızda sigara içiminin sıklıkta olduğu ve diğer madde kullanımından önce ilk geçişin zararsız gibi görünen sigara ile başladığı gerçeğinden hareketle bu yöndeki önleyici çalışmalara ağırlık verilmesi önem taşımaktadır. Arayış döneminde olan gençlik için televizyon programları ve dizilere bakıldığında, alkol ve sigaranın eğlencenin vazgeçilmezi olarak sunulduğu görülmekle birlikte, bunların zararlarını dile getiren aynı tv yayınları bir çelişki doğurmaktadır⁶².

2.3.2. Aileye İlişkin Bilgiler

Çalışmanın bu bölümünde, evden kaçan çocuğun aile, anne, baba, kardeşler ile arasındaki ilişki incelenerek, çalışmada sorulan sorulara verdikleri yanıtların dağılımları incelenmiştir. Çocukların annelerinin hayatta olma durumuna göre dağılım Tablo 2.15'te verilmiştir.

⁶² Steinberg, a.g.e.

Tablo 2. 15. Annenin Hayatta Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	34	85,0
Hayır	5	12,5
Yanıtsız	1	2,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %85,0'inin anneleri hayattadır. Bunun yanında, 5 çocuk ise annelerinin hayatta olmadığını ifade etmiştir. Bu oran, anne yoksunluğunun evi terk durumunda önemli bir etken olmadığını göstermektedir. Çocukların babalarının hayatta olma durumuna göre dağılımları Tablo 2.16'da verilmiştir.

Tablo 2. 16. Babanın Hayatta Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	34	85,0
Hayır	4	10,0
Yanıtsız	2	5,0
Toplam	40	100,0

Annelere benzer şekilde, çocukların %85,0'inin babaları hayattadır. Burada da 4 çocuk annelerinin hayatta olmadığını ifade ederken, 2 çocuk ise bu soruya yanıt vermek istememiştir. Yine burada da baba yoksunluğu evi terk durumunda önemli bir etken olarak karşımıza çıkmamaktadır. Her iki durumu da değerlendirirsek, çalışma grubunun % 85 gibi büyük bir oranının anne ve babası hayattadır. Anne ve babanın yaş dağılımları Tablo 2.17'de verilmiştir.

Tablo 2. 17. Annenin ve Babanın Yaş Dağılımı

	Anne	Baba
25-30 arası	2	
31-35 arası	17	3
36-40 arası	10	8
41-45 arası	3	12
46-50 arası	4	9
51-55 arası	2	2
56-60 arası	1	3

Diğer yaşlara oranla annelerin yaşlarının 30-40 yaş arasında olduğu, babaların yaşlarının ise 41-50 yaş arasında olduğu görülmektedir. Bu tabloda anne ve babaların sayısının, hayatta olan anne ve babaların sayılarına oranla fazla çıkması, çocukların üvey anne ve babalarını da belirtmelerinden kaynaklıdır. Çocukların annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2.18’de verilmiştir.

Tablo 2. 18. Annenin Eğitim Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok/Vefat	15/3	45,0
Okuryazar	2	5,0
İlkokul	16	40,0
Ortaokul	1	2,5
Lise	3	7,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %45,0’i annelerinin eğitimlerinin olmadığı ya da eğitim durumunu bilmediklerini, %5,0’i okur yazar olduğunu, %40,0’ı ilkokul, %2,5’i ortaokul ve %7,5’i lise mezunu annelerinin olduğunu ifade etmiştir. Babaların eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2.19’da verilmiştir.

Tablo 2. 19. Babanın Eğitim Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok/Bilinmiyor	7	17,5
Okuryazar	6	15,0
İlkokul	16	40,0
Ortaokul	4	10,0
Lise	7	17,5
Toplam	40	100,0

Tıpkı ülkemizdeki anne ve baba profiline paralel olarak, çalışmada da babaların eğitim durumları annelere göre daha yüksektir. Babaların %15,0'i okuryazar, %40,0'ı ilkokul, %10,0'u ortaokul ve %17,5'i lise mezunudur. Tablo 2.18 ve 2.19'dan, evinden kaçan çocukların ebeveynlerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Annelerin mesleklerine göre dağılımları Tablo 2.20'de verilmiştir.

Tablo 2. 20. Annenin Mesleği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Vefat/Bilinmiyor	5	12,5
Ev Hanımı	26	65,0
İşçi	8	20,0
Memur	1	2,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %12,5'i annelerinin ya vefat ettiğini, ya da mesleğini bilmediğini ifade etmiştir. Bunun yanında %65,0'i ev hanımı, %20,0'si işçi ve %2,5'i memur bir anneye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. İşçi olanlardan 1 tanesi çocuk bakıcısı, 1 tanesi fabrika işçisi, 1 tanesi yufkacı, 3 tanesi temizlikçi, 1 tanesi konfeksiyon işçisi olarak çalışmaktadır. Çocukların babalarının mesleklerine göre dağılımları Tablo 2.21'de verilmiştir.

Tablo 2. 21. Babanın Mesleği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Vefat/Bilinmiyor	5	12,5
İşsiz	2	5,0
İşçi	21	52,5
Memur	1	2,5
Esnaf	11	27,5
Toplam	40	100,0

Babaların meslekleri annelere göre daha fazla çeşitlilik arz etmektedir. Babaların %5,0'i işsiz, %52,5'i işçi, %2,5'i memur ve %27,5'i esnafıdır⁶³. Çocukların annelerinin sağlık problemi olup olmama durumuna göre dağılımları Tablo 2.22'de verilmiştir.

Tablo 2. 22. Annenin Sağlık Problemi Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilinmiyor	10	25,0
Var	19	47,5
Yok	11	27,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %25,0'i annelerinin bir sağlık problemi olup olmadığını bilmediğini ifade ederken, %47,5'i annelerinin bir sağlık problemi olduğunu ve %27,5'i ise olmadığını ifade etmişlerdir. Sağlık probleminin türlerine göre dağılım Tablo 2.23'te verilmiştir.

Tablo 2. 23. Annenin Sağlık Problem Türleri

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	22	55,0
Bedensel	15	37,5
Zihinsel	3	7,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %37,5'i annelerinin bedensel bir sağlık problemi olduğunu, %7,5'i ise annelerinin zihinsel bir sağlık problemi olduğunu ifade etmektedir. Çocukların babalarının sağlık durumlarına ilişkin dağılım Tablo 2.24'te verilmiştir.

⁶³Yine bu dağılımın da ülkemizin demografik özellikleri ile paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Babaların çalıştıkları iş türü genel olarak; inşaat, marangoz, serbest meslek, kaynakçılık, fırıncılık, elektrikçi, güvenlik, aşçı, esnaf, pazarcı, emlakçı, tamirci, nakliyecisi, konfeksiyon, fabrika işçisi, kunduracı olarak görülmektedir. Ataerkil bir toplumda, erkek daha çok dışarıda ve eve para getiren konumda olduğundan, hem mesleki açıdan, hem de ekonomik açıdan kadından daha güçlüdür. Bu gücün çocuklar üzerindeki etkileri, ilerleyen sorulara verilen yanıtlarda, çocuğun anne ve babaya ilişkin görüşlerinde de görülmektedir.

Tablo 2. 24. Babanın Sağlık Problem Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilinmiyor	8	20,0
Var	11	27,5
Yok	21	52,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da anlaşılacağı gibi, babaların %27,5’inde sağlık problemi olup, %52,5’inde ise yoktur. Babaların annelere göre daha sağlıklı oldukları görülmektedir. Babaların sağlık problemi türlerine göre dağılımları Tablo 2.25’te verilmiştir.

Tablo 2. 25. Babanın Sağlık Problem Türleri

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	29	72,5
Bedensel	10	25,0
Zihinsel	1	2,5
Toplam	40	100,0

Çocukların babalarının %25,0’i bedensel, %2,5’i ise zihinsel probleme sahiptir⁶⁴. Çocukların annelerinin madde kullanım durumuna göre dağılımları Tablo 2.26’da verilmiştir.

Tablo 2. 26. Annenin Madde Kullanım Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilinmiyor	6	15,0
Var	11	27,5
Yok	23	57,5
Toplam	40	100,0

⁶⁴Annelerde 15 bedensel, 3 zihinsel problem varken, babalarda ise bu oranlar sırasıyla 10 ve 1 olarak rapor edilmiştir. Babaların problem türlerinde de annelere göre daha iyi oldukları görülmektedir. Babaların genel sağlık problemlerine baktığımızda; şeker, ülser, bel fıtığı, sarılık, ödem, kalp, tansiyon, psikiyatrik rahatsızlıkları olduğu görülmektedir. 10 rahatsızlıktan beşi bel fıtığı rahatsızlığıdır. Bu nedenle bu gruba giren kişilerin beden gücüne dayalı ağır koşullarda çalıştığını varsayabiliriz.

Tablodan da görüleceği gibi, annelerin %27,5'i madde kullanmakta olup, %15,0'i ise bu soruya bilmedikleri yanıtını vermiştir. Annelerin kullandıkları madde türüne göre dağılım Tablo 2.27'de verilmiştir.

Tablo 2. 27. Annenin Kullandığı Madde

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kullanmamış	29	72,5
Sigara	8	20,0
Hepsi	3	7,5
Toplam	40	100,0

Çalışmaya katılan ve annelerinin madde kullandığını ifade eden çocukların büyükçe bir kısmı, annelerinin sigara içtiğini ifade etmiştir. Bu oran tüm çocuklar içerisinde %20,0 olup, çok fazla bir oran olarak nitelendirilemez. Diğer maddeleri kullandığı ifade edilen annelerden bir tanesi sigara, alkol ve esrar; ikincisi esrar ve sigara, diğeri de sigara ve bira kullandığı belirtilmiştir. Annelerin madde kullanım sıklığına göre dağılımları Tablo 2.28'de verilmiştir.

Tablo 2. 28. Annenin Madde Kullanım Sıklığı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hiç	29	72,5
Ara sıra	5	12,5
Sıklıkla	6	15,0
Toplam	40	100,0

Annelerin %15,0'i sıklıkla, %12,5'i ara sıra madde kullanmaktadır. Kullanılan maddenin büyükçe bir kısmının sigara olduğu düşünüldüğünde, annelerin daha çok sigara tiryakisi oldukları ifade edilebilir. Çocukların babalarının madde kullanım durumuna göre dağılımları Tablo 2.29'da verilmiştir.

Tablo 2. 29. Babanın Madde Kullanım Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilinmiyor	5	12,5
Var	25	62,5
Yok	10	25,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %62,5'i babalarının madde kullandığını, %25,0'i ise kullanmadığını ifade etmiştir. Çocukların %12,5'i ise bu sorunun yanıtını bilmediklerini ifade etmiştir. Babanın kullandığı madde türüne göre dağılım Tablo 2.30'da verilmiştir.

Tablo 2. 30. Babanın Kullandığı Madde Türü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kullanmamış	15	37,5
Sigara	20	50,0
Alkol	1	2,5
Uyuşturucu	2	5,0
Hepsi	2	5,0
Toplam	40	100,0

Çocukların ifadelerine göre babaların yarısı sigara kullanırken, %2,5'i alkol ve %5,0'i uyuşturucu kullanmaktadır⁶⁵. Babaların madde kullanım sıklığına göre dağılımı Tablo 2.31'de verilmiştir.

⁶⁵Genel olarak babaların sigara dışında ciddi bir madde bağımlılığı olmadığı görülmektedir. Sigara dışında madde kullanım durumlarına baktığımızda bir babanın esrar ve kokain, bir babanın alkol ve sigara, bir babanın alkol ve diğer bir babanın esrar kullandığı görülmektedir. Anne ve babanın madde kullanım durumuna baktığımızda, sigara dışındaki madde kullanım durumu %10'u aşmamaktayken, çocuklarda %32'lere kadar yükseldiğini görüyoruz. Buradan anlaşılmaktadır ki, çocukların madde kullanımına başlamasında aile içi modellerinden çok, dış çevresel modeller daha baskın olmaktadır.

Tablo 2. 31. Babanın Madde Kullanım Sıklığı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hiç	16	40,0
Nadiren	1	2,5
Ara sıra	3	7,5
Sıklıkla	20	50,0
Toplam	40	100,0

Burada da, babaların yarısının sıklıkla madde kullandığı ifade edilmektedir. Bu durumu, sigara içen babaların çokluğuna bağlamak mümkündür. Anne ve babaların beraber olma durumlarına göre dağılımları Tablo 2.32’de verilmiştir.

Tablo 2. 32. Anne ve Babanın Beraber Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	19	47,5
Hayır	14	35,0
Anne Vefat	3	7,5
Baba Vefat	4	10,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %47,5’inin anne ve babaları beraberdir. Bunun yanında %35,0’i anne ve babalarının ayrı olduğunu, %7,5’i annelerinin vefat ettiğini ve %10,0’u ise babalarının vefat ettiğini ifade etmiştir⁶⁶. Annenin başka evlilik durumuna göre çocukların dağılımı Tablo 2.33’te verilmiştir.

Tablo 2. 33. Annenin Başka Evlilik Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Vefat	5	12,5
Evet	12	30,0
Hayır	10	25,0
Birlikteler	13	32,5
Toplam	40	100,0

⁶⁶İstatistikler de göstermektedir ki, ebeveyn yoksunluğundan ziyade parçalanmış aileler, sorun grubunda önemli bir oran teşkil etmektedir.

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların yalnızca %30,0'unun anneleri başka evlilik yapmıştır. Bunun yanında annelerinin başka evlilik yapmadığını ifade edenlerin oranı ise %25,0'tir. Babanın başka evlilik yapma durumuna göre dağılım Tablo 2.34'te verilmiştir.

Babaların başka evlilik yapma durumu, annelere göre %5 fazla olup, %35'tir. Başka evlilik yapmayan babalarla annelerin oranı ise eşit olup, %25'tir⁶⁷. Annenin çocukların babalarından başka birinden çocuğu olma durumuna göre dağılım Tablo 2.34'te verilmiştir.

Tablo 2. 34. Annenin Başka Çocuğu Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Vefat/Bilinmiyor	4	10,0
Evet	11	27,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Çocukların annelerinin %27,5'i diğer birlikteliklerinden, başka çocuklara sahiptir. Bunun yanında, %62,5'inin ise annesi babalarından başka birinden çocuğa sahip değildir. Başka biriyle evlilik yapan 12 anneden 11'inin yeni bir çocuk dünyaya getirdiğini görüyoruz. Babaların çocukların annelerinden başka birinden çocuğu olma durumu Tablo 2.35'te verilmiştir.

Tablo 2. 35. Babanın Başka Çocuğu Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Vefat/Bilinmiyor	7	17,5
Evet	10	25,0
Hayır	23	57,5
Toplam	40	100,0

⁶⁷ Anne ve babanın ayrılması sonucunda ayrılan annelerin yarısı ikinci bir evlilik yapmaktadır. Evini terk eden gençlerde 2. ebeveyn çocuk tarafından kolay kabullenilmediği gibi, aynı zamanda otorite figürü olan üvey baba tarafından da istenmeyen durumda olmaksızın, çocuğun varlığının ortadan kalkması daha kabul edilebilir olmaktadır. Dolayısıyla evini terk eden genç için, kurum bakımı gibi bir alternatif, üstelik bu alternatif üst düzey bakım hizmetinin verildiği bir kurumsa, bu tür aileler için stres azaltıcı bir faktör olmakta, çocuğun yeni yaşam alanı olarak görülmekte, ebeveynlerce vicdani rahatlama sağlamaktadır.

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların babalarının %25,0'i başka birinden çocuk sahibidir. Bunun yanında babaların büyükçe bir kısmı, çocukların annelerinden başka birisinden çocuk sahibi değildir. Başka biriyle evlilik yapan 14 babadan 10 tanesinin başka çocukları olduğunu görüyoruz⁶⁸. Çocukların annelerini en son ne zaman gördüklerine ilişkin sorulan soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 2.36'daki gibidir.

Tablo 2. 36. Annenin En Son Görüldüğü Zaman

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hiç	5	12,5
Birlikteler	17	42,5
Bir yıldan az	11	27,5
Bir yıldan çok	7	17,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği üzere, çocukların %12,5'i annelerini hiç görmemiş olup, %17,5'i ise bir yıldan uzun süredir annelerini görmemiştir. Çocukların %42,5'i ise anne ve babanın birlikte olduğunu ifade etmişlerdir⁶⁹. Çocukların babalarını en son ne zaman gördüklerine ilişkin soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 2.37'de verilmiştir.

Tablo 2. 37. Babanın En Son Görüldüğü Zaman

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hiç	8	20,0
Birlikteler	17	42,5
Bir yıldan az	11	27,5
Bir yıldan çok	4	10,0
Toplam	40	100,0

⁶⁸Parçalanmış 14 ailelerden sonra, yukarıdaki istatistiki bilgilere göre, yeni kurulan 26 aileden en az bir çocuk dünyaya geldiğini düşünürsek, en az 21 çocuk dünyaya gelmiştir. Ancak 1 çocukla yetinilmeyeceğini düşünürsek bu sayı 50'yi bulacaktır. Aile içinde bir çocuğun sokağa yönelmesi ve şu anda kurum bakımında kalıyor olması düşünüldüğünde, aile içi dinamikler ve ebeveynlerin yeterlilik koşulları düzeltilmeden dünyaya getirilen 50 civarında çocuk da risk altındadır diyebiliriz. Dolayısıyla kuruluşlarda kalan çocukların aynı zamanda aileleriyle çalışılması, henüz kurum bakımına gelmemiş diğer çocuklarında koruyucu önleyici tedbirler kapsamına alınmasına yardımcı olacaktır.

⁶⁹Bu soru ile anne ve baba birlikte değilse, bir ebeveynin, çocuğunun diğer ebeveyn ile görüştürmek istememesinden kaynaklı sıkıntı durumu ölçülmek istenmiştir. Genel olarak çocukların çoğunluğunun annelerini çok uzun süre görmeme durumlarının olmadığı görülmektedir.

Annelerden farklı olarak, çocukların %20,0'si babalarını hiç görmemiştir. Çocukların babalarını hiç görmemiş olması, annelerine oranla iki kat daha fazladır. Bu farklılık babaların cezaevinde olma oranının yüksekliğiyle, ya da terk, ayrılık durumlarında annenin çocuğa bakmakla 1. derecede yükümlü sayılmasıyla alakalı olabilir. Yine çocukların %10,0'u babalarını bir yıldan uzun süredir görmemişlerdir.

Çocukların diğer ebeveynle görüşme durumlarına göre dağılımları Tablo 2.38'de verilmiştir.

Tablo 2. 38. Diğer Ebeveynle Görüştürülme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	4	10,0
Hayır	9	22,5
Vefat	9	22,5
İstemiyor	1	2,5
Birlikteler	17	42,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %10,0'u diğer ebeveynle görüştiklerini, %22,5'i ise görüşmediklerini ifade etmiştir. Bunun yanında çocukların %22,5'i ise diğer ebeveynlerinin vefat ettiğini ifade etmişlerdir⁷⁰. Çocukların üvey babaya sahip olma durumlarına göre dağılımları Tablo 2.39'da verilmiştir.

Tablo 2. 39. Üvey Baba Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	3	7,5
Hayır	23	57,5
Birlikteler	14	35,0
Toplam	40	100,0

⁷⁰Tablodan anlaşılabacağı üzere anne ve babası ayrı olan 14 çocuktan, 1 tanesi kendi isteği ile diğer 4 tanesi ebeveyninin müsaadesi ile diğer ebeveynle görüşmektedir. Geri kalan ve çoğunluğu oluşturan 9 çocuğun diğer ebeveyni ile görüştürülmesine müsaade edilmemektedir. Bu da göstermektedir ki, diğer ebeveyn de çocuğuna yabancılacak, bir kriz durumunda bu yabancılama ergenin sorunun çözümünde zaman kaybına ve çocukların aile dışı istismarlara maruz kalmasına yol açabilecektir.

Çalışmaya katılan çocukların %7,5'i üvey babaya sahip olup, %57,5'i ise üvey babaya sahip değildir. Üvey baba ile olan iletişime göre dağılım ise Tablo 2.40'da verilmiştir.

Tablo 2. 40. Üvey Babayla İletişim

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Üvey baba yok	37	92,5
İyi	2	5,0
Kötü	1	2,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %5,0'i üvey babaları ile iyi anlaşırken, %2,5'i ise anlaşamamaktadır. Kendi içerisinde oranlandığında, üvey babaya sahip üç çocukta yalnızca birisi üvey baba ile anlaşamamaktadır. Çocukların üvey anneye sahip olma durumlarına göre dağılımları Tablo 2.41'de verilmiştir.

Tablo 2. 41. Üvey Anne Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	8	20,0
Hayır	17	42,5
Birlikteler	15	37,5
Toplam	40	100,0

Üvey babaya sahip olanlardan daha fazla oranda çocuk üvey anneye sahip olup, bu oran %20,0'dir. Genel olarak çocukların üvey babadan çok üvey anneye sahip oldukları görülmektedir. Çocukların üvey anneleri ile aralarındaki iletişim Tablo 2.42'de verilmiştir.

Tablo 2. 42. Üvey Anneyle İletişim

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Üvey anne yok	32	80,0
İyi	3	7,5
Kötü	5	12,5
Toplam	40	100,0

Tablodaki verilerden de görüleceği gibi, üvey annelerle olan kötü iletişim de üvey babalardan fazla olup, bu oran %12,5'tir. Genel olarak çocukların üvey anneyi daha az sevdikleri görülmektedir. Bu durumu annelerin çocuklarla daha fazla vakit geçirmelerine bağlamak mümkündür. Çocukların üvey kardeşe sahip olma durumlarına göre dağılımları Tablo 2.43'te verilmiştir.

Tablo 2. 43. Üvey Kardeş Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	27	67,5
Var	13	32,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %67,5'i üvey kardeşe sahip olmayıp, %32,5'i ise üvey kardeşlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Üvey kardeşi olmayan çocuklar çoğunluktadır. Çocukların üvey kardeşleri ile iletişim durumlarına göre dağılımları Tablo 2.44'te verilmiştir.

Tablo 2. 44. Üvey Kardeşlerle İletişim

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Üvey Kardeş Yok	27	67,5
Kötü	1	2,5
Orta	3	7,5
İyi	9	22,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği üzere, genel olarak üvey kardeşlerle iletişimin iyi olduğu görülmektedir ve bu oran %22,5'tir. Sadece bir çocuk üvey kardeşleri ile aralarındaki

iletişimin kötü olduğunu ifade etmiştir. Çocukların kardeş sayılarına göre dağılımları Tablo 2.45’de verilmiştir.

Tablo 2. 45. Kardeş Sayısı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
2	7	17,50
3	8	20,00
4	11	27,50
5	4	10,00
>5	10	25,00
Toplam	40	100,0

Kardeş sayısına bakıldığında, 7 kişi 2 çocuklu, 8 kişi 3 çocuklu, 11 kişi 4 çocuklu, 4 kişi ise 5 çocuklu ailelerden gelmiştir. Bunun yanında 6, 7 ve 9 çocuğa sahip olan birer aile vardır. 3 ailede 10 çocuk ve 2 ailede 12 çocuk vardır. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin çoğunluğu çok çocuklu ailelere sahiptirler.

Kardeşlerin yaş dağılımları Tablo 2.46’da verilmiştir.

Tablo 2. 46. Kardeşlerin Yaş Dağılımları

	Frekans (n)	Yüzde (%)
0-5 arası	8	5,5
5-10 arası	18	12,3
10-15 arası	30	20,5
15-20 arası	30	20,5
20-25 arası	22	15,1
25-30 arası	18	12,3
30-35 arası	8	5,5
35 üstü	4	2,7
Bilinmiyor	8	5,5
TOPLAM (Kardeş Sayısı)	146	100

Kardeşlerin, %40 gibi bir oranının yine ergenlik sınırları içerisinde olduğunu görüyoruz. Kardeşlerin eğitim durumlarına göre dağılımları Tablo 2.47’de verilmiştir.

Tablo 2. 47. Kardeşlerin Eğitim Durumları

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Bilinmiyor	67	45,9
Okuryazar değil	5	3,4
Okuryazar	7	4,8
İlkokul	51	34,9
Ortaokul	7	4,8
Lise	5	3,4
Üniversite	4	2,7
TOPLAM (Kardeş Sayısı)	146	100

Kardeşlerinin eğitim durumlarıyla ilgili yanıt alınabilen toplam 146 kardeşin eğitim durumlarına baktığımızda; 67'sinin bilinmediği, % 5'inin okur yazar olmadığı, 7'sinin okuryazar olduğu, 51'inin ilkokul, 7'sinin ortaokul, %5'inin lise ve 4'ünün üniversite mezunu olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmaya katılan ve evden kaçma nedenleri araştırılan 40 çocuğa ilişkin bazı demografik özelliklere yer verilmiştir. Bu bölümde araştırma kapsamına alınan çocukların kişisel özellikleri, aile çevreleri, sosyal çevreleri, sosyalleşme düzeyleri, evden kaçma öncesi ve sonrasına ilişkin görüşleri, ailelerinde ve kendilerindeki suça karışma durumları ve çocukların özgüvenlerine ilişkin demografik özelliklerinin araştırılması için yapılan Frekans Analizi Sonuçları verilmiştir.

3.1. Sosyal Çevreye İlişkin Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, çocukların yaşadığı sosyal çevreye ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Çocukların evden kaçmadan önce yaşadıkları konut türüne göre dağılım Tablo 3.1’de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Yaşanılan Konut Türü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Daire	22	55,0
Müstakil ev	16	40,0
Villa	2	5,0
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %55,0’i apartman dairesinde, %40,0’i müstakil evde ve %5,0’i ise villada oturmaktadır. Genel dağılım, İstanbul’un kentsel yapısına da paralellik arz etmektedir. Villada oturan yüksek gelirli iki çocuğun evden kaçması da ilginç olup, evden kaçma nedenlerinin sadece ekonomik önlemler ile çözülemeyeceğine işaret etmektedir. Yapılan sosyal incelemelerde apartman dairesinde oturduğunu ifade eden pek çok gencin kapıcı dairesi, bodrum kat ve giriş katlardaki evlerde ikamet ettikleri gözlenmiştir. Çocukların kendi odalarının olup olmadığına ilişkin dağılım Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 2. Kendi Odasına Sahip Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	24	60,0
Evet	16	40,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %60,0'ı kendilerine ait bir odaya sahip olmayıp, %40,0'ı ise kendilerine ait bir odaya sahiptir.

Evini terk eden gençlerin yarısından fazlasının kendisine ait bir odası olmadığını görüyoruz. Nihayetinde ergenlik dönemi aynı zamanda çocuğun özerkliğinin geliştiği, kendisine ait bir yaşam alanı yaratmaya çalıştığı bir dönem olarak, kendisine ait bir odasının varlığı önem kazanmaktadır. Aile içi koşulların, ergen için bir yaşam alanı barındırmasının, çocuğun bulunduğu ortama aidiyetlik duygusunu da güçlendireceği, yaşadığı duygusal çalkantılar ve yoğun düşüncelerini toparlayacağı, nefes alabileceği bir ortamın varlığının bu ortamı farklı yerlerde aramasının önüne geçeceği, yine çocukların arkadaşlarıyla vakit geçirebileceği güvenli bir ortam yaratmanın, aynı zamanda bunu dışarıdaki riskli ortamlarda gerçekleştirmesinin önüne geçeceği, böylelikle ailenin arkadaşlarıyla ilgili takibinin daha mümkün olabileceği düşünülmüştür. Ailenin aylık gelir dağılımı Tablo 3.3'te verilmiştir.

Tablo 3. 3. Ailenin Aylık Geliri

	Frekans (n)	Yüzde (%)
500 TL ve altı	4	12,5
500-1000 TL arası	12	37,5
1000-1500 TL arası	11	34,4
3000 TL ve üzeri	5	15,6
Toplam	40	100,0

Ailelerin ortalama gelir durumlarına baktığımızda; 12 ailenin 500-1000 TL arası, 11 kişinin 1000-1500 TL arası, 4 kişinin 500 TL altı ve 5 kişinin 3000 TL üzerinde gelire sahip olduğu görülmüştür. Her ne kadar 1000 TL üzeri gelire sahip olan aile

sayısı 16 sayısının üzerinde olsa da, bu ailelerin kalabalık nüfuslu oldukları göz ardı edilmemelidir.

Çocukların ailelerinin yardım alma durumlarına göre dağılımlar Tablo 3.4'te gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. Ailenin Yardım Alma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	29	72,5
Evet	11	27,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %72,5'i ailelerinin başka kurum ya da kişilerden aynı ya da nakdi yardım almadıklarını ifade etmiştir. Bunun yanında çocukların %27,5'i ise ailelerinin aynı ya da nakdi yardım aldığını ifade etmiştir. Çalışmada sorulan bir diğer soruda bu yardımın türü araştırılmış ve daha çok yerel yönetimlerce ya da sosyal hizmetlerce yardım alındığı görülmüştür. Çocukların ailelerinin göç etme durumlarına göre dağılımları Tablo 3.5'te verilmiştir.

Tablo 3. 5. Göç Etme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	12	30,0
Evet	28	70,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %30,0'unun aileleri göç etmemiş olup, %70,0'inin ise aileleri göç etmiştir. Genel olarak çocukların ailelerinin çoğunluğunun göç ettiği ifade edilebilir. Gençlerin evlerini terke yönlendiren en önemli sorunlardan birinin de göç olduğu düşünülmektedir.

Başka bir ilden İstanbul'a göç eden ailelerin İstanbul ilinde ne kadar süredir kaldıkları sorulduğunda; 3 ailenin 0-5 yıl arası, 5 ailenin 5-10 yıl arası; 7 ailenin 10-15 yıl arası; 2 ailenin 15-20 arası ve 10 ailenin 20 yıldan fazla süredir İstanbul'da ikamet

etmekte olduğu ifade edilmiştir. Buradan çocukların çoğunun, ailelerinin sahip oldukları kültürden, farklı bir kültürel çevrede dünyaya geldikleri yorumunu çıkarabiliriz.

Şiddet olayları İstanbul içinde en çok sosyo-ekonomik yapısı karmaşıklaşmış, sağlıksız kentleşme belirtilerinin açıkça görüldüğü ilçelerde yoğunlaşmaktadır. Söz konusu olaylar, örneğin Bakırköy ilçesini aldığımızda Esenler, Kocasinan, Sefaköy, Avcılar, Kanarya, Bağcılar, Haznedar, Yenibosna, Şirinler gibi yeni yerleşim alanları niteliğindeki ve kente İstanbul ve Türkiye dışından gelenlerin, kentle bütünleşmek bir yana, neredeyse birbirine düşman, küçük “cemaatler” olarak yaşadıkları, dış mahallerde yoğunlaşmaktadır. Bu da bize göstermektedir ki, şiddet olayları ne Arnavutköy ve Yeşilköy gibi belli bir refah düzeyini yansıtan ne de Çatalca, Silivri, Şile, Yalova gibi türdeş bir kırsal yapıya sahip bulunan, kente uzak sayılabilecek yerleşmelere özgüdür⁷¹.

Göç alınan illere baktığımızda; 1 Adana, 2 Siirt, 2 Sivas, 1 Tokat, 1 Bursa, 1 Batman, 4 Kars, 1 Ankara, 1 Safranbolu, 1 Afyon,, 1 Bulgaristan, 1 Bitlis, 1 Mardin, 1 Antalya, 1 Hatay, 1 Karadeniz, 1 Sinop ve 1 Adıyaman olduğunu görüyoruz. İstanbul’da kalma sürelerine baktığımızda 1 aile 1-5 yıl arası, 4 aile 5-10 yıl arası, 7 aile 10-15 yıl arası, 3 aile 15-20 yıl arası, 3 aile 20-25 yıl arası, 1 aile 25-30 yıl arası, 4 aile 30 yıldan fazla süredir İstanbul’da ikamet etmektedir. Göç nedenlerine göre dağılım Tablo 3.6’da verilmiştir.

Tablo 3. 6. Göç Nedenleri

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Göç Yok	13	32,5
Bilinmiyor	6	15,0
Sosyal nedenler	10	25,0
Ekonomik nedenler	11	27,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %15,0’inin aileleri çocukların bilmediği bir nedenle, %25,0’inin aileleri sosyal nedenlerle, %27,5’inin aileleri ise ekonomik nedenlerle göç etmiştir. Bunun içinde anne vefatı, kan davası gibi nedenlerin de olduğu çocuklar tarafından

⁷¹ Lüküslü, D. (2009), Türkiye’de “Gençlik Miti”, 1. Baskı, İstanbul:İletişim Yayınları

ifade edilmiştir. Çocukların ikamet değişikliği durumlarına göre dağılımları Tablo 3.7’de verilmiştir.

Tablo 3. 7. Ailelerin İkamet Değiştirme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	8	20,0
1 kez	3	7,5
2 kez	6	15,0
3 kez	7	17,5
4 kez	4	10,0
5 kez	5	12,5
>5	7	17,5
Toplam	40	100,0

Sık sık çevre değişikliği yapmak gerek aile gerekse çocuk için adaptasyon ve uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bilinmektedir ki, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerde konut değişikliği daha fazla yaşanmaktadır. Evlerini terk eden çocukların ikametgâh değişikliği sayısı sorgulandığında 40 çocuktan sadece 8 tanesi hep aynı semtte kaldığını vurgularken, 3 aile 1 kez, 6 aile 2 kez, 7 aile 3 kez, 4 aile 4 kez, 5 aile 5 kez ve 7 aile 5’in üzerinde ikamet değişikliği yaptığı belirtilmiştir. İkamet değişikliği nedenleri genel olarak sorgulandığında; 12 tanesinin ekonomik sıkıntı, 2 tanesinin kendi ebeveyninin yanına yerleşmesi, 9 tanesinin ev sahibi, komşularla geçinememesi, 6 tanesi evin fiziksel koşullarındaki kötülük, 3 tanesinin daha iyi koşullara ulaşması nedenleriyle evlerini değiştirmek durumunda kaldıkları görülmüştür.

Çocukların kuruma gelmeden önce ikamet ettikleri yerlerin dağılımı Tablo 3.8’de verilmiştir.

Tablo 3. 8. Kurum Öncesi İkamet Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Ailesiyle	31	77,5
Akrabasıyla	3	7,5
Sokakta	2	5,0
Diğer	4	10,0
Toplam	40	100,0

Kuruma gelmeden önce çocukların %77,5'i ailesiyle, %7,5'i akrabasıyla, %5,0'i sokakta ve %10,0'u başka yerlerde kaldığını ifade etmiştir. Genel olarak aile yanında kalmanın çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çocukların aile içerisinde alınan kararlara katılma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.9'da verilmiştir.

Tablo 3. 9. Ailede Kararlara Katılım

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	23	57,5
Evet	17	42,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %42,5'i aile içerisinde alınan kararlarda söz sahibi olduklarını ya da görüşlerinin dikkate alındığını ifade ederken, %57,5'i ise bu durumun söz konusu olmadığını ifade etmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde her ne kadar aile içi kararlarda katılım oranı düşük olsa da, evden kaçan çocuklar için beklenenin üzerinde bir oran görülmektedir. Çocukların yaşadıkları ortamda kural olup olmadığına ilişkin sorulan sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.10'da verilmiştir.

Tablo 3. 10. Yaşanılan Ortamda Kural Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	5	12,5
Evet	35	87,5
Toplam	40	100,0

Burada da, çocukların kaçmadan önceki ikametlerinde çoğunlukla kuralların olduğu ifade edilmiş olup, bu oran %87,5'tir.

Ailede alınan kuralların ebeveynlerce gerekçelerinin çocuklara açıklanmasına yönelik verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.11'de verilmiştir.

Tablo 3. 11. Kuralların Gerekçesine İlişkin Görüşler

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	17	42,5
Evet	23	57,5
Toplam	40	100,0

Çocuklara bulundukları aile ortamındaki kuralların gerekli olup olmadığı, ya da diğer bir ifadeyle bu kuralların mantıklı bir gerekçelerinin olup olmadığı da sorulmuştur. Çocukların %57,5'i kuralların mantıklı bir gerekçesinin açıklandığını belirtirken, %42,5'i ise kuralların mantıksal açıklamasının yapılmadığını ifade etmişlerdir. Anket sorularına verilen yanıtlarda da, bazı çocuklar kuralların çocuklar için olduğunu, yetişkin olunca kuralın olmadığını ifade etmektedir.

Bilindiği üzere ergenlik dönemindeki en yoğun çatışma alanlarından birisi, gencin kendisine yönelik konulan kurallara karşı gelişidir. Bu noktada kuralsız ortamın varlığı yeni çatışma ve riskleri doğuracakken, aile içinde konulan kuralların neye hizmet ettiği genç tarafından sorgulanmaktadır. Konulan kurallar ailenin sadece kendi otoritesini sınamaya dair ya da gencin yararını yok sayarak zaman ve çaba harcamadan genci kontrol altına almaya yönelik olduğunda, gencin aileden kopuş süreci hızlanmaktadır. Çocukluk çağında sorgulamadan “büyüklerin söylediği her şey doğrudur, kabul etmek ve uymak gerekir” kavrayışı bu dönemde tersine dönmektedir. Dolayısıyla ailenin aile içindeki her bir kuralın gencin risklerden korunması ve iyilik halini korumaya yönelik olduğuna dair gerekli açıklamaları yapabilmeleri önem kazanmaktadır. Gencin mevcut kuralları ve yasakları ilk sorgulamalarında, daha önce alışık olduğu durumun aksine tavır ve tutumla karşılaşan ve ergenlik dönemi özellikleri hakkında bilgi sahibi olmayan pek çok aile, bunu bir asileşme süreci olarak algılayabilmekte, sahip olduğu kontrol gücünü kaybetme korkusuyla, baskı ve otorite kurma yolu ile çocuğun aileden uzaklaşma ve kopuşuna engel olabileceğini

düşünmektedir. Bugüne kadar yapılan görüşmelerde gencin aileden kopuş sürecinin özellikle bu aşamada gerçekleştiği, otorite figürüne karşı baş etme gücünden ve imkânından yoksun olduğunu fark eden gencin savaştık yerine kaçmayı tercih edebildiği görülmüştür. Çocukların sosyal aktivitede bulunma durumlarına ilişkin dağılım Tablo 3.12’de verilmiştir.

Tablo 3. 12. Sosyal Aktivitede Bulunma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	21	52,5
Evet	19	47,5
Toplam	40	100,0

Tabloya göre çocukların %47,5’i herhangi bir sosyal aktiviteye katılma imkanı bulmakta olup, %52.5’i ise bu türlü bir imkanı bulamamaktadır. Devam eden sorularda ne tür sosyal aktivitelere katılımın olduğu sorulduğunda, sporun ve arkadaşlarla yapılan etkinliklerin ön planda olduğu, mekan olarak ise yerel yönetimlerce sağlanmış ortamlar ve arkadaş çevresinin olduğu ifade edilmiştir.

3.2. Suçla İlgili Özellikler

Çalışmanın bu bölümünde, evden kaçan çocukların suç ve suça karşı bakış açılarını ifade edecek türden sorulan sorulara verilen yanıtların dağılımına yer verilmiştir. Bu tarzda sorulan ilk sorulardan birisi olan ailede suç öyküsü olma durumu Tablo 3.13’de verilmiştir.

Tablo 3. 13. Ailede Suç Öyküsü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	19	47,5
Evet	21	52,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %47,5'i ailelerinde daha önce suç işleyen birisinin olmadığını, %52,5'i ise olduğunu ifade etmiştir⁷². Suça karışan bu kişilerin kimler olduğuna ilişkin sorulan soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.14'te verilmiştir.

Tablo 3. 14. Çevredeki Suça Karışmış Kişilerin Dağılımı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	19	47,5
Aile	12	30,0
Akraba	4	10,0
İkiside	5	12,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %30,0'unun ailelerinde, %10,0'unun akrabalarında ve %12,5'inin hem aile, hem de akrabalarında suça karışmış kişiler vardır. Çocukların ailelerini ve yakınlarını rol model alma durumuna göre kendilerinin de suça karışmış olabilme durumu vardır. Çocukların suça karışma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.15'te verilmiştir.

Tablo 3. 15. Suça Karışma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	28	70,0
Var	12	30,0
Toplam	40	100,0

Ailelere göre çocuklarda suça karışma oranı daha düşük olup, %30,0'dur. Çocukların %70,0'i ise daha önce bir suça karışmadığını ifade etmişlerdir. Çocuklarda suça teşvik eden bir diğer durum, anne-baba dışında bir yerde ikamet etmedir. Çocukların anne ve baba dışında ikamet edenlerinin madde kullanım sıklığı Tablo 3.16'da verilmiştir.

⁷² Suç dağılımlarına baktığımızda 40 çocuğun ailesinde toplam olarak 6 cinayet, 5 yaralama, 4 cinsel istismar, 2 uyuşturucu, 2 kavga, 1 trafik kazası, 1 kız kaçırma, 1 hırsızlık ve 1 fuhuş suçlarının bulunduğu görülmüştür. Bazı ailelerde birden fazla suç türü görülmektedir.

Tablo 3. 16. İkamette Madde Kullanımı (Anne-baba dışı ikamette)

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Hayır	7	70,0
Evet	3	30,0
Toplam	10	100,0

Anne ve babasının dışında bir yerde ikamet eden çocukların yakınlarının %70'i madde kullanmayıp, %30,0'u ise kullanmaktadır. Yine anne ve babalarının dışında bir yerde ikamet eden çocukların yakınlarının sağlık sorunlarının olup olmadığına ilişkin dağılım Tablo 3.17'de verilmiştir.

Tablo 3. 17. İkamet Edilen Yerde Sağlık Sorunu (Anne-baba dışı ikamette)

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Yok	6	60,0
Var	4	40,0
Toplam	10	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, anne ve babalarının dışında bir yerde ikamet eden çocukların yakınlarının %60,0'ında sağlık problemi olmayıp, %40,0'ında ise vardır. Çocukların suça karışma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.18'de verilmiştir.

Tablo 3. 18. Suça Karışma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	31	77,5
Evet	9	22,5
Toplam	40	100,0

Evden kaçan ve çalışmaya konu olan çocukların %77,5'i herhangi bir suça karışmamış olup, %22,5'i ise herhangi bir suça karışmıştır. Çocukların ankete verdikleri yanıtlar incelendiğinde, bu suçun daha çok madde kullanımı olduğu görülmektedir.

Çocukların evden kaçmasının önemli nedenlerinden birisi de aile içindeki şiddettir. Çocukların ailelerinde şiddet olup olmasına göre dağılım Tablo 3.19’da verilmiştir.

Tablo 3. 19. Ailede Şiddet Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	13	32,5
Evet	27	67,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların büyükçe bir kısmında, %67,5’inde aile içinde şiddet olduğu ifade edilmektedir. Çocukların tamamı şiddeti fiziksel şiddet ölçüsünde değerlendirmiştir. Fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerini de kattığımızda bu oranın daha yüksek olacağı düşünülmüştür⁷³. Çalışmada çocuklara bu şiddetin kime uygulandığı sorulmuştur⁷⁴. Verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.20’de verilmiştir.

Tablo 3. 20. Ailedeki Şiddetin Yönü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Yok	13	32,5
Kendisine	7	17,5
Aile bireyine	3	7,5
Kendisine ve aile bireylerine	17	42,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %17,5’i aile içindeki şiddetin kendilerine, %7,5’i aile bireylerine, %42,5’i ise hem kendilerine, hem de aile bireylerine uygulandığını ifade etmiştir.

⁷³ Şiddet üzerine yaptığı çalışmalarıyla bilinen Michel Wieviorka’nın şiddeti tanımlamada kullandığı terimlerle söylemek gerekirse şiddet; “ kendini ifade etme olanağı bulunmayan öznenin kendini anlatma biçimidir.” Michel Wieviorka’nın şiddet üzerine yaptığı analizler için bkz.societes et terrorisme Paris, Fayard,1988; Violence en France, Paris, Sevil,1999 ve La Violence Paris, Editions Balland Collection “Voix et Regard”, 2004

⁷⁴ Verilen yanıtlara bakıldığında şiddetin genellikle dönüşümlü devam ettiği (örneğin babanın anneye annenin çocuğa uygulaması gibi) görülmüştür. Bazen aile içindeki bütün bireylerin aynı çocuğa şiddet uyguladığı olmuştur. Buradan da ailenin çocuğa yönelik tahammül düzeyinin düşüklüğü söz konusu olabileceği düşünülebilir.

Çocukların büyükçe bir kısmının aile içerisinde ciddi şiddete maruz kaldığını ifade etmek mümkündür. Geleneksel toplum yapımızda şiddetin eğitimin bir parçası olduğu görüşü yaygındır. Bilimsel olarak bilinmektedir ki, şiddet kaygıyı arttıran bir unsurdur ve yüksek kaygı düzeyi öğrenmeye ket vurmaktadır. Her ne kadar aileler çocuklarını koruyabilmek adına, risklerden uzak durması için yasaklara uymadığı takdirde şiddete başvurmak zorunda kaldığını ifade etse de, bu sadece gencin doğru ya da yanlış farkını kavramadan olmaması gereken davranışı baskılamasına, baskılanan tüm süreçlerin de zaman içinde dürtüsellğe dönüşmesine yol açmaktadır. Önemli olan bu yasaklara mantıklı, kabul edilebilir açıklamalar getirmek ve uymadığı takdirde başına gelebileceklerle ilgili sağlıklı bilgilendirmeler yaparak, çocuğun kuralı içselleştirmesini sağlamaktır. Çocukların bilinçlendirilmelerine rağmen özellikle ergenlik döneminde “bana bir şey olmaz, bunlar benim başıma gelmez” şeklinde aşırı cesaret gösterebildikleri, kurallar ve yasakları özellikle delerek bunu test etme girişimlerinin olduğu da sık yaşanan bir durumdur. Çocukların zamanında deneme-yanılma olanaklarından yoksunluğu, gerçeklik algılarında sapmalara neden olabilmekte, kendi sınır ve güçlerini gerçekliğin dışında değerlendirerek, kendilerini koruyamayacakları risklere dahi kolaylıkla atabilmektedirler. Özellikle çocukluk döneminde her ailenin kendi çocuğunu kapasitesine bakmaksızın özel görmesi, eksik ve geliştirilmesi güçlendirilmesi gereken yönlerini göz ardı etmesi, çocuğun kendi yeterliliği ve baş edebilme gücünü de tanımasına engel olmaktadır. Tam tersi durumda ise yani, eksiklik ve yetersizliklerin vurgusunun çocuğu aşağılamaya dönüştüğü durumlarda da, çocuk bu aşağılık duygusuyla baş edememekte ve ergenlik döneminde sağlıklı yada sağlıklı kendisini ortaya koyabilmek için riskli davranışlara girişebilmektedir. Bu noktada aile henüz ergenlik dönemine girmemiş olan çocuğunu kontrol altına alabiliyorken, bu sağlıklı özgüven ve cesaretle ergenlik döneminde ailenin baş edebilmesi güçleşmektedir.

Çocuklara şiddetin gerekli olup olmadığı sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.21’de verilmiştir.

Tablo 3. 21. Şiddetin Gerekliliğine İlişkin Görüşler

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Hayır	36	92,3
Evet	3	7,7
Toplam	39	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %92,3'ü şiddetin gerekli olmadığını düşünmektedir. Bunun yanında üç çocuk ise şiddetin yeri geldiğinde gerekli olacağı kanaatindedir. Toplum olarak şiddeti normalleştiren, hatta gerekli kılan bir yapıdan geliyoruz. Her ne kadar yasalar şiddeti önleyici çalışmalar getirse de, kültürel yapıyı değiştirmek kolay olmamaktadır. Davranış değişikliği için eğitim gerekirken, programlanmamış, geçici, gönüllü programlar ve katılım zorunluluğunun olmayışı yasal çalışmaları etkili kılamamaktadır. Yasalar ağırlaşmış kapaklarının altında bir sayfa fazlalığı gibi kalabilmekte, unutulabilmektedir.

“-Atacaksın ağzına iki tokat, bak nasıl yola geliyor? (Konuşma)

-Beş on kişiyi sallandırıcaksın, işler kendiliğinden düzelir (Konuşma)

-Nush ile yola gelmeyi eni etmeli tekbir. Tekbir ile uslanmayanın hakkı kötüdür (Atasözü)

-Kızını dövmeven dizini döver (Atasözü)

-Yasaktır, Girilmez (uyarı levhası)

-Evet, çocuğumu dövüyorum, dövmevenim diyorum ama bir şeye sinirlenince kendimi tutamıyorum, gene dövüyorum (Bir anne)⁷⁵.

Ancak çocukların sözel olarak şiddetin gerekli olmadığını ifade etmelerine karşın, kurum bakımında en büyük şiddeti birbirlerine uyguladıkları, bu noktada son derece acımasız olabildikleri, bu davranışlarının nedenleri sorgulandığında, genellikle karşı tarafın hak ettiğini düşündüklerini ifade ettikleri deneyimleri edinilmiştir. Gençlerin bu görüşlerini ifade etmelerinde bilişsel süreçlerinin mi yoksa dönemsel özelliklerinin mi etken olduğu tartışmalıdır. Hamit BOZASLAN gençlerdeki şiddet eğilimini farklı bir açıdan ele almıştır: Kuşkusuz 70'lerin siyasal şiddetini anlayabilmek

⁷⁵ Atabek, a.g.e. s.201.

için, militan gençlerin profilini çizmek gerekir. Örneğin Hamit BOZASLAN 70'lerdeki militan kuvvetlerini inceliyor ve şu sonuca varıyor: "Milis şiddeti sadece bir kuşak fenomeni değildir ama çok daha görünür olan model budur. 1970'lerin Türkiye'sinde, "terörist" 15 ila 25 yaş arasındadır. Her ne kadar bu konu üzerine yapılan çalışmalar yeterli olmasa da, bu gençler için siyasal harekete geçiş yaşının gençliğe geçiş yaşı çerçevesinde olduğu görünmektedir: şiddet ile yetişkinlik çağı çakışmış ve şiddet gençlik ve yetişkin yaşı ilk yıllarını hükmü altına almıştır."⁷⁶. Çocukluktan çıkıp yetişkinliğe geçiş, gerek fiziksel gerekse bilişsel değişimlerden kaynaklı olarak sancılı bir geçiş sürecidir. Her iki faktör de eylemi açığa çıkarmaktadır. Belirtilen dönemde gençlik kendine bir yaşam amacı, varlığına bir anlam katma girişiminde bulunurken hormonal değişimler mevcut enerji ve heyecanlarını, amaçlarını gerçekleştirme yolunda şiddete dönüştürebilmektedir. Nihayetinde günümüz gençliğinde geçmişteki ideallerin ve siyasi ideolojilerin yokluğunda enerjilerini yönlendirebilecekleri her şey onlar için bir amaç haline gelmiştir. Tüketim toplumunda şiddet anlık heves, haz tatminliğine aktarılmıştır. Evden kaçışların birçoğunda amaç bu hazzı, anlık mutluluklara ulaşabilmektir. Hatta ailenin varlığını yok saymaya varacak kadar öne geçmiştir tüketim kültürü.

3.3. Eğitime İlişkin Bulgular

Eğitim sadece okullarda kazandırılan bir süreç değil, toplumun her alanında olması gereken bir süreçtir. Okul bunun en büyük parçasını oluşturmaktadır. Ancak diğer toplumsal sistemler olan sosyal çevre, aile de bu yapıyı destekleyerek, gencin edindiği bilgiyi işleyebileceği, uygulayıp davranışa çevirebileceği bir yapı olarak güçlendirilmelidir. Atabek konuyla ilgili düşüncelerini şöyle açıklamaktadır: gencin yerleşmesine sadece bilgiyi aktaran eğitim sistemi yerine "bilgi kullanmasını öğreten, kişilik geliştiren, davranış düzelten eğitim" sistemini koymak. Burada görev Milli Eğitim yetkililerine düşmektedir. Genç insan doğruyu ve yanlış ayırabilmeli, bunu yapabildiğini de çeşitli örnekleriyle kanıtlayabilmelidir. Aile bu gelişimi dikkatle izlemeli ve çocuğuyla iletişimini sürekli açık tutarak onunla ortak değerlendirme yapabilmelidir. Üçüncü görev, genç insanın kendisine düşmektedir. Kendi hedefini belirlemek, programını yapabilmek, kendisini doğru yönde geliştirmek, kendisiyle

⁷⁶ Bozaslan, H. "Le Phenomene milicien:une campasante de la violenne politique en Tuquine des annes 1970," TURCICA(31), 1999, s. 214.

doğru iletişim kurabilmek öncelikle kendisinin görevidir. Ülkemizde bütün bunları içeren danışma işleriyle, danışmanlarıyla “gençlik gelişim merkezleri” kurulmalıdır. Ülkenin geleceğine yapılabilecek en güzel hizmetlerden biri de budur⁷⁷.

Her nesil kendisine özgü bir değer sistemi yaratmaya ve bunu gelecek kuşaklara aktarmaya çalışır. Ancak mevcut değer sistemleri her şeyin değiştiği dünyamızda değişime mahkûmdur. Öyleyse “Gençlere aktarılacak temel değer ne olmalıdır?” sorusu gündeme gelmektedir. Var olanı entegre etmeye çalışmak direnen ve asileşen bir grubu ortaya çıkarmaktadır. Gençlik yeni doğan ihtiyaçlarına karşılık vermeyen bir değer sistemine karşı duruş sergileyecektir. Bu noktada kalıp yargıları öğretmek yerine gençlere yeni bilgiyi doğru işlemeyi ve ihtiyaçlarına karşılık veren doğru çözümleri bulmayı sağlayan bir düşünme sistemi kazandırmak önem taşımaktadır. Bu noktada eğitim sistemi ele alınmalıdır. Araştırma kapsamına alınan gençlerimizin sahip oldukları bilgiyi uygulamaya geçiremedikleri, birçoğunun eğitim sistemi dışında kaldığı görülmüş olup, eğitim sistemi belirtilen hususlarda sorgulanmalıdır. Sahip oldukları bilginin hayatlarına ne katacağını idrak edemeyen bir gençliğin mevcut eğitim sistemine güven duyması ve motive olması söz konusu olamayacaktır. Bilginin içselleştirilip davranışa dönüşmesinde sadece okullar yeterli kalmayıp, Atabek’in de belirttiği gibi “Gençlik Gelişim Merkezleri”nin kurulması önem arz etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, çocukların evden kaçmadan önceki eğitim durumlarına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Çocukların okula devam durumlarının dağılımı Tablo 3.22’de verilmiştir.

Tablo 3. 22. Okula Devam Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Hayır	24	60,0
Evet	16	40,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %60,0’ı evden kaçmadan önce okula devam etmemekte olup, sadece %40,0’ı okula devam etmektedir.

⁷⁷ Atabek, E.(2011), Tüketilen Değerler ve Gençlik, 2. Baskı, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları

Okul sistemi ergen sorunlarının önlenmesinde hayati role sahiptir. Çocukların eğitim sisteminde kalması durumunda edinilecek kazançları Jean M. Twenge şöyle belirtmektedir: “Okul saatlerini değiştirin: Neredeyse hiçbir maliyete sebep olmadan, yerel okullar çalışan ailelerin her yıl binlerce dolarının ceplerinde kalmasını sağlayabilir, öğrenci performansını ve davranışlarını düzeltebilir, suç oranlarını azaltabilir ve ergenlik çağındaki gençlerin hamilelik oranını azaltabilir. Nasıl mı? Okul saatleri ile iş saatlerini daha paralel hale getirerek. Okul sonrası programlardan bahsetmiyorum. Yalnızca çocukların okulda oldukları saatleri kaydırmaktan bahsediyorum. Eğer okulların bunun yerine 9.00’da başlamış olsa ve 16.30-17.00 gibi bitse bunun pek çok yararı olurdu. Küçük çocuklu ailelerin yuva masrafı azalır, hatta çoğunun sıfırlanırdı. Gençlerin de başlarını belaya sokmak için öğleden sonra bol bol zamanları olmazdı. Ama şimdi başları belaya giriyor. Çünkü ergenlik çağındaki çocukların büyük çoğunluğu, 15.00-17.00 arasında hamile kalıyor. Yine büyük çoğunluğu bu saatlerde suç işliyor. Diğer gençlere gelince, ya televizyonun başında oturuyor ya da tek başına internette dolaşıyor veya saatlerce video oyunları oynuyor. Pek çok lisenin erken saatte başlaması, gençlerin yerleşmiş eğilimlerine karşı işliyor. Biyolojik olarak vücut saatinde bir kayma yaratarak, gençlerin erken yatıp erken kalkmasını neredeyse imkânsız hale getiriyor. Bu tembellik değil, kanıtlanmış bir biyolojik eğilim. Araştırmalar gösteriyor ki uyku eksikliği endişe, depresyon, uyuşturucu kullanımına, araba kazalarına, asabiyete neden oluyor. Gençler zaten bu tehlikelere açık”⁷⁸.

Evini terk eden çocukların ailelerinin birçoğu, düşük gelir grubundan gelmekte ve her iki ebeveynin de geçim için çalışması zorunluluk arz etmektedir. Bu esnada oluşan otorite boşluğu ve yeterli ilgiyi göstermeyen aileler çocuklularının bu boşluktan kaynaklı sapma davranışlarına katı otoriteyle ve baskı yoluyla çözümlemeye çalışmaları gençleri daha fazla dışarı yöneltmekte, ilgi ve alakayı dışarıda aramaktadırlar. Okullar bu boşluğu dengeleyen bir unsur olabilir. Çocukların okuldaki başarı durumlarına göre dağılımları Tablo 3.23’te verilmiştir.

⁷⁸ Twenge, J.(2009), “Ben” Nesli, Çev:Öztürk, E., İstanbul, 1. Basım, Kaknüs Yayınları.

Tablo 3. 23. Okuldaki Başarı Durumu

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Kötü	7	25,0
Orta	7	25,0
İyi	14	50,0
Toplam	28	100,0

Çocukların %25,0'i iyi, %25,0'ı orta ve %50,0'si ise iyi bir okul başarısına sahip olduklarını ifade etmektedir. Yalnız burada iyi, orta ve kötünün göreceliliğinin de dikkate alınması gerekir. Ancak çocukların kendilerini değerlendirmelerine göre, büyükçe bir kısmı okulda orta ve iyi bir başarıya sahiptir. Çocukların kaçmadan önceki okullarındaki öğretmenlerle ilişkileri Tablo 3.24'te verilmiştir.

Tablo 3. 24. Öğretmenlerle İlişkisi

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Kötü	5	12,8
İyi	34	87,2
Toplam	39	100,0

Burada da öğrencilerin okuldaki öğretmenleri ile aralarındaki ilişkinin %87,2 oranla iyi olduğu görülmektedir. Genel olarak çocukların kaçmadan önce devam ettikleri okulları ve öğretmenlerini sevdikleri görülmektedir. Çocukların kaçmadan önce devam ettikleri okulda rehber öğretmenin bulunma durumuna göre dağılımları Tablo 3.25'de verilmiştir.

Tablo 3. 25. Okulda Rehber Bulunma Durumu

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Vardı	33	84,6
Yoktu	6	15,4
Toplam	39	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %84,6'sı kaçmadan önceki okullarında rehber öğretmen bulunduğunu ifade ederken, %15,4'ü ise rehber öğretmen olmadığını ifade etmektedir. Çocukların kaçmadan önceki devam ettikleri okulda rehberliğe çağırılma sayılarının dağılımı Tablo 3.26'da verilmiştir.

Tablo 3. 26. Okul Rehberliğine Çağırılma Sayısı

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Hiç	9	27,3
Haftada birden az	10	30,3
Haftada Bir	2	6,1
Haftada birden çok	12	36,4
Toplam	33	100,0

Öğrencilerin %27,3'ü rehberlik servisine hiç çağırılmamış olup, %30,3'ü haftada birden az, %6,1'i haftada bir ve %36,4'ü ise haftada birden çok rehberliğe çağırılmıştır. Çocukların okul rehberlik servisine gidiş sıklığına ilişkin dağılım Tablo 3.27'de verilmiştir.

Tablo 3. 27. Okul Rehberliğine Gidiş Sayısı

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Hiç	19	57,6
Haftada birden az	6	18,2
Haftada birden çok	8	24,2
Toplam	33	100,0

Burada da, çocukların büyükçe bir kısmının, %57,6'sının hiç okul rehberlik servisine gitmediği, %18,2'sinin haftada birden az ve %24,2'sinin ise haftada birden çok okul rehberliğine gittiği görülmektedir. Çocukların okul rehberliğini yeterli görüp görmediğine ilişkin değerlendirmelerinin dağılımı Tablo 3.28'de verilmiştir.

Tablo 3. 28. Okul Rehberliğini Yeterli Görme

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	17	51,5
Hayır	16	48,5
Toplam	33	100,0

Çocukların %51,5'i okul rehberliğini sorunlarının çözümünde yeterli görürken, %48,5'i ise yeterli görmemektedir. Bu oran her ne kadar çok yüksek olmasa da, çocukların okul rehberliğine güvendikleri görülmektedir.

Genel olarak çocukların okul durumları ile evden kaçma durumları değerlendirildiğinde, okula devamın önemli bir parametre olduğu görülmektedir. Okula ilişkin diğer parametreler olan rehberlik sistemi, öğretmenlerle ilişkiler ya da başarı gibi kriterlerin evden kaçmış çocuklara özel farklı bir durumunun olmadığı ifade edilebilir.

3.4. Sosyalleşmeye İlişkin Bulgular

Çocukların evden kaçma durumları ile ilişkilendirilebilecek bir diğer etmen, çocukların sosyalleşme düzeyleridir. Çalışmanın bu bölümünde, çocukların sosyalleşmesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Çocukların psikolojik destek alma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.29'da verilmiştir.

Tablo 3. 29. Psikolojik Destek Alma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	7	17,5
Hayır	33	82,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği üzere, çocukların %17,5'i psikolojik destek almış olup, %82,5'i ise psikolojik destek almamıştır. Genel olarak çocukların psikolojik destek almadıkları görülmektedir. Çocukların psikiyatrik destek alma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.30'da verilmiştir.

Tablo 3. 30. Psikiyatrik Destek Alma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	9	22,5
Hayır	31	77,5
Toplam	40	100,0

Psikiyatrik destek alan çocukların oranı, psikolojik destek alanlardan fazla olup, %22,5'tir. Ancak yine bu oranın da çok yüksek olmadığı görülmektedir. Yaklaşık dört çocuktan sadece birisi psikiyatrik destek almıştır. Çocukların arkadaşlarıyla ilişki düzeylerine göre dağılımları Tablo 3.31'de verilmiştir.

Tablo 3. 31. Arkadaşlarla İlişki Düzeyi

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kötü	4	10,0
Orta	7	17,5
İyi	29	72,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %10,0'u arkadaşlarıyla aralarının kötü olduğunu, %17,5'i orta ve %72,5'i ise iyi olduğunu ifade etmişlerdir. Çocuklar genel olarak arkadaşları ile iyi ilişkilere sahiptir. Çocuklara ortalama kaç arkadaşları olduğu sorulduğunda, bir arkadaş ile 150 arkadaş arasında rakamlar verilmiştir.

Çocuklara arkadaş sayıları sorulduğunda birçoğunun nitelikli ya da yüzeysel iletişim halinde oldukları herkesi arkadaş olarak belirtmişlerdir. Buna sanal ortamda tanıştıkları, okul ortamında selamlaştıkları herkes dahildir. Sayısı fazla, ancak derinliği olmayan pek çok arkadaşına sahiptirler. Çocukların ailelerinin arkadaşlarını tanıma durumlarına göre dağılımları Tablo 3.32'de verilmiştir.

Tablo 3. 32. Ailenin Arkadaşları Tanıma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	31	77,5
Hayır	9	22,5
Toplam	40	100,0

Çocukların ailelerinin arkadaşlarını tanıma durumları incelendiğinde, çocukların %77,5'inin aileleri çocuklarının arkadaşlarını tanırken, %22,5'i ise tanımamaktadır. Genel olarak çocukların ailelerinin çocukların arkadaşlarına karşı duyarlı olduğu görülmektedir. Çocukların ailelerinin arkadaşlarıyla tanışmaya istekli olup olmadıklarının dağılımı Tablo 3.33'te verilmiştir.

Tablo 3. 33. Çocukların Arkadaşlarını Aileleriyle Tanıştırma İsteği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	19	47,5
Hayır	21	52,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %47,5'i ailelerini arkadaşlarıyla tanıştırmaya gönüllü olup, %52,5'i ise gönüllü değildir. Çocukların ailelerinin arkadaşlarını tanıma oranları düşünüldüğünde, bu tanışmaların daha çok çocuk tarafından ya da günlük yaşamdan rastlantı sonucu olduğu düşünülebilir. “Öncelikle belirtmek gerekir ki, artık insanların sosyal çevresi aile ile sınırlı değil. Genç insanlar için çok önemli bir arkadaş çevresi var ki ergenlik döneminde aileden daha önemli bir değer sistemi oluşturur. Ayrıca artık bütün dünya sosyal çevredir. Televizyon, sinema, gazete, dergi, bilgisayar, internet aracılığıyla bütün dünya kültürü genç insanın sosyal çevresi olmuştur”⁷⁹.

Gençler için sadece artık yetiştiği çevrenin kültürü değil, kendisinden çok uzak bir çevrenin kültürü de gelişimine etki eden faktörlerden biri olmuştur. Bu değerlere ulaşmak genç için mümkün iken, mevcut kültürün baskısı altındaki aile, gencin değişen kültürel yapısına asıl neden olan sorumluları bulamamaktadır. Gencin arkadaş çevresi onu sahiplenip, koşulsuz kabul ederken, gençte yabancılaştığı kültürden uzak, kendisini yakın hissettiği gruplara kaymaktadır. Değişim süreci hep sancılıdır. Aileler çocuklarının hep bilindik sularda yüzmesini isterler. Bu suların alçak derin yerlerini bilir ve kontrol edebilirler. Ancak, bilinmedik sularda çocuklarının yüzdüğünü görmek istemezler. Genç beyinler farklı olanı, sıra dışı olanı, bilinmeyen ararken, aynılığa hapsolmek en büyük mutsuzluk kaynaklarıdır. Yaşamamışlıkları, yeni olanı yaşamak isterler. Bu noktada aile ve toplum baskısını karşılarında bulurlar. Sonuç olarak aynı

⁷⁹ Atabek, a.g.e.

heyecanı, aynı duyguları hissedenlere, yani akranlara yönelirler. Hep sınırları zorlamak isterler. Engellenme kaçıışı doğurur. Kaçamayana ise yine bir şans vardır. Sanal dünya ve madde bağımlılığı...

Çocukların yaşadıkları bölgeye yakın spor tesisleri, müzik kulüpleri gibi sosyal etkinliğe yönelik tesisin olup olmamasına göre dağılım Tablo 3.34’te verilmiştir.

Tablo 3. 34. Çevrede Sosyal Merkez Bulunma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Var	22	55,0
Yok	18	45,0
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %55,0’i bulundukları bölgenin yakınlarında sosyal aktivite yapabilecekleri bir merkezin bulunduğunu ifade ederken, %45,0’i ise bu gibi merkezlerin olmadığını ya da bilmediklerini ifade etmiştir.

Genel olarak çocukların çevresinde var olan merkezler; Spor Salonları, Etüt Merkezleri, Kültür Merkezleri, İSMEK Kursları, Köy Dernekleri, Belediye Tesisleri, Halk Evleri, Spor Kulüpleri, Okul, Futbol Sahaları olarak sayılmıştır.

Çocukların geleceğe ilişkin bir hedefi olup olmadığına ilişkin dağılım Tablo 3.35’de verilmiştir.

Tablo 3. 35. Gelecek Hedefi

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	34	85,0
Hayır	6	15,0
Toplam	40	100,0

Burada da, 6 çocuğun dışında (%15,0) genel olarak çocukların büyükçe bir kısmının (%85,0) geleceğe ilişkin bir hedefinin olduğu görülmektedir. Yine buna paralel bir dağılım, çocukların meslek sahibi olmak isteyip istemediklerine ilişkin dağılımda görülmekte olup, Tablo 3.36’da verilmiştir.

Tablo 3. 36. Meslek Sahibi Olma İsteği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	39	97,5
Hayır	1	2,5
Toplam	40	100,0

Çocukların nerdeyse tamamına yakını (%97,5) bir meslek sahibi olmak istemektedir. Bu oran geleceğe ilişkin planın olmasından daha yüksektir. Bunu biraz da, özgürlüklere ilişkin sorulara verilen yanıtlara bağlamak mümkündür. Çocuklara göre maddi imkanlar insanlara daha fazla özgürlük vermektedir.

Çocukların sosyalleşmesindeki bir diğer gösterge, internet erişimi ve kullanımıdır. Bazı çalışmalarda internetin çocukların sosyalleşmesine engel teşkil ettiği belirtilse de, bazı çalışmalar ise sosyal ağlar sayesinde bireylerin yeni ortamda daha fazla sosyalleşme bulduğu yönündedir. Çocukların evlerinde internet bulunma durumuna göre dağılım Tablo 3.37’de verilmiştir.

Tablo 3. 37. Evde İnternetin Bulunması

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	18	45,0
Hayır	22	55,0
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %45,0’inin evinde internet erişimi olup, %55,0’inde ise internet erişimi yoktur. Genel olarak bakıldığında, beklenenin üzerinde bir oran vardır denilebilir. Zira evden kaçan çocuklar söz konusu olduğunda, çalışmalarda daha kötü ev ortamı tasavvur edilmektedir. Çocukların internet erişimine fırsat bulup bulmamalarına göre dağılımları Tablo 3.38’de verilmiştir.

Tablo 3. 38. İnternet Erişimi

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	22	59,5
Hayır	15	40,5
Toplam	37	100,0

Çocukların %45,0'inin evinde internet olmasına rağmen, %59,5'i internete erişebilmektedir. Bu durum, çocukların arkadaşlarının evinde ya da internet kafelerde internete girebildiğini göstermekte olup, araştırma sorularına verilen sözel yanıtlarda da bu durum gözlemlenmiştir.

İnternetin çocuklar üzerindeki etkisi başlı başına bir tez konusudur. Henüz bilgi toplumu haline erişmeden, temel ihtiyaçlar ve eğitimsel ihtiyaçlar giderilmeden bilişim dünyasının imkanlarına kolaylıkla ulaşabilmek, toplumun yapısında koruyucu olan bir takım değerlerin de zayıflamasına yol açmıştır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, toplumumuzda, özellikle gençlerde internet çoğunluklu olarak araştırma, bilgi edinme konusunda değil, sosyalleşme konusunda sıkıntı yaşayan bireylerin iletişim aracı, yada eğlence, haz alma aracı olarak kullanılmaktadır. Sanal dünyaya hapsolan iletişim, zamanla insanları birbirinden uzaklaştıran, karşı tarafın duygularını anlamadaki empati kurabilme yetisini kaybettiren, duygusal derinliği olmayan niteliğe dönüşmüştür. İlişkiler anlık başlamakta, anlık bitmektedir. İlişkinin niteliği değil niceliği ön plana geçmektedir. Sadece iletişim değil, eğlence kültürünün de internete aktarılmış olması, insanları saatlerce bir makinenin başına hapsedebilmekte, aile içi iletişimi de yok edebilmektedir. En acı tablo çocuklarda ortaya çıkmaktadır. Bilindiği gibi oyunlar çocuğu eğlendirdiği, boş zamanlarını değerlendirdiği gibi, aynı zamanda onları hayata hazırlayan, toplumsal yaşama adapte olabilmesi için gerekli becerileri kazandıran bir misyona sahiptir. Çocuk öğrenme sürecinde deneme yanılma yollarını en çok oyunlar aracılığı ile edinmektedir. Örneğin bir evcilik oyununda kendisini bir anne yada babanın yerine koyabilmekte, sokak oyunlarında (yakan top, tombik, sek sek vs) arkadaşlarıyla iletişimi, işbirliği halinde kazanmayı, bir grubun içinde var olabilmenin gerekliliklerini ve daha bir çok sosyal fonksiyonları öğrenmektedir. Ancak günümüz çocuklarına baktığımızda oyun kültürünün, içeriği sadece rekabete ve yarışmaya dayanan bilgisayar oyunlarının olduğu görülmektedir. Bu durumun şu andaki gençliğin zihinsel ve bilişsel kapasitesini düşüren, duygusal zekasını körelten bir nokta olduğu düşünülmektedir. Karşısındakinin duygu ve düşüncelerine yabancılaşan gencin, davranışlarıyla karşısındakine vereceği etkiyi fark edebilmesi çok mümkün olamayacak, daha narsisleşmesine yol açacaktır. Evden kaçışlarda, evdeki ortamın uygunsuzluğu, dürtüsellik, iletişim hataları yanında, aynı zamanda sanal dünya ile insani değerlere yabancılaşan, narsisleşen bir gençliğin de önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

Çocukların giyimde marka tercih etmelerine göre dağılım Tablo 3.39’da verilmiştir.

Tablo 3. 39. Marka Giyme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	26	65,0
Hayır	14	35,0
Toplam	40	100,0

Tabloda, çocukların %65,0’inin kıyafetlerde marka tercih ettiği görülmektedir. Yine çocukların %35,0’i ise markanın önemli olmadığı görüşündedir. Genel olarak değerlendirildiğinde çocukların büyükçe bir kısmı kıyafette markaya önem vermektedir.

“Bir reklam görmüştüm, bu çağın ideolojisini yansıtıyor. Yarım sayfalık, renkli ve yüksek tirajlı bir gazeteye verilmiş bir reklamdı. Okulun en gözde öğrencisi kimdir diye soruyordu reklam. Düşündüm. Bize göre en çalışkanı sosyal aktivitesi en yüksek, lider, sporcu öğrenci olabilirdi. Ama reklam bunu söylemiyordu. Ona göre okulun en gözde öğrencisi Dexter marka ayakkabı giyen öğrencisiydi. (.....) Altında araba varsa daha da gözde.”⁸⁰. Yapılan görüşmelerin bir çoğunda, marka giymenin genç için çok önemli bir kriter olduğu görülmüştür. Daha öncesinde de gençlerle yapılan görüşmelerde, okuldaki arkadaşlarından bahsederken marka giyinen, marjinal takılan, okuldaki eğitimi değil, arkadaş grubunu odak alan arkadaşlarından övgüyle söz edip, onlara hayranlıklarını sergileyen gençlerin; fiziksel özelliklerini ikinci plana atıp, okuldaki eğitimi odağına alan, çalışkan, aile değerlerine ve öğretmenlerine saygıyı sergileyen gençlerden aşağılayıcı şekilde bahsettiklerine şahit olunmuştur. Kimlik arayışı içindeki gençlerimizin tüketim toplumundaki değerleri amaç haline getirmeleri, sosyo-ekonomik yönden bu metalara ulaşmalarının mümkün olmaması, bunu ancak aile dışındaki ortamlardan elde edebilecekleri umudu, onları yine aileden koparan, dışarı yönlendiren unsurlar olmaktadır.

Sosyalleşmeye ilişkin bulguların genel olarak değerlendirilmesinde de çoğunluğunun; evde kendisine ait bir özel alana sahip olmayan, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip, aileleri uzun yıllar önce dışarıdan göç etmiş, aile içi şiddetin yaygın

⁸⁰ Atabek, a.g.e.

olduğu, okula devamlılığı sonlanmış, yeterli psikolojik ve psikiyatrik destek almayan, internet kullanımı yaygın, marka düşkünlüğü olan ergenler oldukları görülmüştür.

3.5. Kaçış ve Sonrasına İlişkin Bulgular

Çocukların evden kaçma ve sonrasına ilişkin görüşlerinin alındığı bu bölümde kaçış ve sonrası, geleceğe yönelik düşüncelerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Ailelerin, çocuklarının çevredeki sosyal merkezlerden yararlanmalarına izin verme durumu Tablo 3.40'ta verilmiştir.

Tablo 3. 40. Sosyal Merkezlerden Yararlanma İzni

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Var	23	62,2
Yok	14	37,8
Toplam	37	100,0

Çocukların %62,2'si ailelerinin kendilerinin sosyal merkezlerden faydalanmalarına izin verdiğini, %37,8'i ise yakınlarında bu türlü bir merkez olmadığını, ya da olsa da ailelerinin izin vermediğini ifade etmişlerdir.

Görüşme yapılan 40 çocuktan 20 tanesi ailesinin spor, sosyal, kültürel merkezlerden yararlanmasına izin vereceğini belirtirken, 13 tanesi bu tür merkezlerden faydalanmasına ailesinin izin vermeyeceğini ifade etmiş, 2 tanesi kendisi istemediği için gitmediğini, 3 tanesi ailesinin buna nasıl tepki vereceğini bilmediğini, 2 tanesi ise başta ailesinin izin verdiğini, ancak sonrasında kendisinin bunu istismar ettiği için tekrar göndermediklerini ifade etmiştir. Çevredeki sosyal, kültürel ve spor merkezlerinden faydalanmasına izin vermeyen ailelerin, bunun için ne gerekçe sundukları sorulmuş ve cevaben; “kız çocuğu olunması, bizde böyle bir anlayış yok ve maddiyatımız elvermez düşüncesi, gidilen merkezlerin erkek ağırlıklı olması, buralarda kötü arkadaş çevresi edinilmesi, gerekli görülmemesi, gitmek istenilen sporun şiddet içerikli olması ve bu nedenle kavgaya alıştırma kaygısı, gencin ruh sağlığının bozuk olması, babanın katı otoritesi, tek başına giderse başına bir şey gelir endişesi” gibi nedenler aktarılmıştır.

Çocukların ailelerinin çocukların sorunlarına yardım etme durumu Tablo 3.41’de verilmiştir.

Tablo 3. 41. Aile İçi Sorunlara Destek Alabilme

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	12	30,0
Hayır	28	70,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %70’ i aile içindeki sorunlarının çözümü için, başka bir destek mekanizmasına sahip olmadıklarını, geri kalan %30’u da polisten (3 kişi), arkadaşlarından (2 kişi), akrabasından (4 kişi), okul müdüründen (1 kişi), rehber hocasından (1 kişi), site güvenliğinden (1 kişi) yardım istediklerini ifade etmişlerdir. Çocukların daha önce çocuk büro desteği alıp almamalarına göre dağılımları Tablo 3.42’de verilmiştir.

Tablo 3. 42. Çocuk Büro Desteği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	15	37,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Yine burada da, sadece çocukların %37,5’inin daha önce çocuk bürodan destek aldığı, %62,5’inin ise bu türlü bir desteği almadığı görülmektedir. Genel olarak ailelerin çocuk bürodan yeterli destek almadıkları görülmektedir. Çocukların tamamının evden kaçtığı düşünüldüğünde, aileler ya bu durumu tam olarak idrak edememiş, ya da gerekli itinaı göstermemiş olabilir. Çocuklara evden kaçmalarını teşvik eden birilerinin olup olmadığı da sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.43’teki gibidir.

Tablo 3. 43. Kaçmayı Öneren Kimselerin Varlığı Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	8	20,0
Hayır	32	80,0
Toplam	40	100,0

Çocukların sadece %20,0'si kendilerini kaçmaya birilerinin teşvik ettiğini ifade ederken, %80,0'i ise kendi iradeleri ile kaçtıklarını ifade etmiştir. Genel olarak çocukların kaçmalarının kendilerine bağlı olduğu görülürken, bu kaçış eyleminin planlı olup olmadığına ilişkin dağılım Tablo 3.44'te verilmiştir.

Tablo 3. 44. Kaçmanın Planlı Olma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	13	32,5
Hayır	27	67,5
Toplam	40	100,0

Çocukların sadece %32,5'i kaçmalarının planlı olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında çocukların %67,5'i kaçmalarının bir plan çerçevesinde olmadığını ifade etmiştir.

Anne babalar çocuklarının eğitiminde bocalamaktadır. Çocuklarına sınır koyma güçlükleri çekmektedir. Çocuklara ayrılan zaman azalmakta, anne-çocuk ilişkisi zayıflamaktadır. Nesne ilişkileri süreliliği azaltmakta, bu gençlerin kalıcı değerlere sahip olmasının önüne engel oluşturmaktadır. Bütün bunların ergene olan etkileri ise⁸¹;

- Bağımsız işlevlerin fazla kullanılması...
- Dilsel, motor, sanatsal becerilerde azalma riski doğması...
- Dürtülerin bastırılma gereksinimlerinin azalması...
- Suçluluk duygularının bastırılması...
- Davranış bozukluklarının artması...

⁸¹ Atabek, a.g.e. s.120.

-Dürtü kontrolünde ve işbirlikçi işlevlerde zorlanma olarak görülmektedir. Bunlara “süperego” erozyonu diyenler de vardır.

Gençlerle yapılan görüşmelerde birçoğunun evi terk kararının bilinçli bir şekilde değil; anlık, dürtüsel olduğu, plansızlık içerdiği görülmektedir. Kendi durumunda olanlar için ne yapardın sorusuna birçoğu, “onlara doğru yolu gösterirdim, yanlış yapmamalarını sağlardım” derken yaptıklarının yanlışlığını bilmelerine rağmen bunu yapmaktan kendilerini alıkoyamamaktadırlar. Eylem ve düşünce arasındaki farklılıklar dikkat çekmektedir. Evde geçirilen zamana bakıldığında dilsel, sanatsal, motor becerilerine dayalı faaliyetlerinin azınlıkta olduğu, televizyon kültürünün egemenliği ortaya çıkmaktadır. Ancak kurum bakımını isteme oranına göre değerlendirildiğinde, çocukların kendi iradeleri daha fazla ön plana çıkmaktadır. Dağılım Tablo 3.45’te verilmiştir.

Tablo 3. 45. Kurum Bakımını Kendi İstemesi Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	32	80,0
Hayır	8	20,0
Toplam	40	100,0

Çocukların oldukça büyük bir kısmı (%80,0) kendi iradeleri ile kurum desteği istemişlerdir. Çocukların kurumu nereden öğrendikleri sorulduğunda çeşitli farklı kanallar verilmiştir. Arkadaşlardan duyma, internet, billboardlar gibi kanallar çocuklara bu türlü merkezlerin olduğunu göstermiştir. Çocukların kurumda başka akraba ya da yakınlarının olup olmasına göre dağılımları Tablo 3.46’da verilmiştir.

Tablo 3. 46. Kurumdan Başka Tanıdık Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	15	37,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların %37,5'i kurumdan hizmet alan başka tanıdıklarının olduğunu ifade ederken, %62,5'i ise kurumdan hizmet alan başka tanıdıklarının olmadığını ifade etmiştir.

Çocuklara daha önceden kurumda verilen hizmetlere ilişkin bilgilerinin olup olmadığı sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.47'deki gibidir.

Tablo 3. 47. Kurum Bakımı Bilgisi

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	19	47,5
Hayır	21	52,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %47,5'i kurumun verdiği hizmetlere ilişkin olarak daha önceden bilgi sahibi olduklarını ifade ederken, %52,5'i ise bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir.

Çocukların kurumda beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına ilişkin verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 3.48'deki gibidir.

Tablo 3. 48. Kurumun Beklentileri Karşılama Durumu

	Frekans (n)	Geçerli Yüzde (%)
Evet	24	63,2
Hayır	14	36,8
Toplam	38	100,0

Evden kaçan ve kuruma sığınan çocukların %63,2'si kurumun beklentilerini karşıladığını ifade ederken, %36,8'i ise kurumun beklentilerini karşılamadığını ifade etmişlerdir. Çocukların anket sorularına verdikleri yanıtlardan bazılarında, kurumdan herhangi bir beklentilerinin olmadığı da görülmektedir. Dolayısıyla kurumun beklentileri karşılama oranının yüksek olması aslında beklenen bir durum olarak nitelendirilebilir.

Genellikle evden kaçan çocukların ruh hali düşünüldüğünde, araştırmacı tarafından yapılan gözlemlerde de bu çocukların beklentilerinin aslında çok fazla olmadığı görülmektedir. Evden kaçan çocuklar, ailelerinin, ya da diğer bir ifadeyle ilk yuva ve eğitim yerlerinin beklentilerini karşılamadığı için bu yola başvurmaktadır. Dolayısıyla ailenin beklentileri karşılamasını yeterli görmeyen çocukların aile dışından bir kurum ve bu kuruma ait çalışanlardan çok fazla bir beklentisinin olmayacağı düşünülebilir. Ancak yine de yüksek oranda kurumun bu çocukların beklentilerini karşıladığı da görülmektedir. Çocukların eve dönüp dönmeme konusundaki isteklerini araştıran soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.49'da verilmiştir.

Tablo 3. 49. Eve Dönme İsteği

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	15	37,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların büyükçe bir kısmı, %62,5'i, evlerine yeniden dönmek istememektedir. Bu oran, kurumun beklentilerini karşılamasına paralel bir sonuç olarak görülebilir. Buradan çocukların kurumda aileden daha rahat bir ortama sahip oldukları sonucunu çıkarmak mümkündür. Her ne kadar kurumda aile içerisinde daha formel bir yapı olduğu düşünülse de, gerek yaklaşım tarzı, gerekse verilen desteklerle aslında kurumda çocukların kendilerini daha özgür hissettikleri de görülmektedir⁸². Çocukların ailelerinin kendilerini ziyaret etme durumuna göre dağılımları Tablo 3.50'de verilmiştir.

⁸² Kaçma davranışı olan ergenlerde saha çalışmalarında, kaçma olgusuyla ilgili olarak gözlemlenen deneyimlerden bir tanesi, bir çok ergenin kurum bakımını isteklerine ulaşabilme ve özgürlük sınırlarını arttırabilme yönünde bir basamak olarak görmesidir. Şayet kurum bakımı ergenin riskli ortamlara dönmelerini engelleyici bir yaklaşım sergilerse, ergen kurum bakımından da kaçma davranışı geliştirmekte, kurumun sahip olduğu güvenlik sistemi buna müsaade etmediği takdirde, evden kaçışın daha kolay olacağını düşündüğünden, kendi isteği ile kurum bakımını kabul etmiş olsa dahi tekrar eve dönüş yapmak istemektedir. Ancak gerekli mesleki çalışmalar tamamlanmadan bu teslimler yapıldığı takdirde, ergenin kaçma davranışı aile yanından da devam etmektedir. Bu nedenle mükerrer kurum bakımı dönüşleri yaşanmaktadır. Sosyal Hizmet kuruluşlarının kapalı sistem olmaması ve ergenlerin aile yanında da tutulmaması, ergen hakkında henüz 18 yaş altı olması sebebi ile korumasının sağlanması yönünde hukuki sorun doğurmaktadır. Mesleki çalışmalarda da uygulama güçlüklerine neden olmaktadır.

Tablo 3. 50. Ailenin Ziyaret Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	21	52,5
Hayır	19	47,5
Toplam	40	100,0

Çocukların ailelerinin yaklaşık yarısı, %52,5'i, çocuklarını kurumda ziyaret etmektedir. Öte yandan çocukların %47,5'i ise ailelerinin kendilerini ziyaret etmek istemediğini ifade etmiştir. Eve tekrar dönmek istemeyen çocukların oranı düşünüldüğünde, yaklaşık %10,0'luk bir kesim aileleri ziyaret etse de eve dönmek istemediklerini ifade etmektedir. Çocukların aile ya da yakınlarının yanına gitme isteğine göre dağılım Tablo 3.51'de verilmiştir.

Tablo 3. 51. Aile ve Yakınlarına Gitme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	16	40,0
Hayır	24	60,0
Toplam	40	100,0

Yine burada da, çocukların aile ya da yakınlarının yanlarına gitmek istemedikleri görülmektedir ve bu oran %60,0'tır. Esasen bu oran, ailenin yanında kalma, aile ziyareti ve kurumda kalma isteği ile paralellik arz etmektedir. Nitekim Tablo 3.52'de de görüleceği gibi, çocukların büyükçe bir kısmı kurumda kalmaya devam etmek istemektedir.

Tablo 3. 52. Kurumda Kalmaya Devam Etme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	22	55,0
Hayır	18	45,0
Toplam	40	100,0

Yukarıda da değinildiği gibi, çocuklar kurumdan memnun olup, %55,0 gibi bir oranla kurumda kalmaya devam etmek istemektedir. Çocukların kurum içerisinde mutlu olduğu, verilen hizmetin kendilerini güvende hissettiği görülmektedir. Öte yandan aile ortamından çok farklı olmayan ve kuralları olan bir ortamda çocukların kalmak isteyişini, bir anlamda kendileri gibi bireylerin varlığından duydukları memnuniyetin sonucu olarak görmek mümkündür. Küçüklükten beri evden kaçmanın çok kötü sonuçları olacağını düşünen çocukların, bu eylemi gerçekleştirdikten sonra aslında yalnız olmadıklarını, yaptıkları hatanın da çok büyük ve dönülmez bir hata olmadığını düşünmeleri de söz konusudur. Bu açıdan değerlendirildiğinde rehabilitasyon merkezi ve programları bir yandan rehabilite ederken, bir yandan da yanlış bir durumun kanıksanmasına da neden olabilmektedir. Çocukların kurumdan kaçma isteklerine göre dağılımları Tablo 3.53'te verilmiştir.

Tablo 3. 53. Kurulıştan Kaçma Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	18	45,0
Hayır	22	55,0
Toplam	40	100,0

Yine burada da, çocukların yarıdan azının, %45,0'inin kurumdan kaçma girişimi olduğu görülmektedir. Kurumdan ayrılmayı düşünen kişilerin oranı %45,0 olup, aynı orana denk gelmektedir. Dolayısıyla kurumdan kaçan çocuklarla kurumda kalmayı istemeyen çocukların büyük oranda aynı çocuklar olduğu düşünülebilir. Çocuklara evden kaçmanın sorunlarına çözüm olup olmadığı da çalışma kapsamında sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.54'te verilmiştir.

Tablo 3. 54. Evden Ayrılmanın Verdiği Rahatlık

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	25	62,5
Hayır	15	37,5
Toplam	40	100,0

Çocukların %62,5'i evden kaçmalarının sorunlarını çözmede yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Bu oran çocukların kurumda verilen hizmetleri beğenme oranları, kurumda beklentilerinin karşılanma oranı ve kurumda kalma isteği oranlarıyla paralellik gösterdiği de görülmektedir. Dolayısıyla çocukların büyükçe bir kısmı evden ayrılmanın sorunları çözmede yardımcı olduğunu ve aile ortamının bir anlamda sorunlarının kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgu oldukça önemli olup, çocukların en büyük sorununun ev ortamında olduğu görülmektedir. Birçoğu sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan ailelerden gelen ergenlerin, kurum bakımında aile yanında sahip olamayacağı imkanlara kavuşması, dönem itibarı ile de artan isteklerinin kurum bakımında daha kolay karşılanması, kurum bakımını onlar için cazip hale getirebilmekte, hatta aileler tarafında da kurum bakımında kalmaya devam etmeleri teşvik edilebilmektedir.

Çocukların evden ayrılınca sorunlarının artıp artmadığına ilişkin soruya verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 3.55'de verilmiştir.

Tablo 3. 55. Evden Ayrılmanın Sorunları Arttırıcı Yönü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	17	42,5
Hayır	23	57,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği üzere çocukların %42,5'i, evden kaçmanın sorunları arttırdığını ifade etmiştir. Evden kaçmanın sorunları çözmediğine inanan çocukların oranına %5,0 daha eklenmiştir. Ancak yine de çocukların genelinin evden ayrılmalarının yeni sorunlara neden olmadığını düşündüklerini ifade etmek mümkündür.

Kaçma ve sonrası genel olarak değerlendirildiğinde, çocuklar evden kaçmanın sorunlarının çözümüne yardımcı olduğunu ifade ederek, kurumun beklentilerini karşıladığını, kurumda kalmaya devam etmek istediklerini ve eve yeniden dönmek istemediklerini ifade etmektedirler. Bu durum, çocukların evden kaçmalarına neden olan sorunun ev içerisinde olduğunu ve evlerinde kalmanın çocukların sorunlarını yeniden yaşatacağını düşündürmektedir. Yine bunun yanında bazı çocuklar, evden kaçtıkları için yaptıkları yanlış nedeniyle eve dönmek istememektedir. Ancak genel

olarak sonuçlar değerlendirildiğinde, evden kaçmanın ve kuruma sığınmanın çocuklar için olumlu görüldüğü de dikkati çekmektedir.

3.6. Özgüven ve Bilinç Düzeyine İlişkin Bulgular

Çocukların evden kaçmaları ile ilişkili olabilecek bir diğer değişken, çocukların kendilerine olan özgüvenleri ve bilinç düzeyleridir. Her ne kadar özgüvene ve bilinç düzeyine ilişkin pek çok parametre olsa da, burada en önemli olanlarına yer verilerek, çocukların kendilerine olan özgüvenleri ve bilinç düzeyleri arasındaki ilişki ve dağılım incelenmiştir. Çocukların doğru karar alabilme yeteneklerinin olup olmadığına dair sorulan sorulara verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.56’da verilmiştir.

Tablo 3. 56. Doğru Karar Alabilme Gücü

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	31	77,5
Hayır	9	22,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların büyükçe bir kısmı, %77,5’i, kendilerinin doğru karar alabilme yeteneğine sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuca biraz da çocukların evden kaçtıktan sonra kurum gibi rahat bir ortama kavuşmalarının etkili olduğu ifade edilebilir. Öte yandan çocukların bu imkanların yaşam boyu devam etmeyeceğine ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığı düşünülebilir.

Çocukların sınırsız özgürlüğün olup olmadığına ilişkin görüşlerinin dağılımı Tablo 3.57’de verilmiştir.

Tablo 3. 57. Sınırsız Özgürlüğe İnanç

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	15	37,5
Hayır	25	62,5
Toplam	40	100,0

Çalışmaya katılan çocukların büyükçe bir kısmı, %62,5'i, sınırsız özgürlük olmadığına inanmaktadır. Bu inançların temelinde ise anket sorularına verilen yanıtlardan da görüldüğü gibi (Bkz. Ek 2), ekonomik ve sosyal nedenler bulunmaktadır. Ancak daha çok ekonomik nedenlerin ön planda olduğu görülmektedir. Çocuklara ayrıca kuralsız bir ortamın da olup olmayacağına ilişkin inançları sorulmuştur. Soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.58'de verilmiştir.

Tablo 3. 58. Kuralsız Ortama İnanç

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	4	10,0
Hayır	36	90,0
Toplam	40	100,0

Yine burada da, çocuklar kuralsız bir ortamın olmayacağı inancındadır. Bu inancı paylaşan çocukların oranı %90,0'dır. Çocuklara kuralların gerekli olup olmadığına ilişkin de görüşleri sorulmuş olup, soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.59'da verilmiştir.

Tablo 3. 59. Kuralların Gerekliliğine Olan İnanç

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	39	97,5
Hayır	1	2,5
Toplam	40	100,0

İlginç bir şekilde, yaşamlarının en büyük kuralı olan aileye sadakat kuralını ihlal eden çocukların %97,5'i, kuralların gerekli olduğuna inanmaktadır. Burada daha çok, kurum içerisindeki kuralların algılandığı düşünülebilir. Nitekim anket sorularına verilen yanıtlarda da bu durum görülmektedir. Çocukların kendilerini sevme durumlarına göre dağılımları Tablo 3.60'ta verilmiştir.

Tablo 3. 60. Kendini Sevme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	32	80,0
Hayır	8	20,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %80,0'i kendilerini sevmektedir. Kendini sevmeyenlerin oranı ise sadece %20,0'de sınırlı kalmaktadır. Genel olarak diğer sorulara verilen yanıtlar da değerlendirildiğinde, gelecek umudu olan, meslek edinmek isteyen ve kurallara inanan bu çocukların kendilerini sevmeleri de beklenen bir durumdur. Çocukların her şeyin üstesinden gelebilecek güçlerinin olduğuna ilişkin inançlarının dağılımı Tablo 3.61'de verilmiştir.

Tablo 3. 61. Her şeyin Üstesinden Gelebilme İnancı

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	17	42,5
Hayır	23	57,5
Toplam	40	100,0

Tablodan da görüleceği gibi, çocukların yarısından fazlası, %57,5'i, her şeyin üstesinden tek başına gelemeyeceklerini düşünmektedir. Öte yandan çocukların %42,5'i, her şeyin üstesinden tek başlarına gelebileceklerini düşünmektedir. Bu durum, çocukların özgüvenlerinin ortalama düzeyde olduğuna da işaret etmektedir.

Genel olarak baktığımızda evden kaçarak kurum bakımına alınan çocukların amaç ve hedeflerinin var olduğu, meslek edinmek istedikleri, kendilerini sevdikleri, özgüvenlerinin yerinde olduğu, doğru kararlar alabildikleri kendilerince ifade edilmektedir. Ancak uygulamada ifade ettikleri ile davranışları arasında pek çok çelişkiler tespit edilmiştir. Örneğin polis olmak isteyen bir kızımızın suç teşkil eden davranışlarda bulunması, kollarını façalaması, eğitimsel ve mesleki programlardan uzak durmaları, çok kolay kendilerine yada arkadaşlarına zarar verebilecek eylemlerde bulunmaları, doğru kararlar alabildiklerini ifade ederlerken, dışarıdaki riskleri hesaplamadan evden ve kuruluştan kaçma davranışlarını yinelemeleri, riskli sosyal

çevrelerden uzak kalamamaları, yanlış arkadaş seçimleri gibi. Bu noktada çocukların öz güven temellerinin sorgulanması gerekmektedir. Esasında kuruluş bakımındaki çocuklarımız özgüven eksikliğine sahiptir düşüncesi hâkimken, evini terk eden gençlerde bu özgüvenin eksikliğinden ziyade fazlalığı da sorgulanabilir. “Çocuk ne tür bir çevrede büyürse, daha az kendini beğenmiş olur? Çocukların bağımsız birer küçük yetişkin gibi hareket etmediği, dünya sanki onların etrafında dönüyormuş gibi hissettiren aşırı bir ilginin var olmadığı, mutlu bir çevrede.” (Twenge, a.g.e. s.10). Görüşme yaptığım gençlerin bir çoğu, hayatta kendileri yada başkaları adına başardıkları herhangi bir deneyim, emek, çaba olmamasına rağmen, yüksek bir özgüvene sahip oldukları gözlenmiştir. Bu durumun evlerini terk etmeleriyle bağlantılı olduğu düşünülmüştür. Hiçbir plan yapmadan, sadece boş bir özgüvenle yola çıkan bu gençlerin temel dayanağı sorgulanması gereken bir konudur. J. M. Twenge’nin “Ben Nesli” isimli kitabında “Bugünün gençleri niçin bu kadar özgüvenli ve iddialı, fakat bir o kadar da depresif ve kaygılı?” sorusuyla benzer konuya temas ettiğini görüyoruz. Çocukların ailelerini sevip sevmediklerine ilişkin sorulan soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.62’de verilmiştir.

Tablo 3. 62. Aileyi Sevme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	35	87,5
Hayır	5	12,5
Toplam	40	100,0

En ilginç sonuçlardan birisi belki de, bu soruya verilen yanıtların dağılımıdır. Aile ortamından kaçmanın sorunlarına çözüm olduğunu ifade eden, yeniden ailelerinin yanına dönmek istemeyen çocukların büyükçe bir kısmı, %87,5’i, ailelerini sevmektedir. Aile içerisindeki ilişkilerde de çok ciddi bir anormallik görülmesi de, bu çocuklar hem ailelerini sevmekte, hem de onlardan uzak kalmak istemektedir. Bu durumu daha çok ergenliğin verdiği kendi ayakları üzerinde durabilme psikolojisine bağlama mümkündür. Çocukların geleceğe ilişkin endişeli olup olmadıklarını araştıran soruya verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.63’te verilmiştir.

Tablo 3. 63. Gelecekle İlgili Endişe

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	22	55,0
Hayır	18	45,0
Toplam	40	100,0

Yukarıda kendi ayakları üzerinde durabilme tezini destekleyen bir diğer sonuç, çocukların gelecek kaygısına verdikleri yanıtta görülmektedir. Çocukların yarıdan çoğu, %55,0'i, gelecekle ilgili endişe duymaktadır. Bu durum, çocukların geleceklerinin aile yanında kalma süresince sıkıntılı olduğu fikrini ön plana çıkarmaktadır. Bir diğer düşünceye göre ise çocuklar ergenlik dönemi ile birlikte ailelerine yük olmak istememekte, ama aynı zamanda bir iş ve yuva kurmak, ekonomik özgürlüklerini de eline almak istemektedir. Ancak bunu aile yanında yapmalarını mümkün göremedikleri için bu türlü bir yola başvurmuş olabilirler. Çocukların bu tür sosyal hizmet kurumlarının gerekli olup olmadığına yönelik verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 3.64'te verilmiştir.

Tablo 3. 64. Sosyal Hizmet Merkezlerin Gerekliliğine İlişkin Görüşler

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	38	95,0
Hayır	2	5,0
Toplam	40	100,0

Çocukların %95,0'inin kalmakta oldukları kuruluşlar türündeki sosyal hizmet kuruluşlarının, kendileri gibi sorun yaşayan ergenler için gerekli olduğunu düşündükleri görülmüştür. Araştırmada son olarak çocuklara çocuk haklarını bilip bilmedikleri sorulmuştur. Verilen yanıtların dağılımı Tablo 3.65'deki gibidir.

Tablo 3. 65. Çocuk Haklarını Bilme Durumu

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Evet	12	30,0
Hayır	28	70,0
Toplam	40	100,0

Burada da, çocukların %70,0'inin çocuk hakları konusunda bilgisiz oldukları görülmektedir. Genel olarak bu konuda yeterli bilgi sahibi olmayan çocuklar, kendi haklarını nasıl savunacaklarını da bilmemektedir.

Çocukların özgüven ve bilgi düzeyleri incelendiğinde, özgüvenleri yeterince gelişmiş, kendilerini ve ailelerini seven, gelecekle ilgili endişeleri olan ve gelecekte yaşama arzusu yüksek olan bireyler olduğu görülmektedir. Öte yandan çocuk haklarıyla ilgili bilgi düzeyleri konusunda çok yeterli olmasalar da, evden kaçan çocuklara yönelik ciddi bir sonuç gözlemlenmemektedir. Zira ülkemizde çocukların ve velilerin büyükçe bir kısmı çocuk hakları konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. Nitekim hükümetçe yürütülen çocuk hakları ile ilgili kamu spotları ve çalışmalar da bu konuda bilgi düzeyinin yeterli olmadığını göstermektedir.

3.7. Açık Uçlu Sorulara Verilen Yanıtların Değerlendirilmesi

Araştırmada ayrıca çocuklara düşüncelerini özgürce ifade edebilmeleri açısından birtakım açık uçlu sorular yöneltilmiştir. Bunlarda daha çok her bir çocuğa yönelik özgün yanıtlar olduğu için, bu soruların yanıtları sözel olarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Bu sorulardan ilki aile içi iletişim düzeyidir. Soruya verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde, üvey anne ya da üvey baba ile iletişimin kötü olduğu, ancak diğer aile bireyleri ile ortalama düzeyde olduğu görülmektedir. Evde vakitlerini en çok neye ayırdıkları sorulduğunda, 40 çocuktan 16 tanesi televizyon izlemek olarak yanıtlarken, ikinci sırayı 5 çocukla gezmek ve sokağa çıkmak almaktadır. Sonrasını 4 çocukla ev işi yapmak takip etmektedir. Çocuklara ev içinde uğraştıkları herhangi bir hobisi olup olmadığı sorulduğunda; sadece 17 tanesi spor, resim, dans, çalgı, el işi, güzel yazı, mekanik işler, satranç, ağız ritmi yapmak gibi faaliyetleri saymıştır. Çocukların ergenlik

döneminde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, meşgale oldukları hobi oranının düşük olduğu düşünülebilir.

40 çocuktan sadece 6 tanesi en iyi iletişim kurduğu kişinin annesi olduğunu, 1 tanesi babası olduğunu belirtmiştir. Ergenlerin beklenildiği gibi büyük bir kısmı (9 çocuk) arkadaşlarıyla, 7 çocuk kardeşleriyle, 4 çocuk akraba çevresinden akran gruplarıyla, diğerleri ise öğretmen ve akrabalarıyla en iyi anlaştığını belirtirken, 3 çocuk kimseyle iletişim kuramadığını ifade etmiştir.

Bu kişilerle neden iyi anlaştıkları sorulduğunda genel olarak “her şeylerini paylaşabilmeleri, yakınlık duymaları, kendilerini dinlemeleri” açıklamaları en fazla verilen yanıtlar olmuştur.

Çocuklara okul yaşantılarının neden sonlandığı sorulduğunda, ailelerin istememesi, kız çocukların okumayacağı düşüncesi ve olumsuz okul ortamı ön plana çıkmaktadır. Sayısal olarak okulu bırakan 24 çocuktan 7 tanesi babasının, 5 tanesi ailesinin istememesi sebebi ile, 4 tanesi kendi isteği, 2 tanesi kavga, 2 tanesi okulda kendisiyle dalga geçilmesi, 1 tanesi başarısızlık, 1 tanesi devamsızlık ve 1 tanesi de maddiyat nedeniyle okulu bıraktıklarını ifade etmişlerdir. Genel olarak okulu bırakan çocukların aileleri ile yapılan görüşmelerde, aileler çocuklarının okul ortamında yanlış arkadaş çevresi edinmeleri, okuldan kaçma davranışları sebebi ile okula gönderemediklerini ifade etmektedirler. Ancak okulu bırakma sebeplerinde ağırlık aile faktörünü işaret etmektedir. Çocukların en son karnelerindeki başarısız derslerde de ciddi bir anormallik olmayıp, matematik ve İngilizce bu konuda başı çekmektedir. Bu çocukların zihinsel bir sorununa işaret edecek şekilde resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler başarısız olunan dersler arasında değildir. Yine çocukların okul değiştirme nedenleri de daha çok taşınma nedeniyle olup, okulda kavga, istememe gibi cevaplar yoktur. Psikolojik ve psikiyatrik destek alan çocukların büyükçe bir kısmı bu desteği devlet hastanelerinde aldıklarını ve bu desteğin kısa sürdüğünü ifade etmişlerdir. Birçok çocuk aile bireylerinin kendilerine arkadaş gibi davrandığını belirtmiştir. Bu bulgu, çocukların ailelerini sevmeleri ile paralel olsa da, aile içi iletişimin de dikkate alınması, sorunun ekolojik olarak değerlendirilmesi gerekir.

Çocukların arkadaşlarıyla vakitlerinin çoğunu nerelerde geçirdiği sorusuna verilen yanıtların da dağılımı mevcut ortamlar olup, anormal bir durum yoktur. Kafe,

sahil, sokak gibi seçenekler çoğunluktadır. Çocukların arkadaşlarını aile ile tanıştırmada çekindikleri hususlarda da yine anormal bir dağılım görülmektedir. Özellikle kız çocukları aileleri ile erkek arkadaşlarını tanıştırmaktan dayak yeme korkusuyla çekindiklerini ifade etmişlerdir. Her ne kadar bu düşünce ve bu davranış yanlış olsa da, ülkemizde hala ciddi oranda evden kaçmayan çocuklarda da bu gibi sorunlar yaşanmaktadır. Ancak evden kaçmayan kız çocukları karşı cinse karşı duygu ve düşüncelerini baskılayıp, aile otoritesini aşmayı göze alamamaktayken yada bunu profesyonelce aileye hissettirmeden yapabilmekteyken, evden kaçan çocuklar bu otoriteyi de aşarak sağlıklı ya da sağlıklı erkek arkadaşlarının yada yakın arkadaşlarının yanlarına gidebilmektedirler. Ancak geri döndüklerinde aile içinde yaşayacaklarını da kestirebildiklerinden, herhangi bir şekilde bulunarak çocuk büroya getirildiklerinde eve geri dönmek için farklı ifadelerle başvurabilmekte, böylelikle kurum bakımına gelebilmektedirler. Sadece çocuğun aile ilgili beyanları kurum bakımına alınmada yeterli olabilmektedir.

Çocukların geleceğe yönelik hedefleri sorulduğunda, daha önce çalıştıkları işyerlerinin etkisi görülmektedir. Burada kuaför ya da tekstil alanını seçenlerin yanında eğitimci, sporcu ya da polis olmak isteyenler de vardır. Çocukların ilgi alanları ile yetenekleri ya da meslek seçimi istekleri de paralellik göstermektedir. 6 çocuk hiçbir gelecek hedefi olmadığını belirtirken, diğer çocukların tamamına yakının gelecek hedefi bir meslek edinmektir⁸³. Gençlerle yapılan görüşmelerin çoğunda, gençlerin bir hedefi vardı. Ancak hedefleriyle gerçeklikleri birbirinden o kadar kopuktu ki örneğin hırsızlık yapmaya devam eden yada kollarına faça atan bir gencin en büyük hedefi polis olmaktı. Yada bir meslek sahibi olmak isteyen genç, okula gittiği ilk andan itibaren firar edebiliyordu. Görüşmelerden sadece birkaç genç sorunların çözümünde şiddetin gerektiğini söylerken, tamamına yakını şiddetin gerekli olmadığını ifade etmiştir. Ancak şiddeti uygun bulmayan gruptaki çocuklar akranlarıyla kavga ettiklerinde çok acımasız ve orantısız birbirlerine şiddet uygulayabilmektedir.

⁸³ Uygulamada gençlerin bu hedefleri gerçekleştirme yönünde çaba ve motivasyonlarının çok düşük olduğu, bu yönde yapılmaya çalışılan motivasyonların çoğu zaman sonuç vermediği, motivasyon kaynağının dıştan değil, içten sağlanabilmesi için bu yönde terapi çalışmalarına ihtiyaç duyulduğu gözlenmiştir. İlginçtir ki polis olmak isteyen çocuklarımızın çoğunluğunda kendini façalama bedenine zarar verme ve sicili etkileyecek davranışlarda bulunma özellikleri gözlenmiştir.

Prof. Dr. Füsün Çuhadaroğlu'nun “kimlik krizi konusundaki açıklamaları son derece önemlidir. Bu toplumsal değişim, ailelerdeki değişim ve çok uyaranlı ortam birleşerek ergenleri⁸⁴;

-Derin ve kalıcı ilişkilere önem vermeyen...

-Duyguları sığlaşmış...

- Nesne ilişkilerinde geçiciliği benimseyen bir davranış demeti içine sokmaktadır.

Günümüzün, kendisi de ne yapacağını bilemeyen, kendisine söylenenleri umursamayan, hedefsiz ve amaçsız ergen tipi böyle karmaşık bir etkileşim ürünüdür.

Çocukların evden kaçmaları konusunda çalışmada önemli olabileceği düşünülen bir diğer konu da, sosyal medya ve medyanın kendisidir. Bu bağlamda çocuklara hangi dizileri izledikleri, ne sıklıkla izledikleri, ailelerinin hangi dizileri izledikleri ve hangi kahramanları beğendikleri de sorulmuştur. Ancak burada da izlenen diziler daha çok ailelerle paralellik göstermekte olup, kız çocukları izdivaç ya da diziler, erkek çocukları ise daha çok spor ve mafyavari diziler izlemektedir. Ancak genel olarak dizilerden ya da kahramanlardan olumsuz etkilenim söz konusu değildir.

“Yeni teknolojiler ve eğlence endüstri aile yapısını değiştiriyor, ergenlik çağındaki gençler daha çok yalnızlık içinde kalıyor. Evimizdeki televizyonlar, radyolar, bilgisayarlar, internet giderek evdeki konuşma ortamını kaldırıyor. Bunun yerini herkesin kendi algısına, kendi değerlendirmesine dayalı “tekil uğraşlar” alıyor. Bu durumun giderek artan oranda “yalnızlaşmaya”, “birbirine yabancılaşmaya” yol açtığı görülmektedir. Artık bir ev içindeki insanlar birbiriyle ancak günlük gereksinimler için konuşmakta, duygu ve düşünce paylaşımı ortadan kalkmakta, böylece ortak yaşam değerleri de silinmektedir⁸⁵.

Artık, üretilen bir ürünün ömrü “kısa vadeli” dir. Şirketler sık sık ürün değiştiriyor. “yeni, farklı, çekici, istenir olmak”, bütün öteki niteliklerin önüne geçmiş durumda. “gereksinimlere yanıt veren, denenmiş, sağlam, işe yarar” olma nitelikleri “yeni kapitalizmle birlikte belirlenen yaşam tarzında “eskiyi, terk edilmesi gerekeni, itici olmayı” temsil ediyor⁸⁶. Birçok gencimiz evini ciddi istismarlar, şiddet, iletişim

⁸⁴ Atabek, a.g.e. s.121.

⁸⁵ Atabek, a.g.e.

⁸⁶ Atabek, a.g.e. s.97.

kopukluğu nedenleriyle terk ediyor. Ancak öyle bir grup var ki, evini terk edişinin sorumlusu ailedir diyemiyoruz. Çalışılan alanda en zor grup olan bu grupta, belirli bir amacın olmadığı, hedefe odaklanamama, tutarlılık konularında sorunlar yaşandığı görülmektedir. Mülakatlarda kendi amaçları doğrultusunda oluşturulan eylem planının çok kısa bir süre içinde dışına çıktıkları, yeni yeni amaçlar belirledikleri, ancak hiçbir amaçta istikrar sağlayamadıkları, dolayısıyla hayatlarının yap boz tahtasına döndüğü görülmektedir. Amaç sapmaları sonucu, destek grupları sürekli sonlanmakta, gençler yeni insanlar ve yerler arayışına girmektedirler.

Gençlere yöneltilen sorulardan “evde vaktini en fazla neye ayırırsın” ve evde uğraştığın bir sosyal aktiviten var mıydı?” sorularına alınan cevaplarda, çocukların çoğunluğunun vaktini televizyon ve bilgisayara ayırdığı görülmektedir. Aile bireyleriyle ortak paylaşımların yer aldığı faaliyetlerden ziyade bireysel yapılan faaliyetler ön plandadır. Bu durum aile içi iletişimi azaltan, yalnızlık yaşayan gençleri dışarı yönelten nedenler arasındadır. İnternet, televizyon dizileri arkadaşlar arasında paylaşılan temel temalar olmakla birlikte, karşılıklı duygu ve düşünce paylaşımı zayıflamakta, duygusal boşluklar meta ve marka ile doldurulmaya çalışılmaktadır. Arkadaşlıklar da sanal boyuta taşınmaktadır.

Çocuklara kurumdan kaçtıklarında ilk olarak nereye gittikleri sorulduğunda, sahil, akraba ve arkadaş, polis gibi seçenekler de çoğunluktadır. Ancak kız çocuklarının çoğunlukla erkek arkadaşlarının yanına gittiği görülmektedir. Çocukların evden kaçma sebepleri incelendiğinde, en önemli etmenlerden birisinin zorla evlendirme ve erkek arkadaş olduğu görülmektedir. Bunun yanında tek olsa da cinsel istismar (baba tarafından) görülmüştür. Ailenin ilgisizliği ve dayak yine evden kaçma sebebi olarak gösterilmiştir. Ancak dayak ve zorla evlendirilme ya da erkek arkadaş en çok belirtilen sebeplerdir.

Tezin ana konusu olması sebebiyle, evden kaçma nedenleri verilen cevaplar üzerinden daha ayrıntılı analiz edilecektir.

Evden kaçma nedenlerini tek bir faktöre bağlamak mümkün olmamakla birlikte, sorunun boyutlarını belirlemek anlamında verilen cevaplar üzerinden sayısal bir sonuç çıkarttığımızda; 8 çocuk aile içi fiziksel şiddet, 8 çocuk ev ortamından sıkılması ve bunalması, 7 çocuk aile ile şiddetli geçimsizlik yaşaması, 6 çocuk erkek arkadaş baskısı,

3 çocuk aile içi cinsel istismar, 2 çocuk arkadaş ortamı, 2 çocuk zorla evlendirilme, 1 çocuk hamilelik, 3 tanesi hepsini kapsayan nedenlerle kaçtığını ifade etmektedir.

Çoğunlukla evden kaçmayla ilgili olarak tek bir etmenin neden olduğunu söylemek soruna bakış açısını daraltmaktadır. Esasında iç içe geçmiş birçok sorun grubu evden kaçmayı tetiklemektedir. Aile içindeki ekonomik sıkıntılar, aile içi geçimsizliği gündeme getirmekteyken, aile içindeki huzursuzluk genci başka arayışlara itmekte, bu arayış ergenlik döneminin gelişimsel özellikleriyle birlikte gençleri riskli gruplara, sokağın özgür ortamına, karşı cinse yöneltebilmektedir. Ailenin zaten zayıf olan baş etme mekanizmaları sonucu, gencin arayış içinde sığındığı ve ailenin çoğunlukla geleneksel yapısına ters olan mekanizmalara, aile tarafından baskı ve şiddet uygulanmak suretiyle bir kontrol gücü oluşturulması gündeme gelmektedir. Böylelikle ilk kopuşlar başlamaktadır. Gençlerin kendi ağızlarından olan bazı açıklamaları şöyledir:

“ Erkek arkadaşım ve telefon kullanımım sebebi ile baskı görüyordum”

“Evli birisini seviyordum. Ona kaçtım ve kaçtıktan sonra evli olduğunu öğrendim. Bir daha dönemedim.”

“ Sürekli kavga ediyorduk. Yengemle anlaşıyordum.”

“ Babam beni evde istemiyordu. Benden utanç duyuyordu.”

“ Hamilelik durumum var ve ailem bunu bilmiyor.”

“Evde çok sıkılıyordum. Arkadaş ortamım, yaşlılarım yoktu. Sürekli küçük kardeşlerimle ilgilenmek zorundaydım ve çok bunaldım.”

“Evdeki tartışmalardan bunaldım.”

“Yalnız kaldığım zamanlarda eniştem tarafından taziz ediliyordum.”

“Ailem ilgisiz davranıyordu. Hastalandığımda beni bıraktıkları Kur'an Kursundan almaya gelmediler, erkek arkadaşım ile evlenmeme izin vermediler.”

“Canım çok sıkılıyordu, sokağın özgür tarafı bana cazip geliyordu. Geceleri uyuma problemim vardı.”

“ Cep telefonu aldığım için babam çok öfkeleni.”

“ Babam beni erkek arkadaşımın gördü, çok korktum ve eve gidemedim. İkinci defada da erkek arkadaşım tehdit ettiği için kaçtım.”

“Maç yapabilmek için evden kaçıyordum.”

“Şiddetli geçimsizlik, anlaşılamama, iletişim bozukluğu sebepleriyle kaçıyordum.”

“Ailemle olan sorunlar, annem ve babamın her şeye karışması, erkek arkadaşına gitmek istemem yüzünden kaçıyordum.”

“ Babamla tartışıyorduk, can sıkıntısı yaşıyordum. Evde sürekli işsizlik nedeniyle, maddi nedenlerle tartışmalar yaşanıyor. Babam bir gün erkek arkadaşımın gelen mesajları gördü. Markalı ve güzel giyinebilmek istiyordum. Bu yüzden babamın cebinden para çaldım ve evden kaçtım.”

“Üvey annemin sürekli iş yaptırmasından sıkıldım.”

“Annemin durumuna çok üzülürdüm.”

“Üvey annem beni istemezdi. Babam da içip içip döverdi beni.”

“Sokağı merak ettikten sonra bir gün trenle denize gittim. Bu olaydan sonra sokağı çok sevdim. Bu yüzden evde kavgalar başladı. Evde doğan bu huzursuzluk beni daha çok sokağa yöneltti.”

“Annem beni istemiyordu. Küçük kardeşlerimi istemiyordu. Anneannem ve annem sürekli bu yüzden tartışıyorlardı. Oturduğumuz çevre de çok bozuktur. Okumak istiyordum. Bu yüzden kaçıp yurda geldim.”

“ Annem sürekli eve erkek getiriyordu. Rahatsız oluyordum.”

“ Her konuda çok sıkılıyordum.”

Verilen yanıtları değerlendirdiğimizde; ergenlerin evden kaçma sorununun, sadece psikolojik kökenlerinin olmadığını, bu sorunun doğmasında çeşitli nedenlerle bozulan toplumun sosyo-kültürel yapısındaki çözümlerin etkilerinin büyük olduğu ve bunların içinde en önemli kriterin sosyo-ekonomik yetersizlik olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

Bu yorum, ailelerin ekonomik durumlarının değerlendirildiği gelir durumlarıyla ilgili olarak, çocukların tamamına yakınının alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerden

gelmeleri sonucuyla tutarlıdır. Ancak buradan ailelere maddi yardım yapılarak sorunun çözümlenebileceği sonucu çıkarılmamalıdır. Bugün çoğunlukla çözüm olarak uygulanan ayni-nakdi yardım sunumları kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasına engel teşkil ettiği gibi, mevcut soruna sadece etkililiği kısa süreli olan pansuman etkisi yapmaktadır. Toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik etkili sosyal politikalar üretilmesi, bu gruplarla çalışacak olan meslek elemanlarının nicel ve nitel olarak daha donanımlı hale getirilmesi önem arz etmektedir. Sorun gruplarında farkındalık yaratılmadan, onları pasif bağımlı durumdan üretken hale getirmeden yapılan geçici maddi yardımların sadece kaynak israfı olacağı unutulmamalıdır. Bugün üzücüdür ki, birçok sosyal hizmet kaynağı ve olanaklarının müracaatçılar tarafından sorun çözülmesi yönünde değil, menfaat ve fayda sağlama amaçlı, istismara açık bir şekilde tüketildiği gözlenmektedir. Ailelerin çoğunluğu sadece maddi gelir elde etme yönünde müracaatlarda bulunurken, alınan yardımı ne şekilde etkin olarak kullanacaklarını bilememekteler ve kısa sürede bu yardımları tüketip yeniden talepkar olabilmektedirler. Bu noktada sosyal çalışmacılar, sosyal yardımların sağlanmasında sadece bir inceleme yapıp form dolduran ve yardım bağlayan memur statüsünden çıkarılarak, ailenin dokusuyla birebir çalışan toplum mühendisleri haline getirilmelidir. Ailenin bozuk olan dinamikleri onarılmadan yapılan ayni-nakdi yardımlar, aileye döndürülen çocukların yeniden istismara maruz kalarak kurum bakımına dönmelerine ve yapılan yardıma bağımlı hale gelen ailelerin sürekli yardım taleplerini devam ettirmelerine yol açmaktadır. İdeal olan multi-disipliner bir çalışma ile ailenin ihtiyaçlarının doğru belirlenmesi, aile için bir değişim programı hazırlanması, aileyle uzlaşmaya varılarak bu programın uygulanması ve maddi yardımın geçici olarak sadece kriz durumlarının atlatılması sürecinde kullanılması önem kazanmaktadır. Bu noktada sadece Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na değil, toplumla ilgili bütün Bakanlıklara rol düşmektedir.

Verilen yanıtların içinde “can sıkıntısı ve yeni arayışlar” nedeni ile evden kaçmaların da önemli bir yer teşkil ettiği görülmüştür. Kurum bakımındaki bir çok gencimizle yapılan görüşmelerde de, yapılabilecek pek çok aktivite sunulmasına rağmen bu aktivitelere katılım göstermeyerek “canım sıkılıyor” yanıtını verenler olmaktadır.

“Can sıkıntısını ne geçirir ?” sorularına genellikle bir yere bağlı olarak değil özgürce dışarı çıkıp gezebilmeleri, erkek arkadaşlarıyla ve diğer arkadaşlarıyla

görüşebilmeleri, telefonlarını kullanabilmeleri yanıtları alınmaktadır. Kurum bakımından önce riskli gruplara katılmış, riskli deneyimler edinmiş olan gençlerimizin kontrolsüz bir şekilde izinli olarak bırakılmaları ile onların özgürlük istekleri sürekli yaşanan çatışma nedenleri arasında olmuş ve bu çatışmalar çoğunlukla gençlerimizin kuruluşlarımızdan da kaçış sebepleri olmuştur. Kuruluşlardan kaçış sebeplerinin tamamına yakınının erkek arkadaş kaynaklı olduğu görülmektedir. Ancak toplumsal baskı sebebiyle, bunu ifade edememekte ve görüşme süreçlerinde doğrudan dile getirememekteler; aile özlemi, kurum baskısı, arkadaşlarının kendilerine kötü davranması ve bu gibi kabul edilebilir sebepler sunabilmektedirler. Sık sık yaşanan deneyimlerden bir tanesi, aile bireylerini çok özlediğini onları görmek istediğini, bu yüzden eve izinli olarak gitmek istediğini belirten gençlerimizin, ailesiyle yapılan görüşmeler ve çocuklarını görmeye ikna edilmeleri sonucunda, ailelerinin onları görmeye gelmelerinden 1 gün önce kaçma davranışları yada eve gittiğinde ailelerinin güven duyup özgür bıraktığı ilk anda evden kaçış davranışlarını yinelemeleri olmaktadır. Bu nedenle çocuğun ihtiyaçlarının değerlendirilmesi ve doğru kararların verilebilmesi profesyonellik gerektirmektedir. Çocukların çoğunluğu aile içinde yaşadıkları ihmal ve istismar durumunu bir süre sonra ikincil kazanç haline getirebilmekte, aileler gençleri kazanma yönünde iş birliğine girseler de, gençler istismar sonrası evden uzaklaşmayla edinmiş olduğu özgürlük ve sınırsızlık ortamını kaybetme korkusu ile ilk kabul edilebilir mağdur hikayesini sürdürmekte dirençli olup, ailesindeki değişimleri kabul etmeyebilmektedirler. Sınırsızlık ve özgürlük ortamı çocukların bir süre sonra yaşamsal gerçekliklerden koparak hayalperest bir dünyaya sığınmalarına yol açarken, kurum bakımı da bu noktada doğabilecek risklerden korumaya çalışan bir baskı unsuru olabilmektedir. Ancak bu baskı çoğunlukla aile yerine tercih edilebilmektedir, çünkü her kaçışın sonrasında tekrar dönüşü mümkün olan, bu süreçte temel ihtiyaçlarını karşılayabileceği, hiçbir şekilde şiddete maruz kalmayacağı ve benzer deneyimlere sahip akran gruplarını bulabileceği bir ortam sunulmaktadır. Bu nedenle aileden ve kuruluştan kaçan çocukların ayrı bir çerçevede değerlendirilip, daha farklı bir hizmet modeline ihtiyaç duyulmaktadır. Bu gruplara bilişsel ve davranışsal içerikli çalışmalar daha yoğun olarak uygulanmalıdır.

Evden kaçma davranışının sıklığına baktığımızda, evden kaçarak kurum bakımına gelen çocukların sadece sekiz tanesinin ilk kaçışları olduğu, sekiz tanesinin

ikinci kaçışları olduğu, geri kalan 24 çocuğun sık sık kaçma davranışlarının bulunduğu ifade edilmiştir. Haftada 10 defa kaçtığı ve bugüne kadar toplam 288 kez kaçışının olduğu belirtilen abartılı durumlarda söz konusu olmuştur.

Evden kaçan 40 çocuktan, 22 çocuk kurum bakımında da kaçma deneyiminin olduğunu, 18 tanesi kurum bakımından kaçmadığını ifade etmiştir. Ancak kuruluştan kaçtığın zamanlarda nerelere giderdin sorusuna verilen cevaplar, kuruluştan kaçma deneyiminin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Sadece 4 çocuk “hiçbir yere gitmedim, hiç kaçmadım” derken; 36 çocuk kuruluş bilgisi dışında gittiği yerleri sıralamıştır. Kuruluştan kaçanların 11 tanesi erkek arkadaşına gittiğini ifade ederken, 15 tanesi arkadaşlarının evine gittiğini, 7 tanesi sokak ortamına gittiğini ifade etmiştir. Geri kalanı ailesinden bir yakınına gittiğini ifade etmiştir. Buradan çıkan sonuçlarda, çocukların günübirlik izinsiz terk durumlarını, kaçış olarak ifade etmediklerini görüyoruz. Kuruluştan kaçma sayılarını incelediğimizde; 3 çocuğun 1 kez, 5 çocuğun iki kez, diğer çocukların sürekli tekrarlayan kaçışlarının olduğunu görüyoruz. Bunların içerisinde sayısı bir çocuk için 100’ü bulan kaçma durumları vardır. Kaçma davranışı olan çocukların kısa sürede bu davranışı olmayan çocukları da kaçışa teşvik ettiği sık görülen durumlardandır. Özellikle mental geriliği ya da psikiyatrik bozukluğu olan çocuklarımız kolaylıkla etki altına girmektedir. Kuruluştan kaçma nedenlerine baktığımızda; arkadaşıyla kalmak istemesi, ilk zamanlarda kuruluşa alışamaması, kuruluşta da ailedeki gibi kurallar olması sebebi ile sıkılması, dışarı çıkma zamanlarının kısıtlı olması, eski arkadaşlarına duyulan özlem, hocalarıyla anlaşamama, aileye gönderilme korkusu, kurallara alışık olmaması, madde kullanımı, özgürlük arayışı, arkadaşa uyma, geç saatlerde arkadaşlarıyla aktivitelere katılma izninin olmaması, aileye özlem, cezaları kabul etmeme gibi nedenler görülmektedir. Kaçma deneyimi olan 14 çocuk kuruluştan kaçarken yalnız kaçmadığını, yanlarına arkadaşlarını da aldığını ifade etmiştir.

Çocuklara evin koşullarında ne gibi değişiklikler istendiği sorulduğunda, büyükçe bir kısım bir değişiklik istemediğini ifade etmiştir. Bunun dışında daha fazla özgürlüğün kız çocukları tarafından istendiği de görülmektedir. Öte yandan aile bireylerinde olması istenen değişikliklerle kaçma nedenleri arasında paralellik görülmektedir. Çocukların büyükçe bir kısmı aile bireylerinin daha anlayışlı olmalarını istemektedir.

Evden kaçan çocuklarla yapılacak mesleki çalışmaların belirlenmesinde, verilen cevapların sunulması aydınlatıcı olacaktır.“Eve dönmen için ne olması gerekir?” sorusuna verilen cevaplar aşağıda verilmiştir:

“ Ağbimin sinirlerinin geçmesi gerek.”

“Babamın değişebileceğine, verdiği sözleri tutacağına inanmalıyım. Ona güvenebilmeliyim. Beni kapamam konusuna zorlamamalı.”

“ Babamla ilişkilerimin düzelmesi ve benim daha fazla olgunlaşmam gerekli.”

“ Ailemin beni suçlamaması, muhabbet edebilmemiz, konuşabilmemiz gerekli. Çevrede dedikodu olmamalı ve ben eğitime devam edebilmeliyim.”

“Benim sinirlerime hakim olabilmem, annemin ayrı eve çıkması, çalışmayıp kardeşlerime bakabilmesi ve evi geçindirebilmesi gerekli.”

“ Babamın hiç olmaması, kardeşlerimin beni doğru tanımaları, dolduruşa gelmemeleri, saygılı olmaları, annemin annelik yapması, beni sevip sayması, anlaması gerekir.”

“Ailem bana güvence verebilmeli, beni istemediğim ortamlara sokmamalı.”

“Evde mutlu ve huzurlu olabilmeliyim.”

“ Babam ve ağbim ya tamamen davranış değişikliği yapmalı, yada evden gitmeli.”

“ Üvey annem davranışlarını düzeltmeli ve ben sokağa çok takılmamalıyım.”

“Babam evde olmalı.”

“ Annem davranışlarını değiştirmeli ve mahallemizden ayrılmalıyız.”

“ Annem ve ağbim sinirli olmamalı, bana güvenebilmeliler.”

“ Hamilelik durumumun olmaması.”

“ Yeni bir koruyucu aile bulmam.”

“İstemediğim kişiyle nişanımın iptal edilerek, sevdiğim kişiyle nişanlanabilmeliyim.”

“Annem beni bağışlamalı.”

“ Babam sakinleşmeli”

“ Kurallar bana göre olmalı, iyi bir arkadaş çevrem, mahallem olmalı, eğitimime devam edebilmeliyim.”

“ Maddi durumumuz düzelmeli.”

“Anne ve babam iyi olmalı, dinlemeli, anlayışlı olmalılar. Benimle ilgili değişmesi gerekenler de var. Ancak bunun ne olduğunu tanımlayamıyorum.”

“ Şu an dönebilirim. Sorun benimle ilgiliydi. Onu da çözdüm.”

“ Anlık hareket etmemeliyim.”

“ Annem ve babam şiddet uygulamamalı. Babam küfür etmemeli, beni okutmalı, ayrımcılık yapmamalı, her genç gibi özgür olabilmeliyim.”

“Anne ve babam boşanmalı yada babam başka bir yerde olabilmeli. Babam kırıncı olamamalı, şiddet uygulamamalı, imalı bakış ve sözlerde bulunmamalı, anneme bağırmmalı.”

“Ben hırsızlık davranışımı bırakmalıyım.”

“Annemin değil dayımın yanında olmak istiyorum.”

“ Anneme teslim edilmeliyim ve maddi durumumuz iyi olmalı.”

“ Üvey annem evden gitmeli yada yapmacık değil içten olmalı.”

“ Babam beni affetmeli.”

“ Kuzenimin yanında kalabilmeliyim.”

“Üvey annem olmamalı. Kalacaksa bağırmmalı, küfür etmemeli, öz anneme laf söylememeli.”

“ Kuruluştan kaçmamalıyım. Resmi işlemlerim yapılmalı.”

“ Hiçbir şey beni eve geri döndüremez. 18 yaşıma kadar kurum bakımında kalacağım.”

“ Babamın yumuşaması ve beni hatalarımla kabul etmesi gerekir.”

“ Kötü alışkanlıklarımı bırakmalıyım.”

“ Benim eve dönmeyi istemem, babamın alkolü bırakması, üvey annemin olmaması gerekir.”

“ Anne ve babamın birbirine iyi davranması gerekir.”

“ Anne ve babamın ortam değiştirmeleri, madde kullanımını bırakmaları, daha sağlıklı bir aile ortamı bırakmaları gerekir.”

“Annem yaşantısını düzeltmeli.”

Verilen yanıtlardan da görülebileceği gibi çocukların eve dönebilmeleriyle ilgili en büyük engeli aile içi iletişim oluşturmaktadır. Çocuklardan sadece 9 tanesi evdeki sorun kaynağının kendi davranışları olduğunu, bunların değişmesi halinde sağlıklı bir şekilde eve dönüş yapabileceğini belirtirken, geri kalan 31 çocuk değişmesi gerekenin kendi ailesinin tutum ve davranışları olduğunu ifade etmektedir. Ailedeki en büyük sorun faktörlerinin anne ve babanın çocuğa yönelik suçlayıcı tutum ve davranışları, güven kaybı, iletişim hataları, üvey ebeveynlerin olumsuz yaklaşımları, çevresel faktörler, aile içindeki bireylerde yüksek stres ve tahammülsüzlük belirtileri olduğu görülmektedir.

Çocukların daha çok ziyaretlerine annenin geldiği, diğer bireylerin ise kavga nedeniyle ziyaretlerine gelmediği görülmektedir. Çocuklar eve yeniden dönmek için, kaçma sebepleri olan aile baskısı, istismar gibi konuların giderilmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedirler.

Yine kız çocukları ağabeyleri ve babalarının daha az sinirli olmasını istemektedir. Çocukların çoğunluğu aile içi iletişim eksikliğini vurgulamıştır. Kendilerini dinleyen, içten ilgilenen, hakaret etmeyen, hatalarını düzeltmede zaman tanıyan, modern, bilgili, baskı kurmayan aileler istemektedirler. Aile içinde çatışmaya dayanan iletişimlerden rahatsızlık duymaktadırlar.

“Evde babanın “konuşmaması” belki de sadece konuşmaya alışkın olmamasındandır. Belki kendisinin konuşmamasından yada kendi babasının “konuşmayan baba” olmasından. Ama evde babanın konuşmayan baba olması, genç üzerinde sadece “babam pek konuşmaz” diye bir etki yapmıyor, aynı zamanda- beklide daha önce- “babam benimle konuşmaz” diye değerlendiriyor. “Kendisiyle konuşulmayan genç, konuşmak cesaretini kendisinde bulamıyor. Konuştuğu zaman

herhalde yanıt alacaktır, ama gencin buna cesareti kalmıyor. Kendisiyle konuşulmadığı zaman o da bir şey söylemekten kaçınıyor. Böylece yerleşen artık “karşılıklı konuşmamak” tır. İletişimin kesilmesinde önemli bir nokta budur. (Atabek, a.g.e. s.135). Meslek elemanı olarak kurum bakımına gelen ergenlerle yapılan görüşmelerin bir çoğunda, gençlerin sorunlarını konuşma ve bir çözüm bulma konusunda sessiz kaldıkları, kendi düşüncelerini ortaya koymadıkları, sessizliği iletişim olarak kullanabildikleri görülmüştür. İlk başta mental reterdeyi çağrıştıran bu çocukların geçmiş yaşantılarında eğitim hayatında başarılı oldukları gerçeği, bu tezi çürütürken, Atabek’in savı önem kazanmaktadır. Kendisine güvenilmeyen genç için çok kritik bir durum vardır. Gencin kendine nerede güvenilebileceğine ilişkin özgüven duygusunun oluşmamasıdır. Oysa özgüven duygusunun oluşmaması, aslında genç insan için “doğru-yanlış” karşısında kendisine ne kadar güvenilebileceğini de bilmemek demektir....Gencin kendisine güvenme gereksinimiyle, büyüklerin ona güvenmemesi arasındaki çelişki, iletişimin kopmasıyla sonuçlanır.....Böylece, büyükler tarafından düşünülenin tam tersi olur; doğru ve yanlış ayırabilmesi için kendisine güvenilmeyen genç, doğru ve yanlış kendisi deneyerek öğrenmek zorunda kalıyor” (Atabek, a.g.e. s.137). Yapılan görüşmelerde, gençlere “tekrar eve dönebilmen için ne olması gerekir” sorusuna verilen cevapların içinde “bana güvenebilmeleri gerekir” cevabı azımsanmayacak çokluktur.

Gençler kendilerine güvenilmemesinden şikayetçiyken, aileler her gün haber programlarında yaşanan olayları izlerken, kendi çocuklarının başına gelebileceklerden yoğun endişe halindeler. Bu kaygılar aşırı baskı, koruyucu kollayıcı tutum olarak patlak verdiğinde, çocuğun en basit deneyimleri bile engellenmeyle karşılaşabiliyor. Bu noktada gençlere eylemlerinin sonuçları hakkında ışık tutabilmek önem kazanıyor. Ailelerce onların doğruyu seçebileceklerine inanç aşılmalıdır.

Çocuklar kurum ile ilgili bilgileri ilk olarak yakınlarından ya da çocuk bürodan duyduklarını ifade ederken, ilk izlenimler kurum hakkında olumsuz olmuştur. Kurumlarda dayak olduğu, iyi düşünülmesi gerektiği çocuğa öğüt verilmiştir. Ancak bazı çocuklar ise kurumda eğitimlerine devam edebileceklerini ve maddi yardım da alabileceklerini düşünmüşlerdir. Çocukların kurumdan en önemli beklentisi aileden uzak durmak olmuştur. Bunun yanında daha az baskı ve daha fazla özgürlükte diğer beklentiler arasındadır. Dolayısıyla kurumun karşılamadığı beklentilerin fazla olmadığı

da görülmüştür. Sadece dışarı çıkamama ve erkek arkadaşını arayamama gibi etmenler çocukların kurumdan elde edemediği beklentiler arasında gösterilmiştir. Ama, “yaşama özgürlüğü” sanırım ki, “sorumsuz yaşama” değildir. Hiç kimseye, hiçbir şeye, hiçbir belirliliğe bağlı olmaksızın yaşamak, kanımca özgür yaşamak değil, “boşlukta yaşamak” tır. “Özgür yaşamak” la “boşlukta yaşamak” aynı şeyler değil. “Özgür yaşamak”, insanın kişiliğini geliştiren, kendine ilişkin değer yargılarını oluşturan, pekiştiren, içinde yaşadığı toplumla, çevreyle, grupla değer yüceltici, geliştirici bağlantılarını kuran bir yaşama biçimidir (Atabek, a.g.e. s.122). Ev ve kurum bakımını reddeden ergende ana unsur, kendileri üzerindeki hiçbir otoriteyi kabul etmeyiş olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak adını özgür olabilmek olarak yorumlayan pek çok ergenle yapılan görüşmelerde geleceğe dair gerçekçi hedef ve amaçlarının olmayışı, Erdal Atabek’in de belirttiği gibi, özgür yaşamı değil, boşlukta yaşamı çağrıştırmaktadır. “Buna yapılan müdahale özgürlüğe yapılan müdahale mi yoksa gençleri boşluktan kurtarmak adına yapılan müdahale midir?”, “Sosyal hizmetin burada müdahale hakkı var mıdır?” soruları tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. “ Henüz mevzuatımızda özgürlüğe yapılan müdahaleler tam olarak net değilken, “kendine ya da başkalarına zarar vermeme” kriteri temel dayanak olarak alınmakta, hukuk sistemimizde özgürlüğe müdahale bu noktada başlamaktadır. Ancak kısa vadede zararlı görülmeyen pek çok davranış özelliği çocukların gelecekteki ruh sağlığı ve beden sağlığını etkilemede yüksek risk faktörü olabilmektedir. Bu noktada müdahale sosyal hizmet sisteminde sadece rehberlik boyutunda kalmaktadır. Özgürlüğü sınırlayıcı bir yaptırım ancak mahkeme kararı ile mümkün olabilmekteyken, mahkemece devlet hastanelerinden alınan çocuğun karar verebilme yetisi ve ruhsal sağlık durumuna özgü raporlar baz alınabilmektedir. Ancak sınırlı sayıdaki çocuk psikiyatri hastanelerinden, sosyal hizmetler kurumlarına yerleştirilen yüzlerce çocuk için zamanında ve sağlıklı raporlar almak çok da kolay olmamaktadır. Bu durum ise ciddi anlamda psikiyatrik tedavi ve terapi ihtiyacı bulunan, özgürce karar alabilmesi ve davranışlarını sergileyebilmesinde sakınca bulunan çocukların diğer çocuklar içerisinde kaybolmasına hatta karşılıklı etkileşimle, sağlıklı diyebileceğimiz çocukların da kaybolmasına yol açabilmektedir. Mental ve ruhsal yönden özel hizmet alanına ihtiyaç duyan çocukların sayısal olarak doğru tespitinin yapılamaması, mevcut sistem dışında yeni bir sistem yaratılabilmesi ihtiyacını da gölgeleyebilmektedir.

Diğer taraftan çocukların sağlıklı kararlar alabileceği, henüz normal dışı davranış eğilimlerine geçmediği süreçte, aile ve çocuğun çevresince yapılan sağlıksız özgürlük kısıtlamaları, onları riskli ortamlara yönltebilmektedir. Erdal ATABEK bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarmaktadır:

“İnsanın sorumluluktan kaçmak istediğini sanmakla özünde bir yanlış yapıyoruz. İnsanın kaçtığı sorumluluklar değildir, sorumluluk biçiminde ona dayatılan baskıdır. “Kanımızca biz gençlerimizle “kendi sorumluluklarıyla özgür yaşama olanağı değil, “sürekli artan yükümlülükleriyle baskı altında yaşama” sıkıntısını veriyoruz. Bu durumdaki genç bir insanın da “hiç kimseye bağlı olmadan kendi dilediği gibi yaşama isteği”nden başka bir şans kalıyor mu?” “Peki, gençlerimize “ aile ortamında yaşama özgürlüğü” nü veremezsek, “eğitim ortamında yaşama özgürlüğü” nü veremezsek, genç insanlar “yaşama özgürlüğü”nü nerede arayacaklar, nerede bulacaklar?” (Atabek, a.g.e. ss.122-124). Gençlerdeki kendini var etme savaşıyla, ailedeki çocuğa bakış açısı çatıştığında, gençlerin bu varoluş savaşı aile dışına yönelebilmektedir. Toplumumuzun yapısında 30 yaşındaki bir yetişkinin bile, aile tarafından birey olarak görülememesi, halen aile yaşantısının bir uzvu olarak görülmesi, gençlere kendi bağımsız kişiliklerini oluşturabilme, kendini gerçekleştirebilme fırsatı tanımamaktadır.

40 çocuktan 22 tanesinin ailesinin çocuklarını kurum bakımında iken ziyaret ettikleri görülmüştür. 8 çocuğun annesi, 6 çocuğun babası, 5 çocuğun hem anne hem de babası, 3 çocuğun ise diğer yakınları ziyaret edenler arasındadır. Aileleri ziyarete gelmeyen çocuklara ailelerinin neden gelmediği sorulduğunda, 5 çocuk kaçış durumlarından ve davranışlarından dolayı ailenin kızgın olduğunu, 6 çocuk kendisinin ailesini görmek istemediğini, 1 çocuk ekonomik nedenli ailesinin gelemediğini, 3 çocuk ise uzaklık nedeniyle ailesi ile görüşemediğini ifade etmiştir⁸⁷.

Çocukların 22 tanesi kurum bakımında kalmaya devam etmek isterken, 15 tanesi kurum bakımının sonlanması, 3 tanesi de kararsız olduğunu belirtmiştir. Kurum bakımına gelen 40 çocuktan 32 tanesinin kendi isteği ile, 3 tanesinin ailesinin isteği ve 5

⁸⁷ Esasında bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezlerinde ağırlıklı olarak aile içi ve dışı cinsel istismar vakalarının olduğu, ensest vakalarının da olduğu düşünüldüğünde aile ile görüştürülme durumu sorgulanabilir. Ancak edinilen deneyimler göstermektedir ki, kuruluş bakımına alınan pek çok çocuğun kurum bakıma alınmada alınan öyküsü, sonradan yapılan inceleme, araştırma ve görüşmelerle değişebilmekte, ilk başta vurgulanan dramatik hikayenin çok farklı boyutlarda olduğu tespit edilebilmektedir. Bu durumlarda çocuğu koruma adına aileden ayırma süreci olan kurum bakımı yerine, çocuğun aile ile bağlarını güçlendirme sürecine girilebilmekte ve aile ziyaretleri desteklenebilmektedir.

tanisinin iradesi dışında kurum bakımına alındığı görülmektedir. İradesi dışında kurum bakımına alınan çocukların kendi isteği ile gelen çocukların yanında, ciddi uyum bozuklukları gösterdikleri ve onları da kaldıkları kuruluşa kışkırttıkları sık sık görülmektedir. Bu tür çocukların kendileri gibi irade dışı gelen çocuklarla çabuk gruplaştıkları ve en kısa sürede planlı kaçışlar gerçekleştirdikleri görülmüştür. Mesleki çalışmalarla uyum düzeyleri arttırılmaya çalışılan bu sorun grubunun kuruluştan kaçma süreçlerinin sık tekrarlaması nedeniyle, çoğu zaman terapi ve tedavi süreçleri de yarım kalmaktadır. Bu nedenle çocukların kurum bakımına alınma süreçlerinden önce, çocukların kendi iradelerinin de katıldığı çözüm süreçlerinin işletilebilmesinde fayda bulunmaktadır. Sadece evde tutulamadığı gerekçesi ile kurum bakımına alınan gençler için, devlet kuruluşlarında da onları tutmaya yeterli fiziksel ve personel yetersizliklerinin göz önünde bulundurularak, kurum bakımının birincil çözüm haline getirilmemesi ilkesi benimsenmelidir. Kurum bakımı kaçınılmaz hale geldi ise, iradesi dışında kurum bakımına alınan ve ciddi müdahale gerektiren gençlerimiz için yeterli donanımına sahip kuruluşlarımız yapılandırılmalıdır. Gerek çocuk adına alınacak kurum bakımı kararında, gerekse kurum bakımına alındıktan sonra ne tür hizmete ihtiyaç duyulduğuna karar verilmesi aşamasında düzenlenecek olan sosyal inceleme raporları ve mesleki müdahale planları, sadece alanından mezun olup diploma sahibi olan her meslek elemanının tek başına verebileceği bir karar değildir. Çocukların geleceklerinin tayin edildiği bu karar multi-disipliner bir yaklaşım gerektirmekte olup, gerekli süper vizyon sistemine de sahip olmalıdır. Hiçbir alan tek başına bunu ortaya koymada yeterli değildir. Çocukların ilk toplanma yerleri olan ilk adım istasyonlarının bu gerçeklik göz ardı edilmeden yapılandırılması hayati öneme sahiptir. Bunun yanında kız çocukları ise erkek arkadaşları ya da nişanlılarıyla evlenip kendi evlerini kurmak istemektedirler. Kurumdan kaçma nedenlerinin de bu durumla ilişkisi vardır.

Kurum bakımını ve aile yanında olmayı reddediyorsan nerede olmak isterdin?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; 17 çocuk kurum bakımından başka bir yerde kalmak istemediğini, 8 çocuk ailesi yanında kalmak istediğini, 5 çocuk nişanlısı ya da sevgilisiyle birlikte, 3 çocuk tek başına ayrı bir evde, 3 kişi bazen kurum bakımında bazen ise kendi evinde, 2 çocuk daha özgür bir ortamda, 1 çocuk kuzeni, 1 çocuk ise bazen kurumda bazen ailesi ile birlikte kalmak istediğini ifade etmiştir. 40 çocuktan 25 tanesi kurum bakımı ya da aile yanını reddetmezken, geri kalan çocukların

çoğunluğunun sevdiği karşı cins ile birlikte yada kuralların olmadığı daha özgür ortamlarda yaşamak istediklerini görüyoruz.

Doğru kararlar alabildiğini düşünüyor musun?” sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde 40 çocuktan 21 tanesi doğru kararlar alabildiğini, sekiz çocuk bazen doğru kararlar alabildiğini, 8 çocuk doğru kararlar alamadığını, 1 tanesi destek alırsa doğru kararlar alabildiğini, 1 tanesi arkadaş ortamlarının etkisi altında kalmadığı zaman doğru karar alabildiğini belirtmekteyken, bir çocuk ise doğru kararlar alıp almadığını bilmediğini ifade etmiştir. Bir çoğunun kurum bakımını kendisinin talep etmiş olması ve bu kararlarının ardından kurum bakımında daha mutlu olduklarını ifade ederek kurum bakımında kalmaya devam etmek istemelerinin, doğru karar alabildikleri inancını güçlendirdiği düşünülmektedir. Bunu takiben sorulan “doğru kararlar alamıyorsan neden alamadığını düşünüyorsun?” sorusuna verilen yanıtlar incelenmiştir. Net olarak doğru kararlar alabildiğini söyleyemeyen 19 çocuğun yanıtları şu şekildedir:

“ Bazen kararsız kaldığımda yanlış kararlar alabiliyorum.”

“ Anlık kararlar verip yanlış yapabiliyorum.”

“ Tecrübem yeterli değil.”

“Başkalarından çok kolay etkileniyorum.”

“Ortam koşulları ve ev stresi beni sokağa yöneltiyor, doğru kararlar alamıyorum.”

“Hiçbir şey düşünemiyorum.”

“Sinirli olduğum zamanlarda doğru kararlar alamıyorum.”

“ Bazen kafam karışık, beynim dolu oluyor.”

“ Düşüncelerimi uyguladığımda beklediğim sonuçları alamayabiliyorum.”

“Kolay inanabiliyorum.”

“ Öfke ve sinirle hareket edebiliyorum.”

“ Sinirli olduğum zamanlarda yanlış kararlar verebiliyorum.”

“ Sonunun iyi olacağını düşündüğüm şeyler kötü sonuçlanabiliyor.”

“ Arkadaşlarım beni kötüye yönlendirebiliyordu. Hırsızlık yaptırıp madde kullandırabiliyordu.”

“Anlık hareket edebiliyorum.”

“ Yardım almadan kendim doğru karar veremiyorum. Kafam çok karışıyor.”

“ Bilmiyorum.”

“Aldığım kararlar sonrasında pişmanlıklar yaşayabiliyorum.”

“Güven duyduğum insanlar boş çıkıyor.”

Verilen yanıtlar incelendiğinde çoğunlukla anlık ve fevri hareketlerin, davranışlarının sonucunu doğru kestirememenin, duygu kontrolünü sağlayamamanın çocukları yanlış kararlara ittiğini görüyoruz. Bu sorunların ergenlik dönemine özgü özellikler olduğunu söylemek mümkün olmakla birlikte, çocuğa bu dönemle nasıl baş edebileceğine yönelik gerekli bilgi ve becerilerin öğretilmesi önem arz etmektedir. Öncelikle ailenin çocuğun içinde bulunduğu döneme özgü özellikleri bilerek doğru yaklaşımlar sergilemesi, çocuğu evden uzaklaştırmadan kazanması önem arz etmektedir. Unutulmaması gereken önemli bir husus da çocuktan önce ailenin gerekli rehabiliteye ve eğitime tabi tutulması ve güçlendirilmesidir. Bir çok ailenin yapısı itibarı ile çocuğa destek olma yönündeki yetersizliği göz önüne alındığında, çocuğun ikinci en önemli sosyal çevresi olan okul ortamı hayati önem kazanmaktadır. Ailenin çocuğa kazandıramadığı pek çok bilgi ve beceri okul ortamında çocuğa sunulabilmeli, eğitim sistemi buna göre şekillendirilmelidir. Ailenin ve eğitim sisteminin çocuğun dönemsel ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz bıraktığı yerler, diğer uygunsuz ortam ve çevrelerce doldurulabilmekte ve sosyal hizmetler gecikmiş müdahalelerle bu çocuklarımızı büyük bir çaba ile tekrar topluma kazandırmaya çalışmakta, kronikleşmiş sorunlarda çoğu zaman sonuç alınamayabilmektedir. Gecikmiş olan müdahalelere yönelik, kronikleşmiş sorunlarla uğraşan sosyal hizmet alanının, sorunun tek çözüm noktası yada başarısızlıkların sebebi olarak görülmesi, medya ve toplumda da bu bakış açısının sunulmaya çalışılması diğer bir üzücü noktadır.

Çocukların büyükçe bir kısmı, yeterli tecrübelerinin olmaması nedeniyle doğru kararlar alamayacaklarını düşünmektedir. Yine sınırsız özgürlük konusunda da tecrübe

ve kurumda kalma ön plandadır. 40 çocuktan 29 tanesi kendisini sevdiğini ifade ederken, 8 tanesi sevmediğini, 3 tanesi ise kendisini bazen sevdiğini ifade etmiştir. Kendisini sevmeyen ve bazen sevmediğini ifade eden 11 çocuğun neden kendisini sevmediğiyle ilgili yorumları şu şekildedir:

“Bazen yapmamam gereken şeyleri yapıyorum.”

“Yaşadıklarımın dolayısı kendimi sevmiyorum.”

“Kendimden utanç duyuyorum.”

“İnsanlara kötü davrandığımda kendimi sevmiyorum.”

“İçinde bulunduğum durumdan dolayı kendimi suçluyorum.”

“Çevreye zarar veriyorum.”

“Rahat değilim, güvensiz hissediyorum.”

“Fiziksel olarak kendimi beğenmiyorum.”

“Nedenini bilmiyorum.”

“Madde kullandığımda kendimden utanıyorum.”

“Nedenini bilmiyorum.”

Sonuçlara baktığımızda, sadece 11 çocuğun ana yaşam yeri olan aile ortamını terk ederken, kendisiyle barışık olmaması dikkat çekicidir. Çocukların çoğunluğunda suçluluk, değersizlik duyguları kendisini göstermemekte olup, kendisiyle barışık çocuklardır. Diğer 11 çocukla ciddi terapi çalışmaları yapılması gerektiği düşünülmektedir. Çocukların ailelerini sevip sevmedikleri sorulduğunda; 40 çocuktan 23 tanesi ailesini sevdiğini, 6 tanesi sadece annesini ve kardeşlerini sevdiğini, 5 tanesi ailesini sevmediğini, 4 tanesi ailesini biraz sevdiğini, 1 tanesi sadece babasını, 1 tanesi ise sadece ablasını sevdiğini ifade etmiştir. Ailesini sevmeye durumlarıyla kendilerini sevmeye durumları karşılaştırıldığında, kendisini sevmeyen çocuklarla ailesini sevmeyen ya da az seven çocukların sayısının yakın olduğunu görüyoruz. Buradan ailesiyle barışık olmayan çocukların kendileri ile de barışık olmadığı yorumunu çıkarabiliriz. Dolayısıyla bu çocukların rehabilitasyonunda aile ile bağlarının onarılmasının önemli olduğunu düşünebiliriz. Çocuklara neden ailesini sevmediği sorulduğunda aşağıdaki cevaplar alınmıştır:

“ Babam çok müdahaleci.”

“ Bilmiyorum.”

“ Annem dışındakiler beni sevmiyor.”

“ Bana yaşamak istemediğim olayları yaşattılar.”

“Kavga, huzursuzluk, dövüş yaratıyorlar.”

“Babam beni zorla evlendirmek istiyor.”

“Ailem bana şiddet uyguluyor ve sürekli kardeşlerimin dediklerini yapıyor.”

“ Dayak atıyorlar.”

“ İyi bir aile ortamım yok.”

“ Dövüyorlar.”

“Üvey annemi sıcak hissetmiyorum.”

“Davranışlarım nedeni ile karşılıklı olarak saygımız azaldı.”

“Bana kötü davranıyorlar.”

“ Baskı kuruyorlar. Benimle ilgilenmiyorlar.”

“Bana iyi bakamadılar.”

“Çünkü onlar da beni sevmiyor.”

“Bana yaşattıklarından dolayı onları sevmiyorum.”

Görüldüğü gibi ailesini sevmeyen çocukların büyük bir kısmı, kendisine baskı ve şiddet uygulanması gerekçesi ile ailelerini sevmemektedirler. Bu noktada ailelerin eğitimi önem kazanmaktadır.

Çocukların geleceğe yönelik kaygı durumları öğrenilmek istenmiş ve geleceğinden endişeli olup olmadıkları sorulmuştur. 40 çocuktan 19 tanesi geleceğinden endişe ettiğini ifade ederken, 18 tanesi gelecek kaygısı olmadığını, 3 tanesi bazen gelecek kaygısı yaşadığını ifade etmiştir. Geleceğe dair kendilerini nelerin endişelendirdiği sorulduğunda 6 çocuk meslek sahibi olamamaktan korktuğunu belirtirken, diğer çocukların ifadeleri olduğu gibi aşağıda verilmiştir:

“ Kötü yola düşmekten korkuyorum.”

“ Sokakta kalmaktan, tek kalmaktan korkuyorum.”

“ 18 yaşından sonra aynı hataları yapmaktan korkuyorum.”

“Doğacak çocuğumun sorumluluğundan korkuyorum.”

“ Çocuğumun geleceğinden endişeliyim.”

“ Ailemin bana ve sevdiğime zarar vermesinden, beni affetmemelerinden korkuyorum.”

“ Sevdiğimle bir araya gelememekten, anne ve kardeşlerimle aile birlikteliğimi sağlayamamaktan endişeliyim.”

“ Cinsel istismara maruz kalmaktan korkuyorum.”

“ Sonumun ne olacağını bilmiyorum.”

“ Yurttan çıkınca ne yapacağımı ve ailemi görüp göremeyeceğimi bilmiyorum.”

“ Başka bir yurda gitmekten ve üniversiteyi kazanamamaktan korkuyorum. “

“ Yurttan çıkınca ne yapacağımı bilmiyorum.”

“ Ölünce cehenneme gitmekten korkuyorum.”

“ Kollarımdaki geçmeyen faça izlerinden endişeliyim.”

“ Belirsizlik var. Korkuyorum ancak nedenini bilmiyorum.”

“Bir yerde ölüp kalırım. Mezarım bile olmaz, gelenim bile olmaz diye korkuyorum.”

Gelecek kaygısı olan çocukların çoğunluğunun kurum bakımından sonraki yaşamlarıyla ilgili endişe besledikleri görülmektedir. Ayrıca bu kaygılarının içinde davranışlarının sonuçlarıyla ilgili endişelerin de mevcut olduğunu görüyoruz. Burada gençlerde gelecek kaygısının var olmasının olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğu tartışılabilir. Kuruluş bakımına evden kaçarak gelen gençlerin çoğunluğunda, davranışlarının sonuçlarını hesaplayamama, anlık hareket etme, davranışları sonucunda empatik düşünce geliştirememe ve suçluluk hissetmeme gibi davranışlar görülmektedir. Bu tür çocuklarla mesleki çalışmaya öncelikle içinde bulunduğu durumu ve kendisiyle ilgili farkındalık geliştirmeyle, karşı tarafın duygularıyla empati kurmasının sağlanmasıyla başlanmaktadır. Kurum bakımında kalan çocuklarımız eğer ki aileye

dönemeyeceklerse, en azından kendi ayakları üzerinde durabilecekleri bir gelecek sağlayabilmek adına, gerekli meslek edindirme çalışmaları yapılmakta, eğitim yaşantıları desteklenmekte, kişisel gelişim çalışmaları yapılmaktadır.

Ancak gençlerin bu çalışmalara katılım motivasyonları oldukça düşük olup, sadece içinde bulundukları anı hoşlandıkları şekilde harcayarak tüketmek istedikleri sıkça görülmektedir. Kaygı durumları ancak 18 yaşına yaklaşp reşit olma sürecinde artmakta ve çoğunlukla bu dönemde depresif belirtiler göstermektedirler. Dolayısıyla gelecek kaygısının çocuklarda canlı tutulması önem arz etmektedir. Ancak bu kaygı onların ağır sorumluluklardan kaçarak, anlık heveslere sığınmasına yada durumunun gerçekliği dışında bir algı geliştirerek, sürekli kurum imkanlarına sahip olacağını düşünmesine sebebiyet vermemelidir. Çocukların genellikle gelecek kaygısını, kendilerini göğüsleyebilecek bir eş bulma çabası ile yenmeye çalıştıkları görülmektedir ve özgür oldukları her an bu romantik ilişkileri yakalama çabasıyla geçirdikleri az görünen durumlardan değildir.

Diğer taraftan gelecek kaygısı olmadığını söyleyen çocuklardan bazılarının, yapılan mesleki çalışmalara cevap vererek, gerek ailesiyle olan sorunlarının çözüme kavuşması umuduna sahip olmaları, gerekse gelecek hedefine varmada, kendilerine sunulan olanakları aktif şekilde kullanarak gelecekte bir meslek edinme ve devlet desteği ile 18 yaşından sonra bir gelecek kurma umuduna sahip olan çocuklar olduğu düşünülebilir.”

Kurumların çocukları hayata hazırlaması için neler yapması gerekir sorusuna karşılık olarak verilen yanıtlar genel olarak değerlendirildiğinde; 16 çocuk doğrudan eğitim ve meslek edindirmeyi beklerken, diğer çocuklar barınma, bilinçlendirme, bilgilendirme, özgüven kazandırma, rehberlik etme, insanları tanımayı öğretme, alçak gönüllüğü öğretme, kimseye muhtaç olmayacak şekilde yetiştirme, sosyal yaşantı sunma, olgunlaşmalarını sağlama, kötülüklerden koruma, kişisel gelişimlerine yardımcı olma, sınırları öğretme, çocuk yetiştirmeyi öğretme, can güvenliği sağlama, psikolojik destek, yanlışlarını düzetmeleri konusunda destek, yeni başlangıçlar yapabilmelerini sağlamak, dürüst kişilik kazandırmak, aileye döndürmek, ev tutabilmelerine yardımcı olmak, fazla baskı kurmamak, spor salonları açmak, sağlık bakımı sunmak, gerekli görgü ve maneviyatı sağlamak diğer verilen yanıtlar olmuştur.

Çocukların kurumların çocukları hayata hazırlamaları için neler yapması gerektiğine verdikleri cevaplarla “bu tür kuruluşların amaçları nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar paralellik göstermektedir.

Çocukların kuruma ilişkin görüşleri sorulduğunda, kurumun amaçlarının çocukları korumak ve eğitmek olduğu, eğitimle meslek edindirme sayesinde bu çocukların ayakta kalabileceklerini ve çocukların evden kaçmamaları için daha az baskılı, daha fazla söz sahibi bir ortamda yaşamaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Çocukların verdikleri yanıtları incelendiğinde çoğunluğunun kendilerine kurum bakımında sunulan hizmetleri aktardıkları görülmüştür.

Kurum bakımına alınan çocuklarda büyük bir kısmı(32 çocuk) kendi isteği ile kurum bakımını tercih ederken, kurum bakımından beklentilerinin ne olduğu merak edilmiştir. Sorulan soruya 40 çocuktan 9 tanesi bir beklentisinin olmadığını ifade ederken, 4 çocuk kurum bakımının fiziksel koşulları ve ortamla ilgili olumsuz bir yer olacağını düşünmüştür. Diğer çocukların kurum bakımını tercih ederken neler bekledikleriyle ilgili düşünceleri aşağıda verilmiştir:

“Aileden uzak kalmak istiyordum.”

“Ailede olduğumdan daha iyi olacağımı, rahatlayacağımı bekliyordum.”

“Daha sosyal bir ortam, konuşabileceğim insanlar, değişik bir yaşam bekliyordum.”

“Ailem ve çevremden uzak olmak, daha rahatlamak istiyordum.”

“Ortamdan uzaklaşmak, toparlanmak istiyordum.”

“Rahat ve huzurlu bir ortam istiyordum.”

“Kurumun beni okutmasını, meslek edindirmesini istiyordum.”

“Telefonumu serbest kullanabileceğimi, daha serbest olabileceğimi bekliyordum.”

“Kalacak yer, harçlık ve yemek bekliyordum.”

“Ailemin baskısını azaltarak beni geri aileme döndürmesini bekliyordum.”

“Tekrar beni dışarı bırakırlar diye bekledim.”

“Rahat bir yer bekledim.”

“Sakin, sessiz bir yer bekliyordum”

“Çok arkadaşımın olmasını bekliyordum.”

“Okula devam etmek, liseyi bitirmek istiyordum.”

“Kötü bir ortam olacağını, 18 yaşına kadar kalıp sonrasında bir işte çalışmayı bekliyordum.”

“Okula yazılmayı bekliyordum.”

“Evden uzaklaşmak, sevdiğim şeyleri yapabilmek, destek almak, okumak istiyordum.”

“Doğru düşünmek, meslek sahibi olmak istiyordum.”

“Beni babamın yakınlarına değil, anneme teslim etmelerini istiyordum.”

“ Bir beklentim yoktu. Anı kurtarmak istedim.”

“Tek dolaşabilmek, ailemden daha rahat olmak, sigara içebilmek, daha özgür olmak istedim.”

“Anneme sahip çıksınlar, annemin istediği gibi tedavi olayım istedim.”

“Eğitimime devam etmek ve maddeyi bırakmak istedim.”

“Barınma, meslek sahibi olma ve eğitim beklentilerim vardı.”

“Okumak, hayatımı düzeltmek, iş sahibi olmak, davranışlarımı düzeltmek, aileme katkıda bulunmak istedim.”

“Daha rahat olabilmek, okumak istedim.”

Genel olarak baktığımızda, çocukların çoğunluğu kurum bakımını, yaşadıkları ev ortamından, ailelerinden uzaklaşmak için tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Kurum bakımını bir eğitim kurumu yada tedavi kurumu olarak algılayanlar da bulunmakta olup, dikkate değer bir kısmı da daha özgür hareket edebileceği bir ortam beklentisi ile kurum bakımını tercih etmiştir.

Beklentilerinin ne düzeyde karşılandığı sorulduğunda; 31 çocuktan 23 tanesi kurumun beklentilerini karşıladığını ifade ederken, 6 tanesi beklediğini bulmadığını, 3

tanisi ise beklentilerinin bir kısmını elde ettiğini ifade etmiştir. Kurum bakımının hangi beklentilerini karşılamadığı sorusuna cevap olarak; kurumun serbest olmaması, kıyafet konusunda müdahale edilmesi, anne ve babanın verebileceklerini verememesi, dışarı özgürce çıkamamak, erkek arkadaşını arayamamak, istediği kadar sigara içememesi, anneye yeteri kadar desek olunamaması, eline telefonunun verilmemesi, özgürce bilgisayar kullanamaması ve kuralların sıkıcı olması verilen yanıtlar arasında olmuştur.

Araştırma kapsamına alınan 40 çocuğa, “Eğer sen sosyal hizmetlerde çalışan bir meslek elemanı olsaydın, çocukların evden kaçmaması için ne tür çalışmalar yapardın?” sorusu sorulmuştur. Alınan cevaplar aşağıda verilmiştir:

“Onlara hayatta kötü ve iyi şeylerin olduğunu anlatır, insanları tanımayı öğrettirdim.”

“Aileleriyle konuşur, onları bilinçlendirirdim.”

“Riskli grupları tespit eder, onlarla konuşup destek olmaya çalışır, sorunlarına destek olurum.”

“Aileleri eğitirdim.”

“Onlara yönelik proje yapar, yurt ortamlarını anlatır, kendi evlerinin daha rahat olduğunu, kuralların her yerde olduğunu söylerdim.”

“Ailelere hiçbir şeyi kısıtlamamalarını, çocuklarına özgür olmadıklarını hissettirmemeleri gerektiğini söylerdim.”

“Onların düşünce ve fikirlerine önem verirdim.”

“Öncelikle güven kazanıp, paylaşmasını sağlardım. Paylaşımlarına göre sorunlarını çözmeye çalışırdım.”

“Sokakta kalanların fotoğraflarını çekip slayt yapardım. Bu slaytla onların başında geçenleri anlatırdım.”

“Ailelerine değer vermelerini ve kardeşleriyle bağlarını güçlendirmelerini sağlayacak çalışmalar yapardım.”

“Aileleri bilinçlendirir, çocuklarıyla arkadaş gibi olmalarını sağlar, çocuklarına güvenmeyi öğretirdim.”

“Onlarla konuşarak yardımcı olmaya çalışırdım.”

“Sabretmelerini söyler, nasihat ederdim. Ancak kafasına kaçmayı koyanı durdurabileceğimi sanmıyorum.”

“Kötü arkadaş etkisini ortadan kaldırmaya çalışır, ailenin önemini anlatmaya çalışırdım. “

“Ailesinin çocuğuna karşı daha anlayışlı olmasını sağlamaya çalışırdım.”

“Onlarla konuşmaya çalışırdım.”

“Onlarla konuşur, aileleriyle doğru iletişim kurabilmelerini sağlamaya çalışırdım. Onları yargılamazdım ve güvenlerini kazanmaya çalışırdım. Korkularını yenmelerinde yardımcı olurdum.”

“Kaçmasının nedeninin anlamaya çalışır, konuşur, güven kazanmaya çalışırdım.”

“Nasihat eder, sevgi gösterirdim.”

“Bilmiyorum.”

“Onlara neden kaçtıklarını sorardım. Haklı olup olmadıklarını anlamaya, ailenin önemini anlatmaya çalışırdım.”

“Onlarla konuşur, dertlerini dinlerdim. Aileye ve çocuğa davranışlarının yanlışlığını anlatırdım. Çocuğa aileden uzak kalmanın zorluklarını anlatırdım.”

“Şiddet uygulayan ailelerle konuşur, doğru davranmalarını sağlamaya çalışırdım.”

“Onlarla konuşup kaçma sebeplerini öğrenirdim. Onun için yurdun mu yoksa evin mi daha iyi olduğuna karar verirdim. Şiddet uygulanıyorsa onu evden alırdım. Ona evden kaçmanın ciddi bir olay olduğunu anlatırdım.”

“Onlara doğru olan şeyleri anlatırdım. Nasihatte bulunurdum. Kendi yollarını kendilerinin çizeceğini söylerdim.”

“Yaşadıklarını anlamaya çalışırdım. Ona doğruları gösterirdim.”

“Bir şey yapmazdım.”

“Konuşurdum. Onu tanımaya çalışırdım. Sevdiği şeyleri sunardım. Aileyle diyaloga girerdim. Çocukları daha iyi yetiştirmeleri konusunda onları bilgilendirirdim.”

“Oturup konuşturdum. Doğruları gösterirdim. Kaçma durumuna karşı polisle işbirliği yapardım.

“Bilmiyorum.”

“Onlarla konuşturdum. Yardımcı olmaya çalışırdım. İsteklerini anlamaya çalışırdım.”

“Onlarla konuşup bu yolun yol olmadığını anlatırdım.”

“İnternet sitelerine, aileleri bilinçlendirmeye yönelik yazılar yazardım.”

“Aileleriyle konuşur, aralarını düzeltmeye çalışırdım.”

“Onlarla konuşur, kaçmamalarını söylerdim. Aileleriyle nasıl konuşmaları gerektiğini öğretirdim.”

“Onlarla konuşup, ailenin önemini anlatırdım. Okumaları ve iş sahibi olmaları yönünde rehberlik ederdim.”

“Sokağın iyi bir yer olmadığını anlatırdım. Onlara rehberlik ederdim. Aileleriyle konuşup çocuklarına sahip çıkmaların isterdim. Sokakta çocuklara para verenleri uyarırdım.”

“Önce çocuğu koruma altına alırdım. Aileyi düzetmeye çalışırdım. Anne ve babaya psikolojik destek sunar, maddi ve manevi her şeyi yapmaya çalışırdım.”

“Çocukla konuşturdum.”

Görüldüğü gibi çocukların tamamına yakını, çocukların evden kaçmaması için onlarla konuşmayı, aileleriyle iletişime geçmeyi çözüm olarak sunmaktadırlar. Çocukların öncelikle güvenini kazanarak kendilerini ifade etmelerini sağlama, onları yargılamama, davranışlarının sonuçlarıyla ilgili bilgilendirme, aileyi bilinçlendirme, sorunu tespit ederek ihtiyaç halinde kurum bakımına alma süreçleri aktarılmıştır. Birçok aktarım kendilerine uygulanan süreçlerle benzerdir.

Çocuklara evden kaçmadan önce yapılacaklardan sonra, evden kaçtıktan sonra onlar için yapılabilecekler sorulmuştur. Şu yanıtlar alınmıştır:

“ Barınma, yemek, giyim, maddi ve manevi destek sağlamak”

“Reşit olanlara barınma imkânı, iş ve eğitim olanakları sunmak”

“Aileleriyle ilişkilerini güçlendirme, meslek sahibi yapma, eğitimlerini desteklemek”

“Önceki koşullardan daha iyi koşullar sunmak”

“Evlerine dönmelerine yönelik çalışmalar yapmak, kendilerine güven kazandırmak, kendi ayakları üzerinde durmayı öğretmek, meslek edindirmek”

“Psikolojik destek sunmak”

“Gezi düzenlemek, yapmak istedikleri şeylerin olumlu ve olumsuz yönlerini anlatmak”

“Bu çocukların kalacağı türdeki kuruluşların sayısını arttırmak”

“Onları doğru yönlendirmeye çalışmak, sorunlarını dinleyip gidermeye çalışmak”

“Onlarla konuşmak, evden kaçmanın çözüm olmadığını anlatmak, aileleriyle görüşerek yurt ortamını anlatmak, çocuklarına sahip çıkmaları mesajını vermek”

“Neredelerse onları alıp ister rızayla, ister zorla sosyal hizmet kuruluşlarına getirmek, özlem duydukları aile bireyleriyle ilişkilerini güçlendirmek”

“ Ayakta durabilmelerini sağlayabilecek yetiler kazandırmak, kendilerine güven kazanmalarını sağlamak”

“Aklıma bir şey gelmiyor.”

“Kaçtıklarında hangi ortamlara takıldıklarını bilen birisi olarak kaldıkları kuruluştaki daha kontrollü ortam sağlamak”

“Onları ailelerine geri kazandırmaya çalışmak”

“Güvendiği bir yakını varsa ve gerçekten güvenilirse ona teslim etmek”

“Konuşarak yardımcı olmaya çalışmak”

“İş ve eğitim imkanı sunmak, olumsuz düşüncelerini yenmesine katkı sağlamak”

“Evden kaçmanın yanlışlığını anlatmak, aile bağına güçlendirmek, özgüven geliştirmesini sağlamak”

“Davranışlarının sonuçlarını anlatmak”

“Okutmak, gelecek sağlamak“

“Tekrar eve dönmeleri için konuşmak”

“Evden kaçtıkları için ailelerin yargılayıcı tutumlarını ortadan kaldırmaya çalışmak, doğudan gelenlerin aileleriyle özel çalışmak”

“Önce çocuğu dinleyerek çözüm yolları bulmaya çalışmak”

“Meslek edindirmeye çalışmak, çaresiz bırakmamak, iyi davranmak, sosyal faaliyetler ve sevdiği şeyler yapmak”

“İlk olarak temel ihtiyaçlarını karşılamak, neden kaçtığını sormak, sorunlarını anlamaya çalışmak, ailesini tanımak, onları ziyaret etmek, durumuna göre ailesiyle görüştürmek, ailesine yakın olmak, çocuğu aileye teslim ettikten sonra takibini yapmak”

“ Yurt bakımına almak, ihtiyaçlarını karşılamak, olanaklar sunmak”

“ Yurda almak, kalacak yer sağlamak,”.

“ Sevdiği şeyler yaparak ona kurumu sevdirmek, daha iyi sıcak bir diyalog kurmak, geleceğe dair bir hedef belirlemesini sağlamak, bunu gerçekleştirmesi için desteklemek”

“ Onlara doğru yolu göstermek, ailesiyle konuşmak, ailesini istemiyorsa meslek edindirmek, 18 yaşından sonrası için barınma yeri sağlamak”

“Bilmiyor”

“Bir yurda göndermek”

“Gezmeye götürmek, saç boyası ve sigarasını karşılamak, okula göndermek, konuşmak ve onu dinlemek”

“ Onları hayata bağlamaya çalışmak”

“ Kuruluş bakımına almak, güzel bir yaşantı sunmak, olumsuz davranışlarından uzaklaştırmak, okula göndermek”

“Aile ve çocukla konuşmak, çocuk geri dönmezse şiddete başvurmak”

“Aileye bakarak aile düzgünse ve çocuk da istiyorsa aileye teslim etmek, değilse yurda vermek”

“Kurum bakımına almak, meslek edindirmek, geleceğe yönelik hedefler kurmasını sağlamak,”

“Kaçanlara bir şey yapılamamakla birlikte, aşırı kurallar koymamak, çocuğun sınırlarını belirleyip ona göre serbestlik vermek, adil olmaya çalışmak, okumuyorsa yeteneğine göre spora yönlendirmek”

“Aileye teslim edip aile yanında takibini yapmak”

Çocukların verdikleri yanıtları incelendiğinde çoğunluğunun kendilerine kurum bakımında sunulan hizmetleri aktardıkları görülmüştür. Esasında kendileri de kaçtıktan sonra belirttikleri pek çok olumlu yaklaşımlar sunulsa da, birçok mesleki görüşmeler yapılsa da, çocuk doğru olanın ne olduğuna sağlıklı bir şekilde karar verse de, yaşanan deneyimler göstermektedir ki, davranış değişikliği hemen yaşanmamaktadır.

En çok çözüm olarak sunulan konuşmak ve nasihat etmek bazen sonuç getirmemekte, daha farklı müdahalelere gerek duyulmaktadır. Çocuğun olumsuz davranışının altındaki sorunun kökeninin doğru tespit edilmesi ve bu yönde çalışmaların yapılması önem kazanmaktadır. Kökeninde psikotik bir belirti olan, ciddi kişilik bozuklukları olan çocuklarla yada mental retardesi olan çocuklarla konuşma ve nasihatın dışında müdahaleler gerekmektedir. Sorunun doğuş noktası olan aile dinamikleri çocuk için yaşanılabilir bir ortam sunabilecek şekilde onarılmadan olumlu bir sonuç almak mümkün olmayacaktır. Yine burada multi-disipliner bir yaklaşım önem kazanmaktadır. Çalışma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, açık uçlu sorulardan da anlaşılaçağı üzere, evden kaçan çocukların büyükçe bir kısmı gelecek endişesi ve ailenin çizdiği geleceğı beğenmeme nedeniyle aileden uzaklaşmaktadır. Her ne kadar çocukların çoğunluğu ailelerini sevse de, kendi kararlarını kendileri verebilmek, erkek çocuklar istedikleri meslek ve yaşam tipini, kız çocukları ise istedikleri erkekle yuva kurmayı elde etmek için, ayrıca evin huzursuz ortamından uzaklaşmak için evden kaçmaktadırlar.

SONUÇ

TARTIŞMA

Araştırma tezinde konu edilen “evden kaçma sorunu” birden fazla alanı kapsayan bir çerçeveye sahiptir. Bu nedenle ne kadar çok değişkene yer verilse de tartışılabilir daha başka etmenler de bulunabilir. Ancak burada en temel nedenler üzerinden yola çıkılarak, evden kaçma sorunu, bu eylemi gerçekleştiren aktörlerince tanımlanmaya çalışılmıştır. Sadece ergenin sorununu algılayışı değil, çalışmayı zenginleştirmek adına, alanda yapılan 3 yıllık sosyal rehabilitasyon çalışmalarından elde edilen deneyimlerde eklenerek karşılaştırmalı bir yaklaşım izlenmiştir. Ayrıca önemsiz gibi görünen bazı faktörlerin, esasında düşündüğümüzden daha önem arz edebildiği farkındalığı da yaratılmaya çalışılmıştır.

İlk olarak sosyal hizmetin bütüncül bir yaklaşım sergilemesi gerektiği ve aile dinamiklerinin ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiği düşüncesinden hareketle, sorun grubuna giren çocuklarımızın ailelerinin dönemsel özelliklerine değinilecektir.

Evini terk eden çocukların annelerinin yaş ortalamasına baktığımızda, D.J Levinson’a göre 33-40 yaşları arası ilk yetişkinliğin yaşam yapısının sonuçlandırıldığı dönemdir ve bu dönemde ilk yetişkinlik çağını tamamlama ve gençlik dileklerinizi gerçekleştirme süreci yaşanmaktadır⁸⁸. Çocukları, ergen grubuna giren ve evden uzaklaşma sorunu yaşayarak risk ortamlarına karışıp kurum bakımına alınan bu yaş grubundaki annelerle bugüne kadar yapılan görüşmelerde, onların kendi hayatlarına ve amaçlarına daha çok odaklandıkları dikkat çekmektedir. Henüz kişilik gelişimini tamamlamamış, bunu yaparken desteğe ihtiyaç duyan ergenin anne figürü, bu noktada sağlıklı bir iletişim kurarak ona destek olup, aynı zamanda kendi yaşantısındaki amaçlarını gerçekleştirmesi durumunda denge sağlanabilecekken, tersi durumda ya anne kendi isteklerini baskılayarak, çocuk üzerinde aşırı bir otorite figürü oluşturabilmekte, yada kendi hayat amacını ve ideallerini gerçekleştirmesi yolunda ergeni kendi önünde bir engel olarak görerek, ona içten bir öfke duyabilmektedir. Kurum bakımına yerleşen pek çok ergenin annesiyle yapılan görüşmelerde, annelerin büyük bir çoğunluğunun, ergenin güvenli bir ortamda olduğunu düşündüğü, çocuğunun kurum bakımında olduğu

⁸⁸ Onur, B.(1997), Gelişim Psikolojisi, 4. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

süreçte, kendi yaşamlarıyla ilgili pek çok planlar yaptıkları, ancak çocuklarını yanlarına almak için net bir süre belirleyemedikleri görülmüştür. Bugün genel olarak bilinen sosyo-ekonomik yoksunluğun asgari düzeyde giderilmesiyle kurum bakımındaki çocukların ebeveynlerinin yanına döndürülebileceği kanısı, edinilen deneyimlerle pek mümkün görülmemektedir. Bu tür vakalarda asıl sorun, ebeveynin bu dönemde birey olarak kendisine daha fazla odaklanması ve sorunlu ergenin onun hareket alanını kısıtlamasıdır. Bu düşünceden hareketle, kurum bakımı esasında çocuk ve ebeveyni arasındaki bağı daha çok koparan, her iki tarafı da kendi bireysel yaşantısına yönlendiren, aileyi parçalayan bir ortam doğurmaktadır. Dolayısıyla aile politikalarının belirlenmesinde, ailedeki bütün bireylerin yaşam döngüsü içindeki ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlanması dikkate alınmalıdır. Ebeveynlerin çocuğuyla birlikte hayat amaçlarını gerçekleştirmeyi başarabilmesi, aynı zamanda çocuklarının hayatlarında sağlıklı bir rehber olabilmeleri, ne çocuğu bulunduğu ortamdan uzaklaştıracak ne de anne ve babanın çocuklarını hayatlarında bir engel, sorun yumağı olarak görmelerine neden olacaktır. Ergenlik dönemindeki sorun grubuna giren çocukların aileleri tarafından alınmak istenme oranının, kurum bakımında kalmaya devam etmesini isteme oranına göre çok düşük olduğu görülmüş, çocuğun aileye dönüşüyle ilgili planlama yapılmaya çalışıldığında, ailelerin birçoğunun sanki çocuklarının olmadığı dönem tüm isteklerinin gerçekleşmesinde tek fırsatlarıymış gibi, yılları alacak süreçlerden bahsettikleri, bu süreçlerin bir türlü sonlanmadığı gözlemlenmiştir. Ergenin davranışlarında düzelme olup, eve dönme isteği olduğu zamanlarda bile, sonu gelmeyen bu süreçlerin, ergende güvensizlik yaşattığı, olumsuzaya yönelme ve bir otoriteye bağı olma konusunda daha asi hareket edebildiği durumlarına da sık sık şahit olunabilmektedir. Dolayısıyla evini terk eden gençlere belirlenecek müdahale programında, aileyi yapılandırmada gecikilmeden, bundan sonraki yaşam rotalarını belirlemede, ergeni de bu programın bir parçası yapma ve yaşam planının yapılmasında, aileye ve çocuğa gerçekçi, zamanı belli, uygulanabilir bir rota çizme konusunda rehberlik yapılmalı, bu sürecin sonunda genç ait olduğu yapıya geri döndürülmelidir.

Araştırma kapsamına alınan ergenlerin babalarının çoğunluğunun 41-50 yaşları arasında olduğunu görüyoruz. Yine Levinson' a göre 40-45 yaş aralığı orta yaş geçiş dönemi, 45-50 yaşlar orta yetişkinlik için yaşam yapısına giriş dönemidir ve bu

dönemde hem ilk yetişkinliği bitirmeye, hem de orta yetişkinliği başlatmaya yarayan diğer bir büyük geçiş çağıdır. 35 yaşında hoşnutsuzluklar artmaya başlar. Orta yaş kendisini daha fazla hissettirir. Yaşam daha zor belirsiz ve acılı hissedilebilir. Yaklaşık 45 yaşa kadar devam eden bu evrede, bazı bekarlar evlenebilir yada boşanabilirken ev kadınları çalışmaya başlayabilir. Zaman baskısı kendisini daha fazla hissettirebilir ve o ana kadar yapılmayanlar ani kararlarla değiştirilmeye çalışılabilir. Levinson yaşamın bu evresini kararsız, sıkıntılı, çalkantılı bir evre olarak tanımlamıştır. 45-50'li yaşlar ise tersine kararlı yıllar olup, evlilik doyumu artar, paranın önemi azalarak değerler daha ön plana çıkar, olumlu düşünce egemen olur⁸⁹.

Evlerini terk eden çocukların yaş ortalamasının 16 olduğu görülmektedir. Bühler'e göre bu dönem genişleme hazırlığı ve kendi belirlediği amaçları deneme sürecini içermektedir. İçinde bulunduğu aile yapısı içerisinde kendi yaşam tercihlerini yeterli derecede sınama, bunları gerçekleştirirken sağlıklı rehberlik alma yönünde destek alamayan, hatta her türlü deneyimini aşırı kontrol ve sınırlama altına alan aile yapılarında, çocuğun gelişimsel sürecine aykırı bir durum doğmaktadır. Bu aykırılık evden kaçış eylemini etkileyebilmektedir. Evden kaçış sorunuyla ilgili yapılacak mesleki müdahalelerde, en temel aile yapısı olan anne-baba ve çocuk üçgeninde üçünün de içinde bulunduğu gelişimsel dönemi bilmek, aile bütünlüğünü sağlamada önem taşıyacaktır. Sadece birinin gelişimsel ihtiyaçlarını ön planda tutarak, diğerinin gelişimsel ihtiyaçlarını yok saymak, sorunun çözümü konusunda yapılacak mesleki çalışmaya tarafların kapalı olmasını sağlayacaktır. Farklı dönemlerden geçen aile bireylerinin içinde bulundukları dönemle ilgili ihtiyaçlarını fark etmelerini sağlamak bile aile bireylerinin birbirlerine karşı olan olumsuz düşünce kalıplarını yıkmaya, yanlış anlaşılmanın azalmasına, soruna bakış açılarının değişmesine yardımcı olabilecektir.

Çalışma kapsamına alınan ergenlerin anne ve babalarının, yaklaşık olarak yarısının, tam olarak sağlıklı olduklarının ifa edildiği görülmüştür. Evde ev içi sorumluluklarda annenin payının büyük olduğu ve ataerkil bir toplumsal yapıda olduğumuz düşünüldüğünde, anne profilinde beliren ciddi rahatsızlıklar sonucu, annenin bir takım rolleri, çocukluktan henüz yeni çıkan ergene aktarılabilmektedir. Zaten stresli bir dönem geçiren gençlerin, artı olarak annenin yerine getiremediği ev içi

⁸⁹ Onur, B.(1997), Gelişim Psikolojisi, 4. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

sorumluluklara ortak olması stres faktörünü arttırabilmekte, rahatsızlık durumu annenin psikolojisini de olumsuz etkileyerek destek ihtiyacı içinde olan ergenin destek vermesi pozisyonunu doğurabilmektedir. Gerek annenin rahatsızlığı nedeniyle gergin olması, gerekse ergenin içinde bulunduğu dönem itibarı ile daha bireysel hareket etmek istemesi, asi olabilmesi bir araya geldiğinde aile içi iletişim çatışmalarını doğurabilmektedir. Evin reisi pozisyonundaki baba figürü eğer ki ergenlik dönemi özelliklerini yakından tanımıyorsa, gencin bağımsız hareket etme ihtiyacını, gencin sorumsuzluğuyla bağdaştırabilmekte, onu anneye destek olmamakla ve bencilce hareket etmesiyle suçlayabilmektedir. Kız ergenlerin annelerinin sağlık durumlarıyla ilgili olan durumun erkek ergenlerin babalarının sağlık durumlarıyla da benzerlik gösterdiği söylenebilir. Babanın sağlık durumunun iyi olmaması durumunda erkek ergen baba figürüne destek olarak görülebilir.

Bu durumda annesinin ciddi bir sağlık problemi olan ergenler evden uzaklaşmayla ilgili risk grubu sayılabilir. Sağlık Bakanlığı ergen sağlığı ile ilgili olarak söz konusu gruba yönelik çalışmalar yürütebilir. Ergenlerle yapılan derinlemesine görüşmelerde, annesine karşı duyarsız olmakla suçlanmak istemeyen ergenin, aile içinde de maruz kaldığı duyarsızlık suçlamalarına maruz kalmamak için, bu sorun grubuna pek değinmediği, değindiğinde annesinin çok sinirli olduğu ve sürekli bağırarak şeklinde dillendirdiği, ancak yargılanmayacağını hissettiğinde paylaşımlarda bulunduğu gözlemiştir.

Örneklem grubunun 2.32 ile 2.39 arasında yer alan tablolar incelendiğinde, burada çocukların anne ve babalarının ayrı olması halinde çocuklarının ebeveynleriyle ilişki durumları ele alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan ergenlerin öz ana ve babalarının yaklaşık olarak yarısının birbirinden ayrılmış olduğunu görüyoruz. Alanda anne ve babası bir arada olmayan çocukların sık sık evden kaçma durumlarının olmasıyla ilgili olarak yapılan mesleki görüşmelerde, çocuklar anneye görüştürülmeme durumu nedeniyle evden kaçtığını yoğunlukla dile getirebilmektedirler. Babasıyla görüştürülmediği için kaçtığını dile getiren çocuklara çok rastlanmamaktadır. Ayrıca çocukların anneye bağlarının güçlendirilerek anneye dönüşünün sağlandığı pek çok durumda çocukların annelerinin yanından da evlerini terk ettiklerine şahit olunmuştur. Bu durumda boşanma sonrası dinamiklerin incelenmesi, bu durumdaki çocukların evlerini terk durumlarına ışık tutabilecektir. Bilindiği gibi toplumumuzda aile

parçalanmaları sonrası iki tarafın ailesi medeni bir şekilde ilişkilerini düzenleyememektedirler. Çocuğa karşı tarafa düşmanlık duyguları aşılanabilmektedir. Bu durumda çocuk taraf olacağı otoriteyi, kendisine en fazla serbestlik sağlayacak taraftan kullanmayı tercih etmektedir. Aile parçalanmalarında uzun süre bir ebeveynin yanında kalan çocuk, ergenlik dönemine girdiğinde otoriteyi sorgulama, asi özellikler gösterme, karşı cinse yönelme sonrasında, özellikle baba tarafındaki akrabalar yanında kalıyorlarsa, daha fazla disiplin uygulanarak sorun çözülmeye çalışılabilmektedir. Bu noktada çocuk anneyle bağlantıya geçerek, kendisine psikolojik ya da fiziksel şiddet uygulandığını ifade edebilmekte, bu durumda zaten çocuğundan ayrı olmanın vicdan azabını yaşayan anne, çocuğunu bir an evvel yanına almak istemektedir. Bu noktada çocuk evden kaçtığında emniyetçe bulunarak, durum netleşinceye kadar kurum bakımına alınabilmektedir. Bugüne kadar yapılan gözlemler göstermektedir ki, istisnai birkaç örnek dışında, anneden ayrı olma, görüştürülmeme ve baba tarafının kötü muamelesi sebebiyle kurum bakımına yerleşip, kurumca yapılan incelemeler neticesinde anneye yerleştirilen pek çok ergenin, kaçma davranışı sonlanmamaktadır. Hatta zamanla ergenin her iki tarafa da diğer ebeveyni kötülediği, kendi hatalarını böylelikle saklamaya çalıştığı gözlenmiştir. Her kaçışında sorumluluğu yanında olduğu ebeveynine ya da üvey anne-babaya yükleyebilmekte, bu yüzden evi terk ettiklerini söyleyebilmektedirler. Yapılan inceleme ve araştırmalar çocukların evlerini yada kaldıkları kuruluşu terk ettiklerinde, ilk gittikleri yerin diğer ebeveyni olmadığını, kız çocuklarının ağırlıklı olarak erkek arkadaşlarının yanına gittiklerini, çoğunlukla bu kişilerinde sağlıksız(madde kullanımı, hırsızlık, gasp gibi) ortamlara mensup olduklarına dair alan tespitleri yapılmıştır. Çocuk bulunduktan sonra yapılan görüşmelerde, daha önce kullandığı ve işe yaradığını düşündüğü yanında kaldığı ebeveynini karalama, evden kaçışını ona yükleme eğilimine devam edebildikleri sık sık rastlanan bir durumdur. Sonuç itibarı ile aile parçalanması sonrası, bu durumun getirdiği psikolojik travmalara destek olmamak, ayrılma sonrasında ebeveynlerin çocukların yetiştirilmesi hususunda uzlaşmacı bir yol belirlememeleri, çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili otorite figürünün sağlıklı bir biçimde yerleştirilmemiş olması, ergenlik döneminde evden kaçma dahil pek sorunu doğurabilmektedir. Yapılan çalışmalarda görülmüştür ki, kronikleşmiş bir ergen sorununda, anne ve babanın geçmişte ne kadar problem yaşasalar da kuruluşumuz mesleki çalışmalarıyla iş birliği

için bir araya getirilebilmekte, ancak çözüm çok da kolay olmamaktadır. Ebeveynler çocuklarının bakımlarını üstlendiklerinde çocuklarının sorunlarının ona karşı kötü muameleden ziyade, ergenin otoriteyi tanımak istememe, riskli ortamlara gitmemesi yönünde engellenmesinden kaynaklı olduğunu fark edebilmekte ve bu noktada eğer ki duyarlılık sahibi iseler çocukları için diğerebeveynle kuruluş rehberliğinde uzlaşmacı hareket edebilmektedir. Ancak maalesef oğuzaman iki tarafta stresle baş etmekten kaçınarak, aynı zamanda diğerebeveyne de gitmesine göz yummayarak, çocuklarının 18 yaşına kadar kurum bakımında kalmasını talep etmekte, diğeryakınlarının da hiçbir şekilde çocuklarını kurum bakımından almalarına, çocuklarının tekrar kaçabilmesi korkusuyla müsaade etmemektedirler. Bunun sonucunda çocuklar kurum bakımını terk edebilmekte, dışarıda pek çok riskli profille bir araya gelerek yeni istismarlara maruz kalabilmektedirler. ocuklarına karşı ilgisiz davranan yada onları kuruluş bakımında kalmalarına yönelik baskı altında tutan ailelerin, çocuklarının kendilerini cezalandırmak için, kuruluş bakımından da kaçmaları davranışına yönelik olarak, kuruluşu suçlayıcı davranmaları sık sık rastlanan durumlardandır. Bu noktada, sosyal hizmet yaklaşımı olarak boşanan ailelerin çocukları bir risk grubu olarak görülerek, boşanma sonrası anne ve babanın çocukları ve aileleri sosyal hizmet sistemine alınmalı, ocuğayaklaşım ve tutumlarla ilgili bilinçlenme sağlanmalı, her ne kadar aralarında özölmez sorunlar olsa da tek ortak nokta olan çocuklarının sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi hususunda uzlaşmacı bir yol izlenmelidir. Bu noktada, sosyal hizmet birimleri ayrı ebeveynler arasında köprü işlevi görerek, çocuklarının yetiştirilmesinde ortak bir dil geliştirilebilmesine yardımcı olabilirler. Gerek ocuğun ebeveynlerine, gerekse ebeveynlerin çocuklarına yabancılaşmasına müsaade edilmemeli, her iki ebeveyn de çocuklarının var olan sorunlarını gerçekçi değerlendirebilmeleri ve sağlıklı iletişimle çocukta sağlam bir otorite figürü yaratılabilmelidir. Aksi takdirde parçalanan aile ile birlikte çocukların da kişilikleri parçalanabilmekte, ciddi davranış ve kişilik bozuklukları doğabilmektedir. Adalet Bakanlığında görev yapan sosyal çalışmacıların, boşanma sonrasında da çocukla ilgili bir takip sistemi oluşturması ve ebeveynler arasında, çocuğun yetiştirilmesine yönelik köprü görevi görmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Örnekleme grubuna giren çocukların önemli bir kısmının parçalanmış ailelerden gelmesi, bu konuda önleyici çalışmalar yapılmasını gerektirmektedir.

Çocuğun aileyi terk durumlarıyla ilgili olarak ailedeki dünyaya geliş sıralamasının önemli bir unsur olabileceği düşünülmüştür. Toplumsal olarak ailedeki büyük çocuğun sorumluluğu daha fazladır. Ailenin kardeş bakımı, ekonomiye destek, ev içi ve dışı sorumluluklar bakımından, anne ve babadan sonra aile içindeki en büyük çocuk sorumluluk paylaşımına katılır. Ergenlik döneminin çocuk açısından bağımsızlaşma ve kendi hayat misyonunu belirleme dönemi olduğu düşünülürse, bu dönemde aile tarafından yükümlendirilen sorumlulukların dikkatli bir biçimde aktarımının yapılması önem taşımaktadır. Çocuğun dönemsel ihtiyaçları, gücü ve sınırları göz ardı edilerek yapılan sorumluluk yükleme, onları daha fazla aile dışına itebilmektedir. Nihayetinde araştırmaya katılan gençlerin verdiği yanıtlar da bu savı desteklemektedir. 40 çocuktan 16'sı ailede ilk dünyaya gelen çocuk iken, 3 tanesi 2., 3 tanesi 3., 4 tanesi 3., 3 tanesi 8., 1 tanesi 11., 6 tanesi ortanca, 5 tanesi sonuncu, 1 tanesi de sondan 2. çocuk olduğunu dile getirmiştir. Büyük oranda evini terk eden çocuklar ailenin en büyük çocuklarıdır. Ergenlik döneminde olan bu gençlerin gerek dönemsel özellikleri, gerekse aile içinde kendilerini var edebilme, birey olarak yetişebilme, ilgi ve ihtiyaçlarına yeterince yanıt bulamama ve bununla birlikte, aile içi sorumluluklarda yüksek beklenti altında olmalarının, kendilerini aile dışındaki arayışlara itmiş olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma kapsamına alınan 40 çocuğun toplamda 146 kardeşi bulunmaktadır. 146 çocuktan yaklaşık 80 tanesinin ergenlik dönemi sınırları içersinde olduğunu, 26 tanesinin ise risk grubuna aday olduğunu ifade edebiliriz. Bu durumda sosyal hizmet yaklaşımının sadece bireyi değil, bireyin içinde yer aldığı aileyi bütün olarak ele aldığı düşüncesinden hareketle; araştırma kapsamındaki 40 çocuğun ailesine müdahale, risk grubunda yer alan ve alacak olan yaklaşık 106 tanesine müdahale anlamına gelmektedir.

Anne ve babanın hayatta olma durumlarının değerlendirildiği tablolarda, sonuç toplumsal algının dışında çıkmıştır. Bilinmektedir ki yetim ve sahipsiz olarak nitelendirilen çocuklar ciddi risklere ve sokağın, uygun olmayan çevrelerin risklerine maruz kalmaktadırlar. Ancak gerek normal çocuk yuvaları, çocuk evleri, sevgi evleri ve yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar olsun, gerekse araştırma kapsamına giren sorun grubunun hizmet aldığı BSRM, ÇOGEM, KBRM gibi kuruluşlar olsun, kalan çocukların, %80'ine yakınının hem anne hem de babası hayattadır. Bu noktada ebeveyn yoksunluğu değil, ebeveyn olma koşullarındaki yoksunluk dikkat çeken bir unsurdur.

Araştırmada beklenmeyen sonuçlardan birisi, araştırma kapsamında yer alan gençlerin büyük bir bölümünün kaçış durumlarını planlamadıklarıdır. Evden kaçma eylemi, bireyin mevcut sosyolojik ortamını terk etmesi, yeni bir arayış içerisine girmesi ve bir anlamda, yaşamını yeniden dizayn etme isteği olarak görülebilir. Hatta daha ileri gidilirse, evden kaçma eyleminin bireylerin bir anlamda intihar etme eylemlerinin bir şekli olduğu dahi ifade edilebilir. İntihar eyleminde, birey yaşadığı dünyadan memnuniyetsizliğinin en üst düzeye ulaştığı psikolojik evreyi yaşarken, evden kaçma eyleminde de gerek sosyal, gerekse psikolojik açıdan bireyler intihar eyleminde olduğu gibi, yaşadığı çevreyi, sonucu ve yenisi ne olursa olsun, mevcut durumu değiştirme isteğindedir.

Evden kaçma ile intihar arasındaki bir diğer bağlantı da, kişinin bilinmezliğe kendisini bırakmasıdır. Bilinmezlik psikolojik açıdan her zaman bir endişe ve kaygı nedeni olarak görülmektedir. Evden kaçma eyleminde de, bireyler evden kaçarken genellikle sonrasında ne olacağına ilişkin ciddi planlar yapmamıştır. Bunun yanında, planlanmış ve bir eş adayı ya da arkadaş çevresi için yapılan kaçmaların bu gruptan ayrı tutulması gerekir. Buradaki kaçış aslında, sadece velilerin izni olmadan bir durumdan öteki bir duruma geçiş halidir. Genellikle planlanmış kaçışlarda, bireyler mevcut durumdan memnun olmamakla birlikte, burada daha ağır basan nokta, varılacak yeni durumun daha cazip bir hale gelmesidir.

Öte yandan bir amaç dışında yaşanan kaçmalarda, bu durum yukarıda değindiğimiz gibi, intihar eylemine benzerlik göstermektedir. Bireyler yeni durumun ne olacağı ya da gelecekleri ile ilgili endişeleri bir tarafa bırakarak, bilinmezliğe meydan okuyan bir psikolojik ruh haline bürünmektedir. Dolayısıyla planlı kaçışlarda eve dönüş daha kolay olurken, plansız kaçışlarda eve dönmenin daha güç olduğu ifade edilebilir. Üstelik göze alınan zararların meydana gelmemesi ve değiştirilen yeni durumun sanıldığından daha iyi olması, evden kaçış eylemlerinin rehabilitasyonunda daha zor aşamaların yaşanacağını, belki de eve geri dönüşün mümkün olmayacağını göstermektedir. Bu nedenle evden kaçışlar değerlendirildiğinde, planlı ve plansız kaçışların farklı bir şekilde ele alınmasında yarar vardır.

Araştırma örnekleminin büyükçe bir bölümünün evden kaçma eylemlerinin plansız olduğu ve ciddi psikolojik deformasyonların yaşandığı görülmektedir. Ancak

burada beklenmeyen sonuç, gençlerin demografik özellikleri ile ilgilidir. Araştırma örnekleminde incelenen ergenler belirttiklerine göre ailelerini sevmekteler ve kendileri ile barışık, ne aşırı şiddet, ne de aşırı duygusal yoğunluklu bir ruh halindedirler. Ancak çocukların sadece kendi ifadelerinden edinilen bu yorumun gerçekliği ne kadar yansıttığı da tartışma konusudur. Burada Elkin'ın ergenlik dönemine özgü olarak belirttiği hayali izleyici ya da kişisel mit kavramlarının da etkili olduğunu vurgulayabiliriz. Gençlerin birçoğunun aile içindeki iletişimden rahatsızlık duyması, ailelerin tamamına yakınının sosyo-ekonomik yetersizlik içerisinde olması, aile içi şiddetin yoğun olarak görülmesi, gençlerin ifade ettiği pozitif tablo ile çok uyuşmamaktadır. Ayrıca kuruluş bakımındaki davranışsal özellikleri incelendiğinde; açıklamalarda yer aldığı gibi kurallara ve sınırsız özgürlüğün olamayacağına inanç, eğitim yaşamına ilgi, geleceğine yönelik birlikte yapılan planlamaların uygulanmasında işbirliğini sağlama, riskli ortam ve kişilerden kendisini koruma gibi kendisine yönelik pek çok sorumluluğun yerine getirilemediği, bu gençlerin kolaylıkla şiddete ve öfke kontrolsüzlüklerine başvurabildikleri gözlenmektedir.

Ergenlerin evden kaçmalarının sebebi direk sorulduğunda alınan cevaplar; sosyal, ekonomik ya da kültürel farklılıklardan ziyade, ailenin kendilerine karşı olan tutum ve davranışlarını vurgulamaktadır. Burada ergenlerin henüz hayata karşı bir bakış geliştirme sürecinde olmaları, tam anlamıyla yaşadıkları sosyal sorunlara karşı bilişsel bir analiz sürecine ulaşamamış olmaları göz ardı edilmemelidir. Dolayısıyla verdikleri yanıtlar sosyal problemin bütünsel yapı içindeki yerini vurgulamak yerine, kendi yaşadıkları duruma odaklanarak sorunları bu boyutlarda açıklayabildikleri gerçeği de hatırdta bulundurulmalıdır. Örneğin ekonomik baskı nedeni ile çocuğuna zengin bir sosyal yaşam sunamayan babanın stres sonucu ortaya çıkan davranışlarını, genç “babam beni sevmez” olarak yorumlayabilmektedir. Bu noktada gençlerle empati çalışmaları önem kazanmaktadır.

Aile ilişkilerine baktığımızda, çocukların çoğunluğunun aile iletişimlerinin zayıf olduğunu görüyoruz. Özellikle baba ile olan iletişimlerde kopukluklar olduğu saptanmıştır. Evini terk eden gençler ailelerinin kendilerini dinlemediğini, anlamadığını, hatalarında destek olmak yerine yargılayıcı yaklaştıklarını, kendileri üzerinde baskı kurduklarını ifade etmektedirler. Bir kısmı kendi davranışlarından ötürü ailesiyle iletişiminin bozulduğunu kabul ederken, düzelmesi için zamana ihtiyaç duyduklarını

ifade etmekte, ailelerinin kendilerini kabullenici ve destekleyici bir tutum sergilemelerini beklemektedirler.

Evden kaçış eyleminin planlı olmaması demografik özelliklerde ya da çevrede ciddi bir anormal durumun olmasını ihtimal dâhiline getirirken, gençlerin çoğunluğunun, bu gibi bir durumun olmadığını ifade etmeleri, planlı ve plansız kaçış arasındaki farkın da aslında çok net olmadığını göstermektedir. Gençlerin okullarındaki başarıları ve arkadaşlarıyla ilişkileri de bu durumu ortaya koymaktadır. Araştırmada beklenen sonuçlara bakıldığında ise aile faktörünün ve özellikle hukuki açıdan gençlerin kendilerini ifade etmedeki yetersizlikleri görülmektedir. Gençlerin büyükçe bir kısmı ya istenmeyen bir evliliğe, ya da istenmeyen bir geleceğe karşı çıkmada mevcut durumdaki imkanlarının yetersiz kalması neticesinde, bu eyleme başvurmuştur. Burada ailelerin gençlerin velayet ve reşitlik haklarına karşı yeterince bilgi sahibi olmadıkları, bu alanlarda yanlış müdahalelerde bulunabildikleri ve sonuç itibarı ile çocuklarının evden kaçmalarına zemin hazırlayabildikleri görülmektedir.

Türkiye'nin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde, işletmelerin büyükçe bir kısmının aile şirketleri olduğu görülmektedir. Şirket sahibi aileler, varlıklı aileler ya da toprak, makam, mevki sahibi aileler, ekonomik güçlerinin bölünmemesi için, gençlerin kendi hür iradeleri ile bir yuva kurma ya da iş yaşamında geleceklerini belirlemeleri önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Bunun yanında özellikle feodal yapının hala kırılmadığı doğu illerinde, aileler varlıklı olmasa bile, geleneksel normlar ya da ekonomik nedenlerle, gençlerin yaşamlarını kendilerinin belirlemesi hakkına sahip olmalarına engel olmaktadır.

Sorun bu açıdan ele alındığında, bu gençlerin büyükçe bir kısmı ailelerinin ya da sosyal ve toplumsal normların çizdiği kadere boyun eğerken, bazı gençlerin ise intihar ya da evden kaçma gibi yollara başvurduğu da görülmektedir. Çalışma örnekleminde de evden kaçma nedenleri arasında en fazla olanları değerlendirildiğinde, ailelerin gençlerin kişisel yaşamlarına karar verme haklarına müdahaleleri ön plana çıkmaktadır. Bu noktada sorunsalın “ergenlerin evden kaçması” mı yoksa “kültürden kaçması” mı olduğu da tartışma konusu, tezin doğrudan üzerinde durduğu konu olmamakla birlikte, üzerinde durulması gereken önemli bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Gençlerimizin sorun çözmeyi öğrendiği yerler aileleridir. Şayet bunu aileden öğrenemezse başka sağlıklı ya da sağlıksız kaynaklara da yönelebilmektedirler. Bu çoğunlukla içinde yaşadıkları çevrenin onlara ne sunduğuyla alakalıdır. Kendini zayıf hisseden genç etkili yöntem ne ise onu kullanacaktır. Stres anında onunla nasıl baş edeceğini deneme yanılma yoluyla öğrenebilmektedir. Etkili olan yöntemler onlara davranış kalıbı olarak yerleşmektedir. Deneme yanılma yolu dışında en etkin öğrenme yolu model almadır. Aile içinde aile bireyleri sorun çözümü için kendisini sağlıklı olarak ifade etmek yerine, bağırma, sindirmeyi tercih ediyorsa, tehdit etmeyi kullanıyorsa, çevresiyle ilişkilerinde kendisini rahat ettirebilmek, sorumluluktan kaçabilmek adına yalan söylemeyi, bahane bulmayı kullanıyorsa, çocukluktan beri bunları bir öğrenci gibi izleyen çocuk, ergenlik döneminde benzer yollara başvurabilecektir. Evini terk edip kurum bakımına yerleşen gençlerimizin aileleriyle yapılan görüşmelerde, pek çoğunda ailelerin çocukları hakkında şikayetçi olduğu davranış özelliklerinin, kendilerinde de var olduğu ve bu konudaki yüzleştirmelerden rahatsızlık duydukları görülmüştür.

Araştırma sonuçlarına göre, çalışma kapsamına alınan ergenlerin yarıdan fazlasının madde kullanımının olduğu görülmüştür. Anne ve babalarının madde kullanımlarına baktığımızda, çocukların madde kullanımları ebeveynlerine oranla daha fazla olup, ebeveynleri ağırlıklı olarak sigara kullanmaktadırlar. Bu sonuçtan hareketle, çocukların madde kullanımında, aile dışındaki çevresel faktörlerin daha baskın olduğunu ifade edebiliriz. Uygunsuz ortamlara karışarak madde kullanımı alışkanlığı edinen gençlerin, daha fazla madde elde etmek için daha fazla kaçış durumları söz konusu olabilmektedir. Alanda yapılan gözlemlerde de, madde kullanarak kuruluş bakımına gelen çocuk grubunun, kuruluş bakımını reddeden çocuklar arasında çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Bağımlılık geliştiren çocuklar kısa süreli tedavilerle hemen rehabilite olamamakta, sonrasında tekrar aynı süreci yaşayabilmektedirler. Bu çocukları, tekrar madde kullanma riskinden korumak, ne bugünkü ev tipli bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleriyle, ne de sürekli bir hastane tedavisiyle mümkün değildir. Burada farklı bir hizmet modeli ihtiyacı doğmaktadır.

Steinberg, madde kullanımının önlenmesine yönelik yapılan çalışmalarda maddelerin kontrolü yada ulaşılabilirliğini sınırlandırmanın yüksek maliyet gerektirdiğine, medyanın maddeyi kullanımını önleme yolunda gösterdiği çabaların

sorunu tamamen ortadan kaldırmadığına yönelik vurgu yaparak, uzmanların “ergenlerin madde kullanma konusundaki güdülenmelerini değiştirmenin ve yaşadıkları çevreyi değiştirmeye çalışmanın daha gerçekçi olduğu yönünde birleştiklerini belirtmiştir. Steinberg, bu doğrultuda geliştirilen programlarla ergenin psikolojik gelişiminin zenginleştirilmesinin sağlandığını, ergenlerin ilgi duyacakları alternatif etkinlikler düzenleyerek ve olanaklar yaratarak madde kullanımından uzaklaştırıldıklarını ifade etmiştir. Bu programlarda maddeyle bilinçlendirme temelli çalışmalar, maddeyi nasıl reddedeceklerine yönelik sosyal beceri eğitimi, bilgi ve psikolojik müdahalenin bir arada olduğu, benlik saygısını yükseltmeye yönelik çalışmaların faydasına değinmiştir. Yapılan araştırmalarda maddeyi kötüye kullanım ile (yoğun ve düzenli olarak kullanma) deneme arasındaki farkın dikkate alınması gerektiğini, bu fark dikkate alınmadan geliştirilen önleme programlarının başarısız ve yetersiz kaldığını belirtmiştir. Son olarak madde kötüye kullanımına yönelik müdahale programlarından en başarılı olanın hem ergeni hem de ailesini hedefleyen programlar olduğu görüşünü sunmuştur. (Steinberg, 2007, s. 498)

Ülkemizde de madde bağımlılığına yönelik geliştirilen programlara baktığımızda sosyal hizmetler olarak bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri ve ÇOGEM’lerde hizmet verildiğini görüyoruz. Sağlık Bakanlığına bağlı hastanelerde madde kullanımı tedavisi alan çocuklar aile yanında bakılamıyorsa, buralarda koruma altına alınmaktadırlar. Madde kullanımının tıbbi tedavi sonrasında tamamı ile sonlanmadığı, tüm dünyaca bilinen bir gerçekliktir. Önleyici çalışmalar başta olmak üzere, kurum bakımındaki rehabilite programlarının içeriğinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir.

Çalışma sonuçlarında tartışılması gereken bir diğer nokta ise evden kaçan bu gençlerin rehabilitasyonu sorunudur. Ülkemizde çeşitli nedenlerle, evden sık sık kaçma öyküsü bulunup, sosyal rehabilitasyon ve barınma ihtiyacı bulunan 12-18 yaş aralığındaki ergenler için, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü aracılığıyla, Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri, suç öyküsüne göre Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, cinsiyet durumuna göre de, (sadece erkek çocuklar için) Çocuk ve Gençlik Merkezleri açılmaktadır. Bu girişim sosyolojik ve hümanistik açıdan olumlu gibi görünse de, uygulamada, çocukların rehabilitasyonunu olumsuz etkileyen

durumların yaşandığı görülmektedir. Ev ortamında ailesi ile birlikte yaşayan bir genç, sosyolojik açıdan bazı yükümlülüklerle karşı karşıyadır. Anne ve babaya itaat, ailenin birliğine sadakat gibi yükümlülüklerin yanında, başarılı olma, üretme gibi beklentileri de karşılamakla yükümlüdür. Öte yandan rehabilitasyon merkezlerinde, hem evden ekonomik ve maddi anlamda daha uygun bir ortam elde edilmekte, hem de kendisi gibi evden kaçmış gençleri görerek, yapılan eylemin aslında kabul edilebilir olduğunu ve suçluluk duygusundan daha az etkilendiğini düşünmektedir. Bu nedenle bu merkezlerde verilen hizmetlerin, aile ortamındaki gençlerin sorumluluklarına yakın sorumluluklar geliştirecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekir.

Araştırma sonuçlarına göre evinden kaçış öyküsü olan çocukların ailelerinin büyük bir kısmının sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğunu söyleyebiliriz. Ailedeki çocuk sayısına baktığımızda 2 çocuk, anne ve baba ile birlikte 4 kişilik bir aile ve altındaki ferde sahip aile sayısı 40 çocuğun ailesinden, sadece 7 ailedir. Aile gelirlerine baktığımızda 1000 liranın altında olan gelir sayısının 18, 3063 liranın üstünde olan gelir grubu sayısının sadece 2 aile olduğunu görüyoruz. Belirlenen sınırlara göre yoksulluk sınırını geçen sadece 2 aile olduğunu, bunlardan 3500 TL gelire sahip olanın 4 kişilik bir aile olduğunu, 4000 TL civarı gelire sahip olanın 11 nüfusa sahip olduğunu görüyoruz. Bu durumda yoksulluk sınırının üzerinde sadece 1 aile olduğunu, yoksulluk sınırının içindeki ailelerin 38 tanesinin en az beş nüfuslu olduğu düşünülürse çoğunluğunun açlık sınırında yer aldığını ifade edilebiliriz.

Evden kaçan ergenlerin cinsiyet dağılımlarına baktığımızda kız çocuklarının, erkek çocuklara oranla, 3 kat daha fazla olduğunu görüyoruz. Toplumsal yapımızı düşündüğümüzde, çıkan sonuç Mead'ın görüşünü destekler durumdadır. Evden kaçan ergen kızlarla yapılan görüşmelerde, ağırlıklı olarak sebebin, karşı cins ile olan birlikteliğinin onaylanmamasının olduğu, alanda çalışan birçok meslek elemanlarınca reddedilemeyecek bir gerçekliktir. Cinsiyete göre erkek ergenler, karşı cinsle duygusal ilişki yaşama yada cinsellik dürtülerini yaşamada, kız çocukları kadar toplumsal baskı altında kalmamaktadırlar. Alanda elde edilen deneyimler göstermektedir ki, kuruluş bakımına gelen ergen kızlarda, evden kaçış sebebi çoğunlukla toplum tarafından kabul edilebilecek ve yargılanmayacak sebeplere bağlanmaktayken, yapılan detaylı sosyal incelemelerde, esas problemin karşı cinsle duygusal ve cinsel bağ kurmada

yasaklanmaları olduğu tespitleri yapılmıştır. Ancak bunun tek kriter olduğunu söylemek mümkün değildir.

Araştırma kapsamına alınan gençlerin çoğunluğunun marka giymeye düşkün oldukları görülmüştür. Günümüzde manevi değerlerin, tüketim kültürüne dönüştüğünü görüyoruz. Bunda şu ana kadar ele alınan sanal ortamın, sürekli iyi bir imaja sahip olmayı vurgulayan televizyon reklamlarının, her biri imaj olarak güçlü görünen televizyon dizi kahramanlarının, dönemsel özellikler arasında yer alan kişilik arayışı ve iyi bir imaja sahip olma isteğinin etken olduğunu düşünebiliriz. Zayıflayan moral ve manevi değerler, gençleri günümüzde seks bağımlılığı, alkol ve madde bağımlılığı, marka bağımlılığı gibi sorunlara sürükleyebilmektedir. Bir gruba ait olma isteği marjinal gruplara ait olmayla sonuçlanabilmektedir. Köyden kente göç eden aileler, henüz şehrin tehlikelerini tanıyamamışken, yeni bir yaşam kurma ve ekonomik kaygılar taşıyorken, gençlerin hızına yetişememişlerdir. Gençlerin kendilerini gerçekleştirme ve ait olma arayışlarına ise tepkisel yaklaşabilmişlerdir. Bu çoğunlukla aileler tarafından ergeni baskı altına alma ve şiddet uygulama olarak baş göstermiştir. Sonuç olarak gençlerin ev ortamını terkleri gündeme gelmiştir. Dışarıdaki marjinal gruplara yada karşı cins ilgi duydukları insanlara, yüksek sosyo-ekonomik düzeye sahip yaşlılarının yaşadıklarına özele, bu koşullara ulaşabilmelerini sağlayabileceklerini düşündükleri gruplarla iletişime geçebilmeleri internet sayesinde güç olmamıştır. Evden kaçma öyküsü olan gençlerimizin yaklaşık olarak % 60'ı, internete kolaylıkla ulaşabildiğini ifade etmiştir. Elbette ki internet bulunan her evdeki ergenlerin risk altında olduğunu söylemek doğru bir çıkarım olmaz. Ancak sosyo-ekonomik düzeyi düşük olup, aile içinde ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevgiyi alamayan, sosyal ve manevi ihtiyaçları karşılanamayan aile ortamlarında, internet bir risk faktörü olabilmektedir. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük olan aileler internetin çocukları tarafından sağlıklı olarak kullanılmasını denetleyecek bilgi ve donanıma sahip değildirler. Bunun sonucunda çözüm olarak ya interneti tamamen ortadan kaldırmayı yada tamamen kontrolsüz bırakmayı tercih edebilmektedirler. Tamamen yasaklanması durumunda çocuklar dışarıdaki internet kafelerden kolaylıkla internete ulaşabilmektedirler. Kuruluş bakımına gelen kız ergenlerin internet aracılığı ile istismara maruz kalmaları azımsanmayacak boyuttadır.

Yapılan görüşme sonuçlarında da görülmektedir ki, evinden kaçan gençlerin birçoğunun ailesinde göç olgusu yer almaktadır. Ayrıca bu ailelerde şiddet kültürü yaygındır. Başka bir yaşamın farkında olan göç ailelerinin çocukları, bu yapıyı terk etme arayışı içerisine girmektedirler.

Türkiye genelinde 1980'lerden sonra hızlı iç göçün yarattığı en önemli sorunlardan biri plansız yapılaşma ve bu plansız yapılaşma ile birlikte hizmetlerin yeterince halka götürülemeyişidir. İstanbul'un %75'i plansız yapılaşma şeklindedir. Araştırma grubuna giren çocukların ailelerinin göç nedeni ekonomik ve sosyal ağırlıklıdır. Kent merkezinin dışında kalan bu grup, genellikle sorunların kendi içinde oluşturdukları adalet sistemi, örf ve adetlerle çözme eğiliminde olup, göç ettikleri bu bölgede de aynı sistemi devam ettirme eğiliminde oldukları söylenebilir. Dolayısıyla kadına yönelik şiddet ya da çocuğa yönelik şiddetin suç olduğu, bu durumlara şahit olup, bildirimde bulunmayanlarında suç işlediği yöre halkınca bilinmemektedir. Disiplin anlayışı içinde şiddeti de barındıran kültür, burada da devam etmektedir. Mevcut yapı doğudan göç gelen ailelerle de benzerlik göstermektedir. Sonuç itibarı ile genellikle bu vakalarda, dış dinamikler tarafından hiç müdahale edilmemiş, dokunulmamış, sağlıklı ya da sağlıksız kendi içinde işleyen bir yapı mevcuttur. Dolayısıyla göç eden ailelerde, göç ettikleri yerin yaşam kültürlerinden ayrılmamaları, kapalı bir toplum yapısı içinde olmaları, hemşerilik bağlarının kuvvetli olması, yaşadıkları yerlerde aynı kültürü sürdürmeleri, çocukların ve gençlerin okul ve sosyal çevreden etkilenerek ikametlerinde gecekondu kültürü ile küçük evlerde bir arada yaşamları sonucunda, sosyalleşmenin getirdiği baskının aile içerisinde şiddet ve çarpık ilişkiler yaşamları sonucunu doğurabilmektedir. Yaşam koşullarındaki ve çevre koşullarındaki değişime karşın, ailelerin mevcut yapıyı sürdürme konusundaki direnci, değişimi kabullenmeyişi sosyal patlamaları da beraberinde getirmektedir (Evinden kaçan çocuklar, madde kullanımı, cinsel istismar, aile içi şiddet vb.).

Koruyucu önleyici hizmetleri ve soruna yönelik çözüm odaklı müdahaleleri ile toplum merkezlerinin bahsedilen sorun alanında önemli katkıları olabileceği düşünülmektedir. Toplum merkezlerinin temel amaçlarından biri, kentsel yaşamın dışında kalmış, toplumun fırsatlar ve imkanlar yönünden geri kalan kesimini güçlendirmek, kentsel yaşama uyumlarını sağlamaktır. Bu nedenle kent içerisindeki göç alan bölgelerde konumlanmaktadırlar. Merkezde yer alan meslek elemanları tarafından

sorunlar, yerinde tespit edilerek, uygun sosyal hizmet müdahalelerini gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla belediye tarafından, soruna yönelik risk teşkil eden bir bölgede toplum merkezi uygulamasının gerçekleştirilmesi, başarılı olunması halinde bu uygulamanın tüm risk bölgelerinde gerçekleştirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Gençlerin büyükçe bir kısmı, ya istemedikleri biri ile evlendirilme, ya da istemedikleri bir işi yapma gibi, geleceklerine yön verme konusunda yetersiz kaldıklarını ifade etmişler ve bu nedenle evden kaçtıklarını belirtmiştir. Türkiye'nin genel olarak sosyal ve kültürel yapısı dikkate alındığında, aile şirketlerinin çokluğu ve gençlerin ailenin işini devam ettirmesi, ailedeki sermayenin bölünmemesi için aile içi evliliklerin yapılması, ya da düşük gelirli ise başlık parası nedeni ile genç kızların istemedikleri kişilerle evlendirilmeleri oldukça sık rastlanan bir durumdur. Gençlerin evden kaçma nedenleri olarak öne sürdüğü nedenlere maruz kalanların sayısının, evden kaçanlardan yüzlerce kat daha fazla olduğu, toplumun genel yapısından da görülmektedir. Bazı gençler bu soruya eğitime devam etme amacıyla evden kaçtıkları yanıtını vermiştir, ancak “Kardelen”, “Haydi Kızlar Okula”, “Baba Beni Okula Gönder” gibi eğitim kampanyaları, devletin bu konudaki yasal düzenlemeleri, bu sorunun çok fazla olası olmadığını akla getirmektedir.

Ergenlik dönemi; gencin, çocukluk dönemindeki çevresi tarafından korumacı yaklaşımla çizilen sınırların dışına çıkma isteği duydukları bir dönemdir. Çocuğun belirlenen sınırları, ailenin koruyucu ve kollayıcı olma içgüdüğü ile birlikte, toplumsal baskı ve hukuki olarak sorumluluk taşıma durumuyla da bağlantılıdır. Bu dönemde kendisinin bağımsız bir varlık olduğu bilincini edinmesinden hareketle, kendine odaklanan gencin kendini var edebilme çabası, diğer tüm kurallar ve yasakların etkisinden ağır basmaktadır. Gerek eğitim sistemimizde, gerekse aile sistemlerimizde, çocuğun kendisini tanıması ve ihtiyaçlarının farkında olması, kendisini ifade edebilmesinin sağlanmasının sağlıklı ergenliğe geçiş için önemli olduğu düşünülmektedir. Gencin dönemin psikolojik, fiziksel, cinsel özellikleri itibarı ile zayıflıklarının, güçlü yönlerinin farkında olması bu dönemde sık yaşanan dürtüsel davranışlarının daha kontrollü olmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle ilköğretim çağından itibaren insanın gelişim evrelerini içine alan müfredatın yer almasının, özellikle ergenlik dönemi ile ilgili müfredata ilköğretim çağında ağırlık

verilmesinin önem arz ettiği düşünölmektedir. Ergenlik döneminde duygusal problemler yaşıyan gençlerle yapılan görüşmelerde, gencin yaşadığı içsel çatışmayı tanımlayamadığı, eğer ki çevresel bir neden varsa tüm yüklemeleri bu çevresel nedene aktarabildiğı, çevresel etmenler ortadan kalksa dahi yaşadığı çatışmanın devamı durumunda, ihtiyaç duyduğu çevresel etmeni kaybetmiş ya da zedelemiş olmasından kaynaklı, yeni bir çatışma alanı yaratarak daha fazla çöökkünlük yaşayabildiğı, evini terk ederek kurum bakımına gelen gençlerimizde yaşanmaktadır. Bu noktada rehabilitasyon çalışmaları öncelikle çocuğun çevresel etmenden uzaklaşmasıyla elde edemediğı iç huzur ile yüzleşmesi, sonrasında özlem duyduğu çevresiyle ilişkilerinin onarılması ve farklı bir bakış açısı kazanmış olarak aileye dönüşüyle sonlanması yönünde ağırlık kazanmaktadır. Genç ve aile açısından ciddi bir patoloji ya da kronikleşmiş bir kişilik bozukluğu olmadığı sürece, aile ve ergenle yapılan mesleki çalışmalar başarı ile sonuçlanabilmektedir. Bu noktada zamanında müdahale hayati rol taşımaktadır. Geç kalınmış müdahaleler, ailenin toplum içinde sürekli sorun üreten yapılar haline dönüşmelerine sebebiyet vermektedir. Mevcut kuruluşlar ihtiyacı karşılayamazken, kaynak yetersizliğı nedeniyle rehabilite edilemeyen sorun grubu, toplumda yine yeni sorunlar üretecek yapılar haline dönüşmektedir. Artan sorun grubuna karşı kaynaklardaki yetersizlik, kuruluşları sorunun sadece kontrol altında tutulmaya çalışıldığı, ancak çözülemediğı depo konumuna sokmaktadır. Bu noktada tıbbi, sosyal, psikolojik, hukuki yaklaşımlardan medet umulmakta ancak, kronikleşen sorun yapısında hiçbir yaklaşım tam anlamıyla çözüm olamamaktadır. Geç kalınmış müdahalelerde rehabilite edici yaklaşımlara uzun süreli ve pahalı olan terapi de dahil edilmek zorunda kalınmakta, ancak ne ailenin ne de devlet imkanlarının bu kaynağı karşılaması mümkün olamamakta, gençlerimiz yetişkin olduklarında da toplum içinde müdahale gerektiren ve yeni sosyal hizmet alanları gerektiren gruplara dahil olmaktadırlar. Sonuçlarla uğraşan bir yapıdan sorunun ilk başladığı noktada müdahaleye yönelen bir yaklaşım modeline dönölmedikçe, kurumlar çocuklar için sadece kontrol altında tutan, sorun çıkmaması için özgürlüğü sınırlayan bir misyon üstleneceklerdir.

Gencin yetiştirilmesinde, sağlıklı ve özgür düşünme yetisi kazandırmak önemli bir husustur. Ona önce insan doğasını öğretmek önem taşımaktadır. Sağlıklı ve sağlıksız tüm eylemlerin kökeninde önce düşünce yatmaktadır. Bu düşünce sistemi ne kadar güçlü olursa, sağlıklı ve sağlıksız düşünceyi ayırt etme gücü o kadar kuvvetli

olmaktadır. Sağlıksız düşünceler ve algı çarpıklıkları ergenlik döneminde en fazla karşılaşılan sorunlardandır. Yaşadıkları sorunlarla ilgili yapılan görüşmelerde, “ o an öyle düşünmüştüm, böyle sonuçlanacağını düşünmemiştim, sonrasını düşünmedim o an yapmak istedim” gibi temalar dikkat çekecek kadar çoktur. Üstelik aynı hatalar davranışlarının sonuçları hakkında bilgilendirilmelerine rağmen kronik bir şekilde devam edebilmektedir. Sağlıklı düşünce sisteminin kazandırılması kadar bu düşünce sisteminin aktivasyona geçirilmesi, çocuğun deneme yanılma ortamlarına sahip olması da önem taşımaktadır. Aksi takdirde sadece nasihat ve manipülasyon şeklindeki aktarımlar, düşünceyi baskılayarak zaman içinde dürtüsellikle sonuçlanabilmektedir. Çocukların güvenli ortamlarda düşüncelerini test edebilecekleri uygulama ortamlarına sahip olmaları, ilerde dürtüsellikle patlak verecek bir eylem yerine, değiştirilmiş ve içselleştirilmiş bir bilgiye dönüşecektir. Ergenlik döneminde ortaya çıkan dürtü kontrol eksikliği, evini terk eden birçok ergende görülmektedir. Toplumsal olarak en fazla baskı altına alınan cinsellik, ergenlik döneminde sağlıksız bir şekilde patlak vererek, en yoğun sorun alanını oluşturmaktadır. Evi terk durumlarına baktığımızda, kaçışın çoğunlukla karşı cinsten duygusal yakınlık duyulan bir kimseye olduğu, mesleki müdahaleler belirlenirken, sorun tespiti amacıyla yapılan görüşmelerde, toplumsal olarak kabul gören gerekçelere sığınıldığı görülmektedir. Bu görüşü destekleyen sav, ergenin sağlıklı bir şekilde ailesine dönmesini sağlayacak tüm müdahale programları gerçekleştirilmiş olsa da, başta evini terk durumuna neden olarak sunduğu gerekçeler ortadan kaldırılmış olsa da, çocuğun kaçma davranışının sonlanmamasıdır.

Sorunun kaynağı cinsel istismar olmayıp davranış ve duygu durum bozukluğundan, kişilik bozukluğundan kaynaklı sorun yaşayan ergenlerin, cinsel istismar yaşadıkları yönünde bildirimde bulunmaları farklı amaçlara yönelik olabilmektedir. (ilgi çekme, tekrar kaybedilen güvenin yeniden sağlanması, çevre desteğinin kaybedilmemesi, mağdur rolünü oynama vb.). Aile yapıları incelendiğinde ailenin tutum ve davranışlarında ciddi bir risk görülmemesine karşın, ailenin dışında yaşanan travmatik durumlar, genetik kaynaklı kişilik sorunları, yanlış ortam ve çevrelere yönelmesinden kaynaklı davranış sorunları ve madde bağımlılığı geliştirmeleri mümkün olabilmektedir. Bu vakalar bakım hizmeti sağlayan ve içeriğinde sağlık hizmeti barındırmayan sosyal hizmet kuruluşlarında değerlendirilmesi uygun değildir. Anti-sosyal davranış eğiliminde olan çocukların bir arada bulunmalarının, düzelme

yerine birbirlerinden etkilenecek sorunlarını daha da arttırdığı gözlenmiştir. Ayrıca yüksek stres düzeyine sahip ergenlerin grup olarak bir arada yaşamaları, kuruluş bakımında güvenlik problemlerini de gündeme getirebilmektedir. Kurum bakımında, çocukların duygusal ve fiziksel olarak birbirlerine zarar vermeye başladıkları görülebilmektedir. Yapılan birçok mesleki görüşmelerde, kuruluş bakımında kalmakta olan pek çok gencimizin, en yüksek stres faktörünün, kurumda kalan diğer arkadaşları olduğunu belirttikleri görülmüştür. Dolayısıyla bu çocuklara bakım tedbiri önerilmeden, sağlık tedbiri önerilerek ailenin sorunla baş etmesinde güçlendirilmesine yönelik müdahaleler daha etkilidir. Ancak baş etmesi zor olan bu süreçte, aile yalnız bırakılmamalıdır. Sosyal hizmet birimleri tarafından yapılan alan araştırması ve vaka çalışmalarında tespit edilen cinsel istismar vakalarında, çocuk izleme merkezinde gerekli araştırmalar tamamlanıp çocuk ve aile tanınana kadar, çocuğun yatılı olarak kalabileceği bir gözlem merkezinin oluşturulması, sonrasında çocukla ilgili gerekli tedbirin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çocuğun doğrudan kuruluş bakımına alınması, devamında başka sorunlarında sürece eklenmesine yol açmaktadır. Çocuğun, yanlış bir tespitle yanlış bir yerden hizmet almasına yol açmak, tüm hayatını etkileyecek sonuçlarla sonuçlanmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle çocuk gözlem ve izleme merkezlerinin kurularak, bu hizmeti etkili bir şekilde verebilecek imkanlara kavuşturulması, önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamına alınan gençlerin yaklaşık yarısı, okul rehberlik servisini kendilerine destek olma yönünde yeterli bulmadıklarını ifade ederken, sadece %24'lük kısmı düzenli olarak rehberlik servisine gittiğini vurgulamaktadır. Alanda yapılan gözlemler ve çocuklarla yapılan görüşmeler göstermektedir ki, çocuğun sosyal çevresi kısıtlı ise ya da aile tarafından kontrol altına alınmış ise, çocuğun bastırılmış ve dürtüselleşmiş pek çok davranışı okul yaşantısında patlak verebilmektedir. Öncelikle derslere girmeme, sonrasında internet kafeler aracılığı ile karşı cinsle tanışma, ailenin bu durumu fark etmesi, sorunu şiddetle ve korkutmayla çözmeye çalışması, tekrarlayan aynı süreçte şiddetin artması ve gencin devamsızlıktan kalarak okul yaşantısını sonlandırması, evdeki bağlarının zedelenmesiyle birlikte bir işe yönlenerken benzer davranışlarını ortamında da devam ettirmesi ve nihayetinde kopan tüm bağlar neticesinde, karşı cinse kaçarak ailenin ihbarıyla kurum bakımına alınması süreci sık sık tekrarlayan bir süreçtir. Çocuğun aileden ilk kopuş yeri olan okul, ergenin riskli

ortamlara yönelmeden, sadece ders veren kurumlar olmaktan çıkıp, aynı zamanda ergenin ihtiyaçlarına cevap verebilen, koruyucu önleyici tedbirlerin alındığı bir kurum olması halinde birçok evden kaçış vakası önlenebilecektir. Bu noktada okul rehberlik servisleri hayati önem taşımaktadır. Ancak okul kapasitelerinin yüksek olması, ters orantılı olarak rehber öğretmenlerin sayısının yetersizliği, rehber öğretmenleri sadece evrak işlerine yetebilir hale getirebilmektedir. Rehberlik servislerinde sadece rehber öğretmenin değil, sosyal çalışmacıların da istihdam edilmesinin bir çok çocuğun evini terk ederek, kurum bakımına gelmeden koruyucu önleyici tedbirlerle aile yanında kalmasının sağlanmasında hayati rol oynayacağı düşünülmüştür. Ancak sosyal çalışmacı istihdamının çoğunlukla sonuçlarla uğraşan kuruluş bakımında yoğunlaştığını görmekteyiz. Oysaki evini terk etmeden önceki ilk çevresel sistemi olan okullarda, yaşadığı mahalledeki gençlik merkezleri ve toplum merkezlerinde, evini terk ettikten sonra karşılaştığı sistem olan çocuk bürolarda, suç durumu gündeme geldikten sonra ilk değerlendirmelerin yapıldığı çocuk mahkemelerinde koruyucu önleyici çalışmalarda yoğunlaşması gereken sosyal hizmet sisteminin, sadece bakım kurumlarında yoğunlaştığını, daha çok sonuca odaklı çalışmak durumunda kaldığını ve önüne koruyucu önleyici tedbirlerle geçilmeyerek daha fazla akan sorun yığınıyla baş etmek için, daha fazla kurum açma yolunu benimseyen, açılan kurum sayısına karşı istihdam edilmeyen personelle orantılı olarak alandaki meslek elemanlarının tükenmesine yol açan bir sistemin içine girdiğimizi görmekteyiz. Koruyucu önleyici çalışmaların sadece proje bazında değil, bir devlet politikası haline getirilmesinin, bu alanda çalışma yapan meslek elemanlarının bu kapsamda istihdamının sağlanmasının gelinen aşamada hayati rol oynadığı düşünülmektedir. Mevcut durumda evini terk ederek sosyal rehabilitasyon merkezlerine yerleştirilen özellikle kız çocuklarının ihtiyacı karşılayamayacak boyutta sayısının artması, her geçen gün kuruluş sayısının arttırılmasına yönelik baskının daha fazla hissedilmesinin nedeninin, sosyal destek sistemleri ile zamanında tanışmayan, değişen toplumsal süreçte sosyal patlamalarla dağılma noktasına gelen aile sistemi olduğu düşünülmektedir. Bu noktada yeni kurumlar açarak mevcut kaynağı sonuçlarla uğraşmaya aktarmanın, koruyucu önleyici yaklaşımları zayıf bırakmanın kaynak, emek, zaman israfına yol açacağı düşünülmektedir.

Evden kaçma sorununu sadece psikolojik olgulara indirgemenin ve bu yönde çözümler üretmenin doğru olmayacağını ifade etmeliyiz. Aileleri güçlendirmeye, onları

ait oldukları sosyal çevreleri ile sağlıklı bir şekilde entegre etmeye yada onları ait oldukları çevrede tutunabilmelerini sağlayacak önlemleri almaya, şehrin olanak ve fırsatlarından faydalanarak değişen toplumsal yapıya ayak uydurmalarını sağlamaya, yaşamsal stres faktörlerini azaltmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Çocukların hayalini kurduğu tartışmasız, gerilimsiz, huzurlu aile ortamlarının yaratılmasında, devlet tarafından üretilecek sosyal politikaların varlığı önem arz etmektedir. Böylelikle şu ana kadar değinilen tüm öneri ve süreçleri işleten bir sistem yaratılabilecektir.

ÖNERİLER

Kuşkusuz araştırma sonuçlarının yorumlanmasında ve uygulamada en önemli görev, alan uzmanlarına düşmektedir. Ancak bunun yanında, ileriki araştırmalar ve bilimsel olarak konunun aydınlatılması için araştırma sonuçlarının akademik alandaki araştırmacılara da yol gösterebileceği düşünülebilir. Bu bağlamda araştırmacıların aşağıdaki önerilere uymaları, ileriki araştırmaların niteliği açısından fayda getirebilir:

- i. Araştırma örneklemini genişletilerek, daha büyük örneklem üzerinde araştırmanın tekrarlanması, araştırmanın gücünü arttırabilir.
- ii. Bu çalışmada evden kaçma sorunu, kaçma eylemini gerçekleştiren ergenlerin gözüyle ve alan deneyiminden elde edilen gözlem ve değerlendirmelerle oluşturulmuştur. Bir dahaki çalışmalarda ailenin gözünden sorun alanının tanımlanması ve değerlendirilmesi önem arz etmektedir.
- iii. Araştırma sorularının çeşitlendirilmesi ve konulara göre alt faktörlere ayrılması, araştırmanın etkenlerini daha iyi bir şekilde ortaya koyabilir.
- iv. Farklı merkezlerdeki çalışmalar bir arada değerlendirilerek, mevcut durumun bölgesel ve merkezlere göre nasıl değiştiği üzerinde durulabilir.

KAYNAKÇA

- ABALI, O.: 2006 “ Ergenlik Dönemi ve Sorunları”,
İstanbul, Epsilon Yayınları.
- ADAMS, G. : 2000 “ Adolescent Development : The Essential
Readings”, Oxford, UK, Black Well
Publishers Ltd.
- AKINCI, Y.,
ATAKAN,T.:1968 "Psikolojik, pedagojik, hukuki yönleriyle suç işleyen ve
suça giden çocuklar: öğretmenlerin ve ailelerin yardımcı
kitabı: eğitilmesi, yönetilmesi güç çocuklar" ,
1. Basım, İstanbul, Minnetoğlu Kitapevi.
- ATABEK, E. : 2011 “Tüketilen Değerler ve Gençlik”, 2. Baskı,
İstanbul, Cumhuriyet Kitapları.
- AYDIN, C. : 1988 “Toplum Örnekleminden Ergenler ile
Çocuk Psikiyatrisine Başvuran Ergenlerin
Sorun Alanlarının Karşılaştırılması”,
İzmir, Çocuk Psikiyatrisi Yan Dal
Uzmanlık Tezi.
- BANDURA, A. : 1980 “The Stormy Decade: Fact or Fiction,
Adolscent Behavior and Society”, 3. Ed., New York,
Random House.

- BENEDİCT, R. : 1980 “Adolscent Behaviorand Society”, 3. Ed.
New York
- BOLTON COUNCIL “www.democracy.bolton.gov.uk” (çevrimiçi), 21 Aralık 2012.
- BOZASLAN, H. : 1999 Le phénomène milicien: une composante de la violence politique dans la Turquie des années soixante-dix 1970”, TURCICA(31), s. 214.
- CILGA, A. : 2001 “Çocuk Hakları ve Eğitimi”, Milli Eğitim Dergisi, Sayı 151
- ÇUHADAROĞLU, F. : 1996 “Adolesansta Psikolojik Gelişim Özellikleri”, Katkı Pediatri Dergisi, 17/5, 783-788.
- ÇUHADAROĞLU, F., CANAT, S., KILIÇ, E., ŞENOL, S., RUGANCI, N., ÖNCÜ, B., HOŞGÖR, A.G., IŞIKLI, S., AVCI, A. : 2004 “Ergen ve Ruhsal Sorunlar. Durum Saptama Çalışması” , Ankara, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) Raporları
- DOBBS, D. : 2011 “Taze Beyinler” , National Geographic, Ekim 2011, 111-129.
- DOĞAN, İ. : 2000 “Akıllı Küçük: Çocuk Kültürü ve Çocuk Hakları Üzerine Sosyo-Kültürel bir İnceleme”, 1. Basım, İstanbul, Sistem Yayıncılık.

- DURMUŞ, A. : 2005 “Ergenlik Dönemi”, 1. Basım , İstanbul, Nesil Yayınları.
- ELKIN, D. : 1980 “Egocentrism in Adolescence, Adolescent Behavior and Society”, 3. Ed., New York, Random House.
- ERDOĞAN, O. : 2011 “Çocuk Hakları”, 1. Basım, İstanbul, Acar Basım
- FRANKLIN, B. : 1993 “Çocuk Hakları”, Çev: Türker, A. 1.Basım, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- J.F. ADAMS:1995 " Ergenlik Kuramları, Ergenliği Anlamak", (Çev. A.Dönmez), 1. Basım, Ankara, İmge Yayınevi
- GANDER, M.J., GARDINER,H.W.:1993 “Çocuk ve Ergen Gelişimi” Editör: B. Onur , 3. Baskı, Ankara, İmge Yayınevi.
- GEÇTAN, E.: 1995 “Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar”, 11.Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- KARABEKİROĞLU, K.: 2009 “Ergen Ruh Sağlığı Rehberi”, 1. Baskı, İstanbul, Say Yayınları
- KULAKSIZOĞLU, A. : 2000 “Ergenlik Psikolojisi”, İstanbul, Remzi Kitabevi.

LÜKÜSLÜ, D. : 2009

“Türkiye’de Gençlik Miti”, 1. Baskı,
İstanbul, İletişim Yayınları

MEGEP : 2007

“Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Uyumsuz
Çocuklar” Mesleki Eğitim ve Öğretim
Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi, (çevrimiçi)
[http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/
kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/uyumsuzcocuklar.
pdf](http://hbogm.meb.gov.tr/modulerprogramlar/kursprogramlari/cocukgelisim/moduller/uyumsuzcocuklar.pdf), 17 Mart 2012

OFLAZOĞLU, F. A. :
2000

“Yetiştirme Yurdunda Yaşayan
Ergenlerde Kimlik Statülerinin
İncelenmesi”, İzmir, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.

ONUR, B.: 1997

“Gelişim Psikolojisi”, 4. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.

OYMAN, R.D,
KARAŞAR, A. : 2011

"Çocukların Evden Kaçma Sorununa Genel Bir Bakış"
İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Proje Geliştirme
Birimi, İzmir İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü Bülteni,
Ağustos 2011, sayı:8.

- AYDIN,G., ŞİRİN, M.R., “Ortak Umut Projesi Yetişkin Bildirileri
ŞİRİN,M.C(Yayınlayan):
2011 Kitapı-2”, I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi, İstanbul, 1.
Basım, Çocuk Vakfı Yayınları.
- PARIS, F.: 1988 Violens en France, Paris, Sevil,1999 ve
La Violence Paris, Editions Balland
Collection “Voix et Regard”, 2004
- PARMAN, T. : 1998 “Ergensel etkinlikler olarak aşk, cinsellik
ve ölüm: Ergenlik Döneminde Cinsellik
(Gelişim ve Sorunları)”, Editör: Selahattin
Erol, Neslihan Rugancı,
Ankara, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı
Derneği Yayınları: 2.
- PETERSON, C.,
MAİER, S.F.,
&SELIGMAN , M.E.P.:
1993 “Learned Helplessness”, 1. Basım
NewYork, Oxford University Press.
- POLAT, O. : 2006 “Çocukların Cinsel Sömürüsü”, İstanbul, Sokak
Çocukları Rehabilitasyon Derneği.
- POSTMAN, N. :1995 “Çocukluğun Yok Oluşu”, Çeviren: İnal,
K. 1. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.

- SARIKAVAK, Z. : 2009 “Ceninden Ergenliğe” , 1. Basım, İstanbul, Özlem Yayınevi.
- SEVERİN, G. : 2000 “Ergenlik Çağının Tehlikeleri”, 1. Basım, İstanbul, Çocuk Aile Yayınları.
- STEINBERG, L.: 2007 “Ergenlik”, Çev. Çok, F. Ercan, H. Artar, M. Uçar, E. Sevim, S. Bağlı, M. Aypay, A. Şener, T. Parmaksız, R. Satman, C. Yiğit, T. Kapçı, E., 1. Baskı, Ankara, İmge Kitapevi.
- TARİMEVİ, N.: 2007 “Çocuk Koruma(ma) Kanunu”, 1. Basım, Ankara, SABEV
- TİRYAKİOĞLU, Ö. : 2012 “Erken Ergenlik (Puberte)”, (Çevrimiçi), <http://ozaytiryakioglu.com/erergen.html>, 3 Ekim 2013
- Türkiye İstatistik Kurumu: 2011 "Güvenlik Birimine Gelen yada Getirilen Çocuklar", (çevrimiçi) <http://www.tuik.gov.tr> , 4 Ağustos 2013
- TWENGE, J. : 2009 “Ben Nesli” , Çev:Öztürk, E., 1. Basım, İstanbul, Kaknüs Yayınları.

USTA, S. : 2012

“Çocuğun Yerleşim Yeri Edinme Hakkı
ve “Bir İstisna””, Ankara Barosu Dergisi,
Sayı: 2012/1, Afşaroğlu Matbaası, s.87

WANGBY, M.,
BERMAN, L.R.,
MAGNUSSON, D. :1999

“Development of Adjustment Problems in
Girls: What Syndromes Emerge?” Child
Development, 70, 678-699.

YAVUZER, H: 1994

“Çocuk Psikolojisi” 9. Basım , İstanbul, Remzi Kitabevi
A.S.

YÖRÜKOĞLU, A. :
1990

“Gençlik Çağı”, 7. Baskı, İstanbul,
Özgür Yayın-Dağıtım.

İNTERNET HABERLERİ

Aktif Haber

"Evden Kaçan Genç Kızın Pişmanlığı", Yerel Haberler,
17 Aralık 2012, (Çevrimiçi)
<http://www.aktifhaber.com/evden-kacan-genc-kizin-pismanligi-705805h.htm>, 4 Ağustos 2013.

BGRT Beyşehir Göl
Radyo Televizyon A.Ş

"Evden Kaçan Genç İntihar Etti", Ana Sayfa Haberi,
24 Haziran 2011, (çevrimiçi)
<http://www.bgrt.com.tr/haber/1893/evden-kacan-genc-intihar-etti.html>, 4 Ağustos 2013.

Bugün

"Gece yarısı yalın ayak evden kaçan genç kızın cesedi bulundu", Gündem Haberleri, 19 Temmuz 2013, (çevrimiçi) <http://www.bugun.com.tr/son-dakika/gece-yarisi-yalin-ayak-evden-kacan--haberi/7255084> Ağustos 2013

Sabah

"Genç Kızın Başına Gelmeyen Kalmadı", Yaşam Haberleri, 7 Aralık 2012, (çevrimiçi) <http://www.sabah.com.tr/Yasam/2012/11/07/genc-kizin-basina-gelmeyen-kalmadi>, 4 Ağustos 2013

EKLER

SORU LİSTESİ

1. Cinsiyet durumu nedir?

Kız Erkek

2. Doğum tarihin nedir?

.....

3. Doğum yerin neresidir?

.....

4. Eğitim durumun nedir?

Okuryazar İlkokul terk Ortaokul Lise

5. Çalışma deneyimin oldu mu?

Evet Hayır

6. Çalışma deneyimin olduysa çalışmanı kim istedi?

Kendisi Ailesi Çalışmadı Kendisi ve Ailesi

7. Çalışma deneyimin olduysa hangi sektörlerde çalıştın?

Çalışmadı Tekstil Kuaför Satış Diğer.....

8. Çalışma deneyimin olduysa her bir sektörde ne kadar süre çalıştın?

Tekstil..... Kuaför..... Satış..... Diğer.....

9. Herhangi bir sağlık problemin var mı?

Evet Hayır

10. Sağlık problemin varsa ne/ nelerdir?

Yok Bedensel Zihinsel ve Ruhsal

11. Daha önce hiç ciddi bir hastalık yada kaza geçirdin mi?

Evet Hayır

12. Daha önce ciddi bir hastalık yada kaza geçirdiysen nedir?

.....

13. Herhangi bir madde kullanıyor musun?

Evet Hayır

14. Herhangi bir madde kullanıyorsan ne / nelerdir?

.....

15. Herhangi bir madde kullanıyorsan ne sıklıkla kullanıyorsun?

Hiç Nadiren Ara sıra Sıklıkla

16. Annen hayatta mı?

Evet Hayır

17. Baban hayatta mı?

Evet Hayır

18. Annenin yaşı nedir ?

.....

19. Babanın yaşı nedir?

.....

20. Annenin eğitim düzeyi nedir?

Okuryazar İlkokul terk Ortaokul Lise

21. Babanın eğitim düzeyi nedir?

Okuryazar İlkokul terk Ortaokul Lise

22. Annenin mesleği nedir?

- Evhanımı İşçi Memur
- 23. Babanın mesleği nedir?**
- İşsiz İşçi Memur Esnaf
- 24. Annenin sağlık problemi var mı?**
- Evet Hayır
- 25. Annenin sağlık problemi varsa ne/nelerdir?**
- Yok Bedensel Zihinsel ve Ruhsal
- 26. Babanın sağlık problemi var mı?**
- Evet Hayır
- 27. Babanın sağlık problemi varsa ne/nelerdir?**
- Yok Bedensel Zihinsel ve Ruhsal
- 28. Annenin madde kullanım öyküsü var mı?**
- Evet Hayır
- 29. Annenin madde kullanım öyküsü varsa ne/nelerdir?**
-
- 30. Annenin madde kullanım öyküsü varsa ne sıklıktadır?**
- Hiç Nadiren Ara sıra Sıklıkla
- 31. Babanın madde kullanım öyküsü var mı?**
- Evet Hayır
- 32. Babanın madde kullanım öyküsü varsa ne/nelerdir?**
-
- 33. Babanın madde kullanım öyküsü varsa ne sıklıktadır?**
- Hiç Nadiren Ara sıra Sıklıkla
- 34. Anne-baba birlikte mi?**

Evet Hayır

35. Anne başka biriyle evlendi mi?

Evet Hayır

36. Baba başka biriyle evlendi mi?

Evet Hayır

37. Annenin başka birinden çocukları var mı?

Evet Hayır

38. Babanın başka birinden çocukları var mı?

Evet Hayır

39. Anne ve baba ayrıysa anneni en son ne zaman gördün?

Hiç Bir yıldan az Bir yıldan çok

40. Anne ve baba ayrıysa babanı en son ne zaman gördün?

Hiç Bir yıldan az Bir yıldan çok

41. Anne ve baba ayrıysa birlikte kaldığın ebeveynin diğer ebeveyninle görüşmene izin veriyor muydu?

Evet Hayır

42. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey baba var mıydı?

Evet Hayır

43. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey baba var ise onunla iletişimin ne düzeydeydi?

İyi Kötü

44. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey anne var mıydı?

Evet Hayır

45. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey anne var ise onunla iletişimin ne düzeydeydi?

İyi Kötü

46. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey kardeşler var mıydı?

Evet Hayır

47. Kaçmadan önce yaşadığın evde üvey kardeşler var ise onlarla iletişimin ne düzeydeydi?

İyi Kötü Orta

48. Kaç kardeşsiniz?

.....

49. Ailede kaçınıcı çocuksun?

.....

50. Kardeşlerinin yaşları nedir?

.....

51. Kardeşlerinin eğitim düzeyleri nedir?

Okuryazar İlkokul terk Ortaokul Lise Üniversite

52. Ailede yaşayan fert sayısı kaçtır?

.....

53. Kuruma gelmeden önce kaldığın konutun türü nedir?

Daire Müstakil Ev Villa

54. Kuruma gelmeden önce kaldığın evde kendine ait bir odan var mıydı?

Evet Hayır

55. Ailenin ortalama geliri nedir?

500 TL 500-1000 TL 1000-1500 TL
1500-2000 TL 3000 TL ve üzeri

56. Ailen herhangi bir kurumdan ayni-nakdi yardım alıyor muydu?

Evet Hayır

57. Ailen başka bir kurumdan ayni-nakdi yardım alıyorsa hangi kurumlardan ne yardımı alıyordu?

.....

58. Ailede göç olgusu var mı?

Evet Hayır

59. Ailende göç olgusu var ise ailen ne kadar süredir bulunduğu şehirde kalıyor?

.....

60. Ailende göç olgusu var ise hangi nedenden dolayı İstanbul'a göç ettiler?

Sosyal Nedenler Ekonomik Nedenler

61. Kaç kez semt değiştirdin?

1 2 3 4 5 Daha fazla

62. Semt değişikliği yaptıysan hangi nedenlerden semt değiştirdin?

.....

63. Ailende herhangi bir bireyde/bireylerde suç öyküsü var mı?

Evet Hayır

64. Ailende herhangi bir bireyde/bireylerde suç öyküsü varsa sana yakınlığı/yakınlıkları nedir?

Aile Akraba Her ikisi de

65. Ailende herhangi bir birey/bireylerde suç öyküsü varsa türü/türleri nedir?

.....

66. Ailendeki herhangi bir yakının tarafından sana herhangi bir suç işletme talebi/ısrarı oldu mu?

Evet Hayır

67. Ailendeki herhangi bir yakının tarafından sana herhangi bir suç işletme talebi olduysa ne konuda oldu?

.....

68. Herhangi bir suç olayına karışma durumun oldu mu?

Evet Hayır

69. Herhangi bir suç olayına karışma durumun olduysa suçun türü neydi?

.....

70. Kurum bakımına gelmeden önce kimlerle kalıyordun?

Aile Akraba Sokak Diğer

71. Kurum bakımına gelmeden önce birlikte kaldığın kişiler anne ve babanın dışında bir yakınınsa, bu yakınlarında madde kullanım öyküsü var mıydı ?

Evet Hayır

72. Kurum bakımına gelmeden önce birlikte kaldığın kişiler annen baban dışındaki yakınlarınsa bu yakınlarında sağlık sorunu var mıydı?

Evet Hayır

73. Daha önce suç teşkil eden bir olayın içinde bulundun mu?

Evet Hayır

74. Aile içinde şiddet var mıydı?

Evet Hayır

75. Aile içinde şiddet varsa kim kime uyguluyordu?

Kendisine Aile bireyine Kendisine ve aile bireyelerine

76. Sorunlarının çözümünde şiddet uygulanması gerektiğini düşünür müsün?

Evet Hayır

77. Anne, baba ve kardeşlerle iletişim düzeyi nasıldı?

.....

78. Aile içinde seninle ilgili alınan kararlarda senin fikrin sorulur muydu?

Evet Hayır

79. Aile içinde konulan kurallar var mıydı?

Evet Hayır

80. Aile içinde bir takım kurallar varsa bunların gerekçesi sana açıklanır mıydı?

Evet Hayır

81. Aile içindeyken vaktinin çoğunu neye ayırırdın?

.....

82. Kaçmadan önce evde uğraştığın bir sosyal aktiviten var mıydı?

Evet Hayır

83. Kaçmadan önce evde uğraştığın bir sosyal aktiviten varsa ne/nelerdir?

.....

84. Aile yanındayken okula devam ediyor muydun?

Evet Hayır

85. Aile yanındayken okul yaşantın sonlandıysa hangi aşamada okulu bıraktın?

.....

86. Aile yanındayken okula devam etmediysen okul yaşantını neden sonlandırdın?

.....

87. Ailedeyken okula devam ediyorsan okul başarın nasıldı?

Kötü Orta İyi

88. Okula devam ediyorsan en son aldığın karnende hangi derslerin zayıftı?

.....

89. Ailedeyken okula devam ettiğin süreçte okulda öğretmenlerinle ilişkilerin nasıldı?

İyi Kötü

90. Okulunda rehber öğretmen var mıydı?

Evet Hayır

91. Kaç kez sorunlarına destek için rehber öğretmen tarafından rehberlik servisine çağırıldın?

Hiç Haftada birden az Haftada birden çok

92. Kendi isteğin ile sorununu paylaşmak için kaç kez rehberlik servisine gittin?

Hiç Haftada birden az Haftada birden çok

93. Aile yanındayken okul rehber öğretmenlerinden yeterli destek alabiliyor muydun?

Evet Hayır

94. Kaç kez okul değişikliği gerçekleştirdin?

.....

95. Okul değişikliği yaşadıysan hangi nedenlerden okul değiştirdin?

.....

96. Kurum bakımına gelmeden önce herhangi bir kurumdan psikolojik destek aldın mı?

Evet Hayır

97. Kurum bakımına gelmeden önce psikolojik destek aldıysan, hangi kurumdan aldın?

.....

98. Kurum bakımına gelmeden önce herhangi bir sağlık kuruluşundan psikiyatrik destek aldın mı?

Evet Hayır

99. Kurum bakımına gelmeden önce psikiyatrik destek aldıysan ne kadar süre devam etti?

.....

100. Kurum bakımından önce psikiyatrik tedavi gördüysen beraberinde psikolojik destek de sunuldu mu?

Evet Hayır

101. En iyi kiminle iletişim kurabiliyorsun? Neden?

.....

102. Arkadaşlarınla ilişkilerin ne düzeyde?

Kötü Orta İyi

103. Kurum bakımına gelmeden önce kaç arkadaşın vardı?

.....

104. Arkadaşlarınla ağırlıklı olarak vaktini nerelerde geçirirdin?

.....

105. Arkadaşlarının çoğunluğunu ailen tanır mıydı?

Evet Hayır

106. Ailenin tanışmadığı kaç arkadaşın vardı?

.....

107. Arkadaşlarıyla aileni tanıştırma konusunda bir çekincen var mıydı?

Evet Hayır

108. Arkadaşlarını ailenle tanıştırma konusunda çekincen varsa nedeni nedir?

.....

109. Evden kaçmadan önce yaşadığın çevrede sana yakın spor, sosyal, kültürel merkezler var mıydı?

Evet Hayır

110. Evden kaçmadan önce yaşadığın çevrede sana yakın spor, sosyal, kültürel merkezler varsa nereler vardı?

.....

111. Kurum bakımından önce yaşadığın çevrede spor, kültürel, sosyal merkezler varsa, ailen bunlardan faydalanmana izin verir miydi?

Evet Hayır

112. Kurum bakımından önce yaşadığın spor, kültürel, sosyal merkezler olmasına karşın ailen buralara gitmene izin vermediyse ne gerekçe sundu?

.....

113. Evden kaçmadan önce aile içinde sorunlarının çözümü için başka bir kaynaktan yardım talep ettin mi?

Evet Hayır

114. Eve kaçmadan önce aile içinde sorunlarının çözümü için başka bir kaynaktan yardım talep ettiysen kimden ettin?

.....

115. Kurum bakımına yerleşmeden önce aile içinde yaşadığın sorunlar için çocuk bürodan destek aldın mı?

Evet

Hayır

116. Kurum bakımına yerleşmeden önce aile içinde yaşadığın sorunlar için çocuk bürodan destek aldıysan kaç defa aldın?

.....

117. Evden ayrılmak sorunlarının çözümünde rahatlatıcı oldu mu?

Evet

Hayır

118. Evden kaçmanın var olan sorularının artmasına yol açtığını düşünüyor musun?

Evet

Hayır

119. Geleceğe yönelik bir hedefin var mı?

Evet

Hayır

120. Geleceğe dönük bir hedefin varsa nedir?

.....

121. Meslek sahibi olmak istiyor musun?

Evet

Hayır

122. Meslek sahibi olmak istiyorsan hangi mesleği edinmek istiyorsun?

.....

123. İlgi alanların nelerdir?

.....

124. Ne konularda yetenekli olduğunu düşünüyorsun?

.....

125. Evdeyken vaktinin ne kadarını televizyon başında geçiriyordun?

.....

126. Evdeyken en çok hangi televizyon programlarını izlerdin?

.....

127. Evdeyken en çok hangi televizyon dizilerini izlerdin?

.....

128. Televizyonda model aldığın dizi kahramanları var mı, varsa hangileridir?

.....

129. Evdeyken ailen ağırlıklı olarak hangi programları izlerdi?

.....

130. Evdeyken ailen ağırlıklı olarak hangi dizileri izlerdi?

.....

131. Kurum bakımına gelmeden önce kaldığın evde internet var mıydı?

Evet Hayır

132. Kurum bakımına gelmeden önce kaldığın evde internet varsa ne sıklıkla internete girerdin?

.....

133. Daha önce internet kullanıyorsan en çok hangi sitelere girerdin?

.....

134. İnternet kullanımında evdeki ebeveynler tarafından bir sınırlama var mıydı?

Evet Hayır

135. Marka giymeyi sever misin?

Evet Hayır

136. Kurum bakımına alınmadan önce kaç defa evden kaçma deneyimin oldu?

.....

137. Kurum bakımından kaçma deneyimin olduysa kaçak olduğun sürede nerelere gittin?

.....

138. Evden kaçma sebebin nedir?

.....

139. Evden kaçmanı öneren başka bir yakının oldu mu?

Evet

Hayır

140. Ev ortamında değiştirmek istediğin şeyler nelerdir?

.....

141. Evde yaşayan aile bireylerinde neleri değiştirmek isterdin?

.....

142. Evden kaçmadan önce bir planın var mıydı?

Evet

Hayır

143. Kurum bakımına alınmayı kendin mi talep ettin?

Evet

Hayır

144. Kurum bakımına alınmadan önce kurum bakımına alınmış başka bir tanıdığın var mıydı?

Evet

Hayır

145. Kurum bakımını daha önce ilk kimden duydun?

.....

146. Kurum bakımı hakkında edindiğin ilk bilgi ne idi?

.....

147. Kurum bakımına yönelik başka bilgi kaynağın oldu mu?

Evet

Hayır

148. Kurum bakımına yönelik başka bir bilgi kaynağın olduysa kimden ve nasıl bir bilgi edindin?

.....

149. Kurum bakımından ne bekliyordun?

.....

150. Kurum bakımı beklentilerini karşıladı mı?

Evet

Hayır

151. Kurum bakımının, kuruma gelmeden önceki beklentilerinden karşılayamadığını düşündüğün varsa nedir?

.....

152. Tekrar eve dönme isteğın var mı?

Evet Hayır

153. Ailenden ziyaretine gelen var mı?

Evet Hayır

154. Ailenden ziyaretinde gelen varsa kim?

.....

155. Aile yakınların ziyaretine gelmiyorsa neden?

.....

156. Aile yakınlarına izinli gidiyor musun?

Evet Hayır

157. Eve dönmen için ne olması gerekir?

.....

158. Kurum bakımında kalmaya devam etmek istiyor musun?

Evet Hayır

159. Kurum bakımı ve aile yanını reddediyorsan nerede olmak istiyorsun?

.....

160. Daha önce kuruluştan kaçma durumun oldu mu?

Evet

Hayır

161. Daha önce kuruluştan kaçma durumun olduysa kaç defa gerçekleşti?

.....

162. Daha önce kuruluştan kaçma durumun olduysa nedenleri ne idi?

.....

163. Kuruluştan kaçtığın zamanlarda nerelere gidersin?

.....

164. Doğru kararlar alabildiğini düşünüyor musun?

Evet

Hayır

165. Doğru kararlar alabildiğini düşünmüyorsan neden?

.....

166. Sınırsız özgürlüğün olabileceğini düşünüyor musun?

Evet

Hayır

167. Sınırsız özgürlüğün olmayacağını düşünüyorsan neden böyle düşünüyorsun?

.....

168. Sence kuralsız bir ortam var mıdır?

Evet

Hayır

169. Sence kurallar yaşam için gerekli midir?

Evet Hayır

170. Kendini seviyor musun?

Evet Hayır

171. Kendini sevmiyorsan neden sevmiyorsun?

.....

172. Her şeyin üstesinden tek başına gelebileceğini düşünüyor musun?

Evet Hayır

173. Aileni seviyor musun?

Evet Hayır

174. Aileni sevmiyorsan neden sevmiyorsun?

.....

175. Kendi geleceğin ile ilgili endişeleniyor musun?

Evet Hayır

176. Kendi geleceğinle ilgili endişeliysen, seni en çok neler endişelendiriyor?

.....

177. Çocuklar için bu tür sosyal hizmet kuruluşlarının gerekli olduğunu düşünüyor musun?

Evet Hayır

178. Daha önce kuruluştan kaçma durumun olduysa yalnız mı yoksa arkadaşlarınla mı bunu gerçekleştirdin?

.....

179. Sana göre bu tür kurumların amaçları nedir?

.....

180. Çocuk hakları konusunda bir bilgiye sahip misin?

Evet Hayır

181. Kurumların sizleri hayata hazırlayabilmesi için neler yapması gerekir?

.....

182. Sen evden çocukların kaçmaması için çalışan bir kurumda olsaydın bunu sağlamak için ne tür çalışmalar yapardın?

.....

183. Sen evden kaçan çocuklar için destek sağlama konusunda görevli olsaydın ne tür çalışmalar yapardın?

.....

Not: Soru listesi okuyucular için anlaşılır hale getirilebilmesi amacıyla sonradan kodlanmıştır. Soruların hepsi görüşme esnasında açık uçlu olarak sorulmuştur. Bu nedenle tez içeriğinde sorulan soruların kodlarında yer alan bilgilerden daha fazlası yer almaktadır.

Ek 2. Sınırsız Özgürlük Sorusuna Verilen Yanıtlar

Sınırsız özgürlüğün olmayacağını ifade eden çocuklara bunun neden mümkün olmadığı sorulmuştur. Verilen cevaplar şöyledir:

“Kurumda kaldığım için.”

“Öyle bir özgürlük yok.”

“Sınırsız özgürlüğe maddiyat yetmez. Kurallar ve kanunlar var.”

“Kurallar hayatı yönlendirir. Yaşanabilir kılır.”

“Her şeyin bir kuralı vardır.”

“Özgürlük kolay değil. Her yerde kısıtlama var.”

“Sınırsız özgürlük insanı insan yapan değerlerden uzaklaştırır, kendisine saygı duyamaz insan.”

“Sınırsız özgürlük kendini kaybettirir. Yanlış sevk eder.”

“Her şey dengesinde olmalı. Yoksa düzen bozulur.”

“Kontrolsüz güç, güç değildir.”

“Annem izin vermez.”

“Başkalarına ve kendime zarar verebilirim.”

“Yaptığım şeyler doğru olmayabilir.”

“Sınırsız özgürlük hatalar getirir.”

“Sınırsız özgürlük insanın başına belalar açar.”

“Yanlışlar yapıp hapse girebiliriz.”

“ Bazılarının hakları çiğnenebilir.”

“Dünya kurallar üzerine kurulmuştur.”

“Başıma bir çok bela gelebilir.”

“Hayatta kurallar var.”

“Bilmiyorum.”

“İnsanlar birbirlerine zarar verebilir ve sevdiklerini kaybedebilirsiniz.”

“Kurumda, ailede sınırsız özgürlük olmaz. Hayatta da kurallar vardır.”

“Sınırsız özgürlük olduğunda herkes kafasına göre iş yapar, düzen olmaz, huzursuzluk ve kavgalar olur.”

“Yaşayamayız.”

“Her şey kolay ulaşılabilir olsaydı, bir değeri kalmazdı.”

“Hayat düzenli olmazdı.”